

**T.C.
NUH NACİ YAZGAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANA BİLİM DALI**

**GİRİŞİMCİ VE YENİLİKÇİ ÜNİVERSİTE ENDEKSİNDE
YENİ NESİL ÜNİVERSİTE DEĞERLENDİRMESİ
(Yüksek Lisans Tezi)**

**Hazırlayan
Behiye Özge SARIKAYA BÜTÜN**

**Danışman
Prof. Dr. Emine KILAVUZ**

**Temmuz 2019
KAYSERİ**

**T.C.
NUH NACİ YAZGAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANA BİLİM DALI**

**GİRİŞİMCİ VE YENİLİKÇİ ÜNİVERSİTE ENDEKSİNDE
YENİ NESİL ÜNİVERSİTE DEĞERLENDİRMESİ
(Yüksek Lisans Tezi)**

**Hazırlayan
Behiye Özge SARIKAYA BÜTÜN**

**Danışman
Prof. Dr. Emine KILAVUZ**

**Temmuz 2019
KAYSERİ**

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir şekilde elde edildiğini beyan ederim. Aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi belirtirim.

Behiye Özge SARIKAYA BÜTÜN

İmza

YÖNERGEYE UYGUNLUK ONAYI

Girişimci ve Yenilikçi Üniversite Endeksinde Yeni Nesil Üniversite Değerlendirmesi adlı Yüksek Lisans Tezi, Nuh Naci Yazgan Üniversitesi Lisansüstü Tez Yazım Yönergesi'ne uygun olarak hazırlanmıştır.

Tezi Hazırlayan

Behiye Özge SARIKAYA BÜTÜN

İmza

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Emine KILAVUZ

İmza

İktisat ABD Başkanı

Prof. Dr. Emine KILAVUZ

İmza

KABUL VE ONAY SAYFASI

Prof. Dr. Emine KILAVUZ danışmanlığında Behiye Özge SARIKAYA BÜTÜN tarafından hazırlanan “Girişimci ve Yenilikçi Üniversite Endeksinde Yeni Nesil Üniversite Değerlendirmesi” adlı bu çalışma jürimiz tarafından Nuh Naci Yazgan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalında **Yüksek Lisans Tezi** olarak kabul edilmiştir.

.11 / 07 / 2019

JÜRİ:

Danışman : Prof. Dr. Emine KILAVUZ

Üye : Prof. Dr. Mustafa SAATÇI

Üye : Doç. Dr. Recep ULUCAK

ONAY:

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulunun 17.09.2019 tarih ve 2019/024-2 sayılı kararı ile onaylanmıştır.

.17 / 09 / 2019

Doç. Dr. Onur GÖZBAŞI

Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Bu çalışmayı hazırlarken geçirdiğim süreçlerde, yardımlarını ve desteğini hiçbir zaman esirgemeyen, her türlü katkıyı yer ve zaman kısıtı olmaksızın sağlayan, bu çalışmayı beraber ortaya çıkarmaktan onur duyduğum değerli danışman hocam Prof. Dr. Emine KILAVUZ'a, bilgi ve tecrübeleri ile süreç boyunca bana sürekli destek olan Dr. Öğr. Üyesi Şaban S. ÖZSARIYILDIZ'a, benimle bu deneyimi tüm duygularıyla yaşayan, yaşatan ve heyecanlanan tüm aile fertlerine ve eşime en içten teşekkürlerimi, sevgi ve saygılarımı sunarım (Kayseri, 11/07/2019).

Behiye Özge SARIKAYA BÜTÜN

İmza

GİRİŞİMCİ VE YENİLİKÇİ ÜNİVERSİTE ENDEKSİNDE YENİ NESİL ÜNİVERSİTE DEĞERLENDİRMESİ

Behiye Özge SARIKAYA BÜTÜN

Nuh Naci Yazgan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

Yüksek Lisans Tezi, Haziran 2019

Danışman: Prof. Dr. Emine KILAVUZ

ÖZET

Günümüzde, toplumların gelişmesinde ve dönüşmesinde üniversitelerin öncü rolü bulunmaktadır. Üniversiteler, bilgi, bilim, teknoloji ve toplumsal yapı içinde gelişerek farklı boyutlandırmalarda varlığını sürdürmüştür. Üniversiteler eğitim ve araştırma misyonları dışında bünyelerine, farklı stratejik planlar ilave ederek bilginin kullanılması, geliştirilmesi, aktarılması, yaygınlaştırılması gibi evrensel anlayışlar perspektifinde ilerleme sağlamalıdır. Bu tez çalışması üniversite evrimleşmesi üzerine tanımlamalar gerçekleştiren, aynı zamanda yeni nesil üniversite kavramının oluşumuna etki eden tüm faktör ve yönelimlerin yıllar içerisinde nasıl değişim gösterdiği konusunu ele almaktadır. Son yıllarda ülkemizde yeni nesil üniversite anlayışını benimseyerek eğitim vermeye çalışan ve misyon/vizyonlarını buna göre tasarlayan üniversiteler artmaya başlamıştır. Başarı puan sıralamasına göre değil “yenilikçilik” kavramına göre kıyası yapılabilecek yeni nesil üniversite zihniyeti için ülkemizde bir endeks yayınlanmaktadır. TÜBİTAK öncülüğünde yayınlanan “Girişimci ve Yenilikçi Üniversite Endeksi” verilerinden faydalandığımız bu tez’de endeksin içinde yer alan boyutları ve onun alt kriterlerini yeni nesil üniversite boyutuna göre değiştirerek farklı bir endeks çalışması ortaya çıkarılmıştır. Yeni Nesil Üniversite adı altında üniversiteler sıralanmış ve değerlendirme yapılmıştır. Sonuç olarak ortaya çıkan iki farklı başlık incelenmiş ve istatistiksel olarak yorumlanmıştır. “Girişimci ve Yenilikçi Üniversite Endeksi” boyutları ülkemizde yeni nesil üniversite zihniyeti için yol gösterici, farkındalık yaratan ve eleştirel düşünerek bu alandaki rekabeti güçlendiren ve yeni oluşumları ortaya çıkaran bir endekstir.

Anahtar Kelimeler: üniversite, yeni nesil üniversite, girişimci ve yenilikçi üniversite endeksi

NEW GENERATION UNIVERSITY EVALUATION IN ENTREPRENEUR AND INNOVATIVE UNIVERSITY INDEX

Behiye Özge SARIKAYA BÜTÜN

Nuh Naci Yazgan University, Graduate School of Social Sciences

MSc in Economics, Thesis, July 2019

Supervisor: Prof. Dr. Emine KILAVUZ

ABSTRACT

Today, universities have a leading role in the development and evolution of societies. Universities have existed in different sizes by developing within the framework of information, science, technology and social structure. Universities should progress through global perspectives such as use, improvement and dissemination of information by adding different strategic plans to their missions of education and research. This study defines the evolution of universities and investigates the tendencies as well as factors that formed the idea of new generation university and how they changed over the years. In the recent years, the number of universities that identify with the new generation university model and adapted their vision, mission and education system accordingly have increased. An index is published in Turkey for the new generation universities which can be compared based on “innovation” and not on conventional success ratings. In this study, which primarily used the data from “Entrepreneurial and Innovative University Index” published by TÜBİTAK, a new index is formed by adapting the criteria to the new generation university model. Universities are listed and analyzed as New Generation Universities. The two classifications that emerged as a result of the initial analysis are interpreted statistically. “Entrepreneurial and Innovative University Index” is creating awareness and providing guidance for the mentality of new generation university in Turkey, and additionally, it strengthens competition in the field and therefore urges new formations to come to being.

Key Words: university, new generation university, entrepreneurial and innovative university index

İÇİNDEKİLER

GİRİŞİMCİ VE YENİLİKÇİ ÜNİVERSİTE ENDEKSİNDE YENİ NESİL ÜNİVERSİTE DEĞERLENDİRMESİ

	<u>Sayfa</u>
BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK.....	i
YÖNERGEYE UYGUNLUK ONAYI.....	ii
KABUL VE ONAY SAYFASI.....	iii
ÖNSÖZ	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	vi
KISALTMALAR.....	ix
TABLolar LİSTESİ.....	x
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xxi
GİRİŞ	1

1. BÖLÜM

ÜNİVERSİTELERDE DEĞİŞİM SÜRECİ

1.1. Üniversite Tanımı, Tarihçesi, Gelişimi	4
1.1.1. Üniversite Kavramı Nedir?	4
1.1.2. Bologna Yaklaşımı ve Üniversitenin Rollerini	7
1.1.3. Üniversite'nin İşlev ve Görevleri	11
1.1.4. Üniversite Zihniyetinde Farklılaşmalar	14
1.1.5. Üniversiteleri Değişime İten Temel Faktörler	16
1.1.6. Dünyada Üniversitelerin Tarihsel Gelişim ve Değişimleri	17
1.1.7. Türkiye'de Üniversitelerin Tarihsel Gelişim ve Değişimleri.....	21
1.2. Yeni Nesil Üniversite Kavramının İktisadi Açından Yorumlanması	23

2. BÖLÜM

YENİ NESİL ÜNİVERSİTELER

2.1. Üniversitelerin Zaman İçinde Gelişimi.....	27
--	-----------

2.1.1. Birinci Nesil Üniversiteler	29
2.1.2. İkinci Nesil Üniversiteler	33
2.1.3. Üçüncü Nesil Üniversite	37
2.1.4. Dördüncü Nesil Üniversite (Tematik Üniversite)	48
2.2. Girişimci Üniversite	51
2.2.1. Girişimci Üniversite Modelinin Belirleyici Unsurları	61
2.3. Üçüncü Kuşak ve Girişimci Üniversite Modellerinin Karşılaştırılması	62
2.4. Üniversitelerin Sıralamasını Etkileyen Kriterlerin Analizi	64
2.5. Türkiye'deki Bazı Üniversitelerin Dünya Sıralamalarındaki Yeri	69

3. BÖLÜM

TÜRKİYE'DE YENİ NESİL ÜNİVERSİTE ENDEKSİ İLE ÜNİVERSİTELERİN SIRALAMASI

3.1. TÜBİTAK Girişimci ve Yenilikçi Üniversite Endeksi	74
3.2. Yeni Nesil Üniversite Endeksi	75
3.3. Amaç ve Kapsam	78
3.4. Çalışmada Kullanılan Veri Seti ve Özellikleri	79
3.5. Yöntem	79
3.5.1. Katsayının Belirlenmesi	82
3.6. Analiz ve Uygulama	84
3.6.1. Ağırlıklandırılmış Öklidyen Mesafe Analizi	84
3.6.2. Üniversitelerin Yeni Nesil Üniversite Endeksi Puan Toplamlarına Göre Sıralaması	87
3.6.3. Üniversitelerin Yeni Nesil Üniversite Endeksinin Yüzdesine Göre Sıralaması	88
3.6.4. Girişimci ve Yenilikçi Üniversite Endeksi ve Yeni Nesil Üniversite Endeksi Kriterlerine Göre Üniversite Sıralamaları	90
SONUÇ VE ÖNERİLER	94
KAYNAKÇA	96
ÖZGEÇMİŞ	110

KISALTMALAR

BAP: Bilimsel Araştırma Projeleri

GYÜE: Girişimci ve Yenilikçi Üniversite Endeksi

KOSGEB: Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı

MEB: Millî Eğitim Bakanlığı

OECD: Ekonomik Kalkınma ve İş Birliği Örgütü

SCI: Science Citation Index

TTGV: Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı

TÜBA: Türkiye Bilimler Akademisi

TÜBİTAK BTYK: Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu

UNESCO: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization

URAP: Akademik Performansa Göre Üniversite Sıralamaları

ÜAK: Üniversitelerarası Kurul Başkanlığı

ÜDK: Üniversite Denetleme Kurulu

YDK: Yükseköğretim Düzenleme Kurulu

YNÜE: Yeni Nesil Üniversite Endeksi

YÖK: Yüksek Öğretim Kurumu

TABLULAR LİSTESİ

Sayfa

Tablo 1. Farklı Kuşak Üniversitelerin Karşılaştırması	39
Tablo 2. İkinci ve Üçüncü Kuşak Üniversitelerin Karşılaştırılması	40
Tablo 3. Birinci, İkinci, Üçüncü ve Dördüncü Kuşak Üniversitelerin Bazı Özellikleri .	51
Tablo 4. Üçüncü Kuşak ve Girişimci Üniversitelerin Özellikleri	63
Tablo 5. Türkiye'deki Üçüncü Nesil Üniversiteler İçin Bir İnceleme	71
Tablo 6 - Girişimci ve Yenilikçi Üniversite Değerlendirme Boyutları	77
Tablo 7. TÜBİTAK Genel Tanımlayıcı İstatistik Bilgileri.....	80
Tablo 8. Yeni Nesil Üniversite için Ağırlıklarının Belirlenmesi	83
Tablo 9. Endeksin Yüzdelik Ağırlıkları.....	84
Tablo 10. Ağırlaklandırılmış Öklidyen Uzaklık Ölçümü Mesafe Analizi	86
Tablo 11. Yeni Nesil Üniversite Endeksi 2012-2017 Yılları Toplam Puan Sıralaması .	87
Tablo 12. Yeni Nesil Üniversite Endeksi Yüzdelik Başarı	89
Tablo 13. 2012-2017 Yılları Arası Girişimci ve Yenilikçi Üniversite Endeksi ve Yeni Nesil Üniversite Endeksi Kriterlerine Göre Sıralama.....	91

ŞEKİLLER LİSTESİ

Sayfa

Şekil 1. Bilgi Tekerleği	41
Şekil 2. Üçüncü Kuşak Üniversite Sekizgeni	43
Şekil 3. Üçüncü Nesil Üniversitelerin Fonksiyonları	46
Şekil 4. Girişimci Üniversite Şeması	60
Şekil 5. Üçlü Helezon Sistemi (Triple Helix System)	68
Şekil 6. Girişimci ve Yenilikçi Üniversite Endeksi Boyutları	76

GİRİŞ

Eğitim bir ülkenin refah düzeyi için önemli bir unsurdur. Bu bağlamda oluşan eğitim aşamaları ve eğitim kurumları nitelikleri bakımından değerlendirilmelidir. Üniversiteler bunun en önemli aşamasını oluşturmaktadır. Gelişen ve değişen dünyada üniversiteler artık sanayi ile iç içe, kendi patentleri olan, kendi merkez ve enstitülerinden kazanç sağlayabilen, Ar-Ge, inovasyon, üretim, rekabet gibi kriterleri bir arada bulduran kurumlar haline gelmişlerdir.

Üniversiteler hali hazırdaki temel işlev, görev ve yapılanmasının dışında, içinde yer aldığı toplum ve tüm dünya için ortaya çıkardığı bilgi ve bilimi üretken biçimde kullanmalı, yine bilgi ve bilimin tüm insanlığa ve dünyaya fayda sağlamasına öncülük etmeli, en önemlisi de toplumların evreleştiği, farklı dinamiklerin oluştuğu dönemler boyunca esas katkıyı koyarak dönüşüm ve gelişime destek olmalıdır.

Bu bilgiler ışığında ortaya çıkan “Yeni Nesil Üniversite” kavramı tüm dünyada tek bir tanımı olmayan oluşumdur. Üniversiteler sürekli değişen evrelerinde derecelendirildiği ve “nesil” kelimesinin her geçen gün numaralandırılmaya devam edildiği bir yapı olmuştur. Son zamanlarda yapılan araştırmalarda 1.Nesil Üniversite’den, 4.Nesil Üniversite’ye kadar çok belirgin dönüşümler olduğu görülmektedir. Hepsi için ayrı ayrı özellikler ve gelişim aşamaları söz konusudur. Bu dönüşümlerin en başlıca ve esas amacı üniversiteleri kampüs dışında var olabilen, toplumsal hizmete öncülük eden, sosyal ve ekonomik yönden doğrudan katkı sağlayabilen, bilgi ve bilimin en yenilikçi ve evrensel zihniyetle yaşatıldığı yapılanmalar olmasını sağlamaktır.

Birinci nesil üniversiteler bilgiyi arayan ve aristokratların yetiştirildiği belirli zümrelerin ulaşabildiği kurumlar olarak nitelendirilirken, ikinci nesil üniversiteler birer bilgi gömüsü hissiyatı taşırlardı. Bilgi yeterliydi ve bilgiyi almak isteyenlerin o kapalı kapıları aşmaları gerekliydi. Üçüncü nesil üniversiteler ise eğitim ve araştırmanın birbirinden ayrılmadığı birer üretim üssüne dönüşüyordu. Bunları takiben tematik olarak adlandırılan dördüncü nesil üniversiteler ve son aşamada girişimci üniversiteler bu evrimleşmenin şimdiye kadarki isimlendirilmeleri idi.

Bu yeni üniversite tanımlamasını ortaya atan ve “Üçüncü Kuşak Üniversitelere Doğru” kitabında da bahsettiği gibi Prof. Dr. Wissema, 21.yüzyılda üniversitelerin artık köklü değişikliklere uğradığına, bilim temelli, tek disiplinli kurumlar olmaktan çıkarak,

global bilgi merkezi olma yolunda ilerlediklerine dikkat çekiyordu. Ortaya çıkmaya başlayan bu üniversitelerin birçok kültür, din, ırktan öğrenciye hitap ettiği için kozmopolit bir yapıya sahip olduğu görülüyordu. Yeni nesil üniversiteler olarak adlandırılan bu oluşumlar bilginin hayata geçirilmesinde ve pazara sunulmasında da aktif bir rol üstleniyordu. Bu zihniyet ile birlikte interaktif öğrenim kavramı gündeme geliyor, eğitim metodolojisi günden güne değişiyor ve gelecek yıllarda eğitimin nasıl olması gerektiği önemli bir politika konusu olarak karşımıza çıkıyordu.

Tüm bu gelişmeler, bilginin dört duvar arasında sınırlı kalmayıp, topluma yararlı bir hale dönüştürülmesini, iş dünyası ve sivil toplum örgütleri ile yakın iş birliği içinde topluma aktarılmasını gerektiriyordu. Bu nedenle, üniversitelerin eğitim ve araştırma yaklaşımlarında yeni nesil üniversite anlayışı, değişimi ve dönüşümü zorunlu hale geliyordu. Böylece üniversiteler, bilgiyi toplumsal yarara ve değere dönüştürebilen, uluslararası rekabet ortamında en iyi akademisyen, öğrenci ve araştırma desteği için yarışan, iş ve sanayi dünyası ve diğer üniversitelerle yakın iş birliği içinde olan, çok kültürlü, kozmopolit kurumlara, başka bir deyişle yeni nesil üniversitelere dönüşmek durumunda kalıyorlar.

Eğitim ve araştırma işlevlerini toplumsal hizmet boyutuyla bütünleştirerek yerine getirebilmek amacıyla olan yeni nesil üniversiteler, mezunlarının iş ve yaşamlarında başarılı olmaları için bilgiyi öğrenciye doğrudan aktarmak yerine, sosyal ve kişisel gelişimi, kendi kendine öğrenmeyi ve deneyim kazanmayı ön plana çıkarmaya başladılar. Eğitim bu aşamadan sonra sadece sınıf ortamında değil, kütüphanede, kafeteryada, sokakta, fabrikada her yerde yapılabiliyor. Öğrencilerin bir proje etrafında küresel veya ulusal sorunlara iş dünyasıyla iş birliği içinde çözüm üretmeleri, deneyerek ve sorgulayarak bilginin sentezini yapabilmeleri ve disiplinler arası kalın duvarların yok olduğu bir ortamda eğitim almaları yeni nesil üniversitelerin temel hedeflerindedir. Bu hedefler doğrultusunda yaşadığımız gezegenin büyük sorunlarından yerel ve bireysel üretimin çözüm sunabildiği tekil problemlere kadar değişen ölçekte etkin olabilen bir yapı olabilmek yenilikçilik ve girişimciliği olmazsa olmaz hale getirmeye başlamıştır.

Var olan değişimlere ayak uydurmak üzere ülkemizde de birçok gelişme yaşanmıştır ve halen devam etmektedir. Yeni nesil üniversite anlayışı ile birlikte yapılanmalarını gözden geçirmeye başlayan üniversitelerimiz misyon ve vizyonlarını bu

kriterlere göre şekillendirmek üzere Ar-Ge faaliyetleri yürütmekte, kalıcı ve sürdürülebilir adımlar atmaktadırlar.

Ülkemizde yaygınlaşan bu anlayışı daha detaylı incelemek ve litaretürde olmayan yeni bir araştırmanın temellerini atmak adına ortaya koyduğumuz bu tez çalışmamızın ilk bölümünde; üniversite kavramını ve detaylandırılışını inceledik. Üniversite tanımı, tarihçesi, işlevleri, görevleri, üniversite zihniyetindeki değişim ve dönüşümler, ülkemiz ve dünya bazında üniversitelerin ortaya çıkma süreçleri, hedefledikleri amaçlar ve üniversitenin temel faktörü olan eğitim ve beşeri sermayenin iktisadi açıdan değerlendirilmesi ve tez konumuzun ana teması olan yeni nesil üniversitelerin bu iki faktör üzerindeki etkisinin ne olacağı konuları ele alınmıştır.

Tezimizin ikinci bölümünde; tezin içeriğini belirleyen ana faktörlerden yani farklılaşmaya başlayan üniversite yapılanmalarından detaylı şekilde bahsedilmiştir. Birinci, ikinci, üçüncü, dördüncü şeklinde nitelendirilmeye devam eden üniversite zihniyetlerine bir de “Girişimci Üniversite” kavramı eklenmiştir. Dünyada bu değişime ayak uyduran ve yapılanmalarını bu zemine dayandıran üniversiteler için etki eden unsurlar ve ayırt edici özellikler yine bu bölümde işlenen konular arasındadır. Bunların öncülüğünde yapılan araştırmalar gösterir ki, isimleri farklılaşan ama amacı yenilik ve iyileştirici değişim ve gelişim olan üniversiteler tüm dünyada farklılaşmanın temellerini atan nitelikli kurumlar haline gelmeye başlamıştır.

Üçüncü bölümde ise ülkemiz bazında bu değişime ayak uydurmaya çalışan üniversiteler için TÜBİTAK tarafından hazırlanan ve 2012’den beri yayınlanan inovatif ve girişimci üniversiteler listesi, bu oluşuma ayak uydurmanın kanıtlarından biri olarak veri hazırlamaya başlamıştır. Bu sayede yapılan değerlendirme ve istatistikler bize üniversitelerimizde değişimi ve küreselde gerçekleşen ilerleme süreçlerini takip ederek gelişmeyi sağlama ortamı yaratır. Endekste incelen 5 farklı boyut ve bu boyutlar altında yer alan kriterler esasen yeni nesil üniversite oluşumunda var olması gereken temel kıstaslardır. Bu kıstasların ülkemiz üniversiteleri çapında değerlendirilmesi ve yüksek oranlarda puanlamalara sahip olması ideal üniversite için en belirgin başlangıçları ifade eder. Endekste yer alan sıralamalarda ilk 5’e girebilen üniversiteler için ülkemizin yeni nesil üniversite anlayışında ki öncüleri denilebilir.

1. BÖLÜM

ÜNİVERSİTELERDE DEĞİŞİM SÜRECİ

Birinci bölüm için ele alınan başlıklarda özellikle üniversite kavramının ortaya çıkış sürecini, ulusal ve uluslararası boyutlarda var olan tüm dönemler için üniversitelerin nasıl bir değişim gösterdiğini ele alınmıştır. Sonraki bölümlere yol göstermesi adına üniversitelerin temel olan özellik, amaç, işlev ve rolleri bu bölümde detaylandırılmıştır.

1.1. Üniversite Tanımı, Tarihçesi, Gelişimi

1.1.1. Üniversite Kavramı Nedir?

Latin dilinde lonca anlamına gelen “Universitas” ve dilimize de “Üniversite” olarak aktarılmış bu sözcük; belirli bir amaç uğruna toplanmış topluluk, bir bütüne bilgi öğreten kurum anlamlarını taşır. Üniversite kavramı şimdilerde bilim, evrensellik ve birleştiricilik unsurları üzerinde oluşmuş bilim insanları ve öğrencilerin oluşturduğu topluluk manasını ifade etmektedir (Ataünal, 1998, s. 12). Üniversiteler, gerçekleri arayan, bilimi üreten, bilimi yayan, en üst düzeyde araştırma ve eğitim-öğretimin yapıldığı, içerisinde fakülte, yüksekokul, enstitüleri ve araştırma merkezlerini barındıran, ödüllendirme, derecelendirme ve diploma verme yetkisine sahip olan kurumlardır (Heterington, 1965, s. 5).

Yükseköğretim olarak kabul edilen eğitim şeklinin ilk örnekleri milattan önceki yüzyıllara dayanmaktadır. Bu alandaki ilk yapılanmanın M.Ö. 400 yılında Eflatun tarafından kurulan “Academia”, M.Ö. 387 yılında Aristo’nun kurduğu “Lyceum’a” ve Roma’nın özellikle retorik ve tartışma usul/esaslarını öğreten okullarına ve hatta bir araştırma kurumu niteliğini taşıması nedeniyle İskenderiye Müzesi’ne (M.Ö. 330-200) dayandırıldığı görülmektedir. Yükseköğretim denilince akla gelen üniversitedir. Orta Çağ’da kullanılmaya başlanan “Universitas” kelimesi o zamanki kullanımıyla “herhangi bir birlik” anlamındadır. Çoğunlukla öğrencilerin veya öğretmenlerin bir loncası anlamına gelen bu kavram genel olarak dernek, kurum anlamında kullanılmıştır. Üniversite 12. yüzyılda iki ayrı coğrafyada; Bologna ve Paris’te ortaya çıkmıştır. İlk üniversiteler Bologna, Paris ve Oxford üniversiteleridir. Bologna Üniversite’sinin kuruluş tarihi 1088 olarak kabul edilmiştir. Bologna Üniversitesi’nden sonra kurulan üniversite 1150’de Fransa’da Paris Üniversitesi’dir. Kısa bir süre sonra 1167’de İngiltere’deki Oxford Üniversitesi kurulmuştur. Bunlar kilise merkezli üniversitelerdir.

Otonomileri lonca olarak örgütlenmiş olmasından gelmektedir (Güler, 1994, ss. 142-164).

Bugün eğitim kurumlarının en üst kademesini oluşturan üniversiteler ise, ülkelerin büyümesi ve gelişmesi için gerekli beyin ve insan gücünü yetiştirmek, bilimsel araştırma, yayım ve danışmanlık yapmakla görevli, bilimsel özerkliğe ve tüzel kişiliğe sahip eğitim kurumlardır. Üniversiteler toplumsal gelişim ve değişime liderlik eder ve ortaya çıkmasına katkıda bulunur (Çoruh, 1998, s. 1).

Üniversiteler işlevleri gereği bireye belirli alanlarda özgürlük tanırlar. Bireyler bu sağlanan özgürlük çevresinde özgün farklılıklarını ve yaratıcı zihniyetlerini ortaya çıkarır ve geliştirirler. İnsanlar özünde birbirinden farklı yaratılışdadırlar ve üniversitelerde buna birçok alanda farklı bir boyut katar. Bu kurumlar ne işlevsel olarak ne de fiziksel olarak çağın gerisinde kalamazlar çünkü günümüzün en önemli kurumlarından, topluma yön verirler ve toplumda itici güç rolünü üstlenirler. Bilgide ve teknolojide yaşanan gelişmeler üniversiteleri değiştirmeye zorlar. Bu durumlarda da yeni üniversite yapıları çağın gereksinimlerini karşılayabilmelidir (Antalyalı, 2007, ss. 25-40).

Çeşitli birçok dönem ve coğrafyada üst kademe eğitim veren üniversitelerin işleyiş ve içerikleri farklılıklar göstermiş, bilgi üretme ve yayma işlevleri nedeniyle hem politika ve devletle hem de toplumun yaratıcı ve düşünsel yönü ile doğrudan ilişki içinde olmuşlardır. Bu nedenle üniversiteler, artık uluslararası boyutta bulunsalarda, her bir devletin kendisine özgü tarihi gelişimi, kültürel ve sosyal yapısı ile birlikte şekillenen belli bir karakteri taşımaktadırlar. Toplumsal dönüşüm ve değişime yön veren üniversiteler aynı zamanda o ülke ve toplum temelinde gerçekleşen tüm içeriklerden de etkilenirler. Genelde bir ülkede ki toplumsal dönüşümün etkileri en çok üniversitelerde kendisini gösterir. Farklı karakter ve görüşteki birçok bireyin bir arada bulunduğu bu ortamlar dünyada ve ülkemizde de topluma yön veren kurumlardır. Batılı üniversiteler bir yandan toplumsal çatışmaların ayrıcalıklı alanı haline gelirken bir yandan da bu çatışmaları anlayan ve kendilerini bu bağlamda değiştirmeye çalışan merkezler olarak ortaya çıkmışlardır (Esterman ve Nokkala, 2009, ss. 20-29).

Üniversiteler toplumsal çatışmanın varlığını ortaya koyan idealler ile işlevleri bir araya getirme rolünü üstlenmiştir. 1963 yılında Clark Kerr'in ortaya attığı "multi-versite" kavramı açıklaması şu şekildedir; "Bir ulusun değeri ile bir eğitim sisteminin değerinin

birbirine sıkı sıkıya bağılı olarak hareket etmesi ile üniversite bir amaç ve ruh birliği olan organizma anlayışından çok, çoğulcu bir örgüt halini almıştır (Kerr, 2001, s. 64).

1980’li yılların başında dünyada yeni bir dönemin yani küreselleşme döneminin başladığı yıllar, üniversiteleri de doğrudan etkilemiştir. Küreselleşen bu yeni dünya düzeninde ulusötesi sermayenin öncülüğünde, ulusal sınırlar ortadan kalkmaya başlamış, dünyada iktisadi ve kültürel bir bütünlüğe doğru giden küreselleşme süreci oluşmuştur. İletişim devriminin döneme damgasını vurması ile birlikte artık toplumlar birer “bilgi toplumu”, üniversiteler de “evrensel bilginin üretildiği ve yönetildiği ağlara” dönüşmeye başlamıştır (Uçkan, 2006, s. 29).

Üniversite olarak nitelendirilen kurumlar farklı görüş ve tanımlamalara ihtiyaç duysada genel özellikleri şu şekilde olmalıdır (Tekeli ve İlkin, 1993, s. 1);

- i. Soyut bilgi ve bilimin ortaya çıkarılmasına ve yaygınlaştırılmasına destek olan kurum olması
- ii. Ortaya konan bilginin alanında yeterliliğe sahip olan kişilerce süreklilik arz ederek devam ettirilmesi
- iii. Üniversitelerin dış kaynakların ihtiyaçlarına cevap verebilen öğrenci yetiştirmesi konusunda, eğitimlerinin kurumsal boyutta nitelikli ve kaliteli olması
- iv. İş sektörünün tamamında mesleki sorumluluk ve işin yürütülmesi için başlıca şartlardan biri, üniversite eğitiminin önemi ve okulun tamamlanması
- v. Gerçekleştirilen eğitimin planlı bir şekilde kapsamlı bir program olarak yürütülmesi ve geliştirilmesi
- vi. Üniversitelerin bilimin pek çok alanını bir araya getirerek, Ar-Ge’yi devamlı hale getiren kurum olması
- vii. Üniversitenin tüm birim ve bünyesindeki kişilerin özgür düşünceye sahip, modern ve yenilikçi anlayışla kuruma katkı sunması
- viii. Üniversitelerin birçok görüş ve disipline bütünleştirici bir rol üstlenmesi gerekmektedir.

Üniversiteler tüm toplumlarda önemli ve saygın yerleri olan yükseköğretim kurumlarıdır. Bu kurumların ortaya çıkardığı ileri aşamadaki Ar-Ge ve evrensel ölçekteki eğitim çalışmaları ile insanlığa öncülük ederler. Üniversitelerin kurulma amaçlarında aydınlanmak, öğrenmek ve anlamak, gerçeği araştırmak, bilgi sahibi olmak için çaba gösterme yer almaktadır. Toplumsal gelişimin merkezinde olan üniversiteler toplumun

saygınlığında, kalkınmasında ve gelişmesinde öncü, ekonomik ve siyasal yaşamda etkin rolü olan kültürel iletişimin merkezleridir. Üniversiteler geleneksel, ulusal ve evrensel olarak insanlığın her türlü refahı için bilginin oluşmasını, korunmasını, gelişmesini ve yaygınlaştırılmasını sağlar (Erdem, 2013, ss. 109-120).

Üniversitelerin gün geçtikçe karmaşıklaşan toplumsal yapıda farklı rolleri bulunmaktadır. Üniversitelerin rolü konusunda UNESCO şu şekilde bahsetmektedir: “Sosyal gelişmede, ekonomik büyümede, rekabet edebilir mal ve hizmetlerin üretiminin desteklenmesinde, kültürel kimliğin şekillenmesi ve korunmasında, sosyal bağın sürdürülmesinde ve nihayet yoksulluğa karşı mücadelede ve barış kültürünün desteklenmesinde yükseköğretim, yeri doldurulamaz bir unsurdur” (Unesco, 1991, ss. 25-26).

1.1.2. Bologna Yaklaşımı ve Üniversitenin Rollerini

Avrupa Yükseköğretim Sistemi’nde Bologna Süreci İtalya’nın eğitimden sorumlu Bakanı Ortensia Zeccino’nun daveti üzerine 29 ülkenin 31 Bakanı ile birlikte üniversite rektörleri ve AB Komisyonu temsilcilerinin 1999 yılının Haziran ayında bir araya gelmeleriyle başlamıştır. Bu yapılan ilk toplantı “Bologna Deklarasyonu” olarak anılmaktadır. Süreç adını, Avrupa’nın en eski ikinci şehri olan Bologna’da yapılan bu toplantıdan almıştır. Toplantının konusu Avrupa’nın yükseköğretim hakkındaki geleceği olmuştur ve gelecekte bir Avrupa Yükseköğretim Alanı oluşturulması kararı bu toplantıda alınmıştır. Bologna Süreci’ni başlatan belirleyici faktörler şu şekilde sıralanmaktadır (Gümrükçü, 2011, s. 12):

- i. Küreselleşme
- ii. Yeni iletişim teknolojileri ve buna bağlı olarak ortaya çıkan bilgisayar ve internet sistemi
- iii. Küreselleşmeye paralel olarak parasal sermayenin sınırsız hareketleri, sınır aşırı serbest mal ve hizmet ticareti, bilim ve teknolojiye giderek artan rekabet ve ticaretleşme
- iv. İngilizce’nin kendini küresel düzeyde kabul ettirmesi ve buna bağlı olarak dünyanın ortak dili olması

Üniversite alanındaki en önemli gelişmelerden biri olan “Bologna Süreci”, Avrupa Birliği üyelerinde yer alan yükseköğretim sistemlerinin birbirlerine aynı

doğrultuda işlemesi, uyumluluklarının sağlanması ve birlik üyesi ülkeler arasında eğitim ve araştırma alanlarında iş birliğinin arttırılmasına yönelik çalışmaların hızlanmasını sağlamıştır.

Bologna süreci Avrupa'da yükseköğretimin standartlarının yükselmesini amaçlayan, diğer yükseköğretim sistemlerinin birbirleri ile kaynaşmasını, geliştirilmesini ve yapılanmalara farklı katkılar sunmasını sağlayan, içinde bu kapsam dahilinde birçok iş birliği barındıran bir süreçtir. Bu sürecin ortaya çıkış nedenleri esasen yükseköğretim alanında detaylı ve uygulanabilir değişikliklere gitmek, özellikle Avrupa'da yükseköğretim sistemlerinin rekabetini ve seçiliğini yükseltmek, Amerikan üniversite zihniyetinin genel algıda hüküm sürmesine karşın Avrupa üniversite zihniyetinin reformlarla yeniden yapılanmasını sağlamaktır (Simin ve Ellison, 2006, s. 8). Türkiye Bologna sürecine 2001 yılında dâhil olmuştur.

Bologna sürecinin üç temel amacını şöyle sıralayabiliriz (Gümüş ve Kurul, 2011, ss. 87-110):

- i. Avrupa'nın küresel rekabet gücünü artıracak, bilim ve teknoloji ile destekleyecek biçimde üniversitelerin yeniden düzenlenmesi ("Avrupa Araştırma Alanı" oluşturma düşüncesi).
- ii. Yükseköğretimin küresel bir pazara dönüştürülebilmesi için gerekli koşulların yaratılması.
- iii. Kolektif bir hizmet olarak görülen yükseköğretimin özelleştirilerek devletin küçültülmesi amacına dönük olarak kamu finansmanında yeni bir kaynak tahsisi yaratılması.

Bu amaçlarda göz önünde bulundurarak şöyle bir yorum yapabiliriz; üniversitelerdeki kuşak farklılaşması bu dönemden sonra tam olarak değişim göstermiştir. Yani yeni zihniyetteki üniversite oluşumlarına Bologna süreci öncü olmuştur.

Bologna süreci çerçevesinde Avrupa Üniversiteler Birliği (EUA)' nin (2001 yılında İspanya'nın Salamanca şehrinde yapılan toplantıda "Avrupa Üniversiteleri Derneği" ve "Avrupa Birliği Rektörler Konferansı" birleştirilerek oluşturulan kurum) 28-30 Mayıs 2003 tarihleri arasında Graz'da yaptığı "II. Avrupa Yükseköğretim Kurumları

Konvansiyonu'nda oluşturulan Graz Deklarasyonu'na göre "üniversitenin rolleri" şunlardır (Durukan, 2004, ss. 19-25):

- i. Üniversitelerin kamu sorumluluğu olarak kalmasını sağlamak
- ii. Araştırmayı yükseköğretimin ayrılmaz bir parçası olarak görmek
- iii. Sağlam kurumlar oluşturarak akademik kaliteyi yükseltmek
- iv. Hareketliliği ve sosyal boyutu geliştirmek
- v. Kalite güvencesi içinde bir Avrupa için bir politika çerçevesinin geliştirilmesini desteklemek
- vi. Üniversiteler olarak reformun merkezinde olmak

Üniversiteler bilgi ve bilimin her türlü aşamasında yer almak durumundadır. Toplumda bu bilgi ve bilimin oluşması, araştırılması, yayılması, uygulanması gibi aşamalarında esas desteği sağlayan üniversiteler için üç temel rol sahiplendiğini söyleyebiliriz (Erdem, 2013, s. 111):

- i. Öncülük/Araştırma
- ii. Nitelik ve Kaliteyi artırma
- iii. Kalkınmaya katkı/Hizmet

Üniversitelerin üç temel rolü olarak sayılabilecek bu yukarıdaki maddeler konusuna farklı bir açıdan bakan Watts'ın görüşlerine de değinmekte fayda vardır. Watts, üniversitelerin toplumdaki rolleri hakkında genel kabul görmüş üç farklı görünümünden bahsetmektedir. Watts'a göre, bu rollerin üç farklı görünümü vardır (Watts, 1992, s. 76):

- i. Araçsal Görünüm:

"Araçsal görünümde üniversite toplumun gelişmesi açısından bir araç konumundadır. Toplumumuz, endüstriyel bir ekonomiden bilgi temelli bir ekonomiye doğru geçiş yaşadığından, artık bilgiye dayalı yeni iş türleri ortaya çıkmıştır. Bu yeni işler, metadan çok bilginin işlenmesine ve dağıtılmasına dayanmaktadır. Böylece artık, yaratıcılık ve üretkenlik endüstriyel işçilerin ve makinelerin çalışmasına değil, beynin en iyi şekilde kullanımına ve teknolojiye dayanmaktadır. Üniversitenin ürünleri, yani eğitilmiş insanlar ve araştırmalar sonucu elde edilen yeni bulgular, toplumları başarıya ve medeniyete ulaştırır. Bunun yanında daha iyi eğitilmiş nitelikli iş gücü de yeni şartlar altındaki ekonomik rekabeti büyütür. Bu bakış açısının ana fikri, eğitim

ve araştırmanın ekonominin temel kaynakları olduğu ve üniversitenin de böyle bir toplumun, ekonomik yarışma ve refahı için temel bir araç olduğu yönündedir.”

ii. Özerkçi Görünüm:

“Özerkçi görünüm bakış açısı üniversiteyi, öğretim ve keşifler için bir merkez olarak kabul eder. Bu nedenle, bilginin yaratılması da üniversitenin kendi amacı içindir. Bir başka deyişle üniversiteyi toplumun ekonomik büyümesi ve refahı için bir araç olarak görmek yerine, üniversitenin araştırma ve öğretim işlevlerinin onun yegâne amacı olduğunu ve bu amacı da yalnızca kendisi için gerçekleştirdiğini kabul eder. Üniversitelerin öğrenim merkezleri olarak kendi potansiyellerini tam olarak gerçekleştirebilmeleri ancak topluma bağımlı olmamaları halinde mümkün olabilir. Bu görüşün savunucuları, üniversiteyi toplumun hizmetinde gören araçsal görünümün, üniversitenin temel işlevlerinin altını kazacağını düşünmektedir. Bu görüşte, üniversitenin yegâne işlevi sadece toplumun ekonomik büyümesini gerçekleştirmek değildir; üniversite toplumsal değerlerin dönüştürülmesi ve böylece daha medeni toplumlar yaratılmasına katkı sağlamalıdır. Özerkçi görünümdeki fikirler aslında üniversite özerkliğinin temelinde yatan tartışmaların da odak noktasındadır. Çünkü üniversitelere sıklıkla yöneltilen eleştirilerden birisi de onların toplumdan kopuk, eskilerin deyimiyle birer fildişi kule olduklarıdır.”

iii. Karşılıklı Bağımlılık Görünümü:

“Karşılıklı bağımlılık görünümü, yukarıda bahsedilen diğer iki görüşün anlaşamadığı noktaları uzlaştıran bir görüştür. Üniversitenin bir topluma hizmet etmek rolünün araçsal olmasından çok yaratılışsal (içsel) olduğunu savunan bu görüş, üniversitenin temel işlevinin, yalnızca toplumun ihtiyaçlarını karşılamak olmadığını, aynı zamanda geniş bir alanda keşif yapmak olduğunu da ileri sürer. Üniversite toplumun ihtiyaçları ile ilişkili değil, insan anlayışının ve deneyiminin sınırları ile ilgilidir. Aynı zamanda üniversite kendisinde var olan bilginin sınırlarını genişletme ve geniş alanlarda keşifler yapma işlevlerini, içinde bulunduğu toplumun kültüründen beslenmeden ve toplumdan kaynaklanmadan yerine getiremez. Bu nedenle ne üniversite ne de toplum birbirinden soyutlanamaz. Üniversiteyi yalnızca kamusal politikaların bir aracı olarak görmek onun anlamının ve amacının altını kazar. Bununla birlikte üniversiteyi toplumdan tamamen bağımsız görmek de onun anlamının ve amacının altını kazar.”

Yukarıdaki maddeler incelendiğinde, üniversitelerin sahip olduğu roller birden çok yönlüdür ve hepsi birlikte bir üniversitenin ideal anlamına kavuşmasına yardımcı

olabilme imkânı sunmaktadır. Aslında üniversiteler esas olarak bir bütün olmalıdır. Bu şu demektir; sadece mezun veren, sadece meslek kazandıran, sadece Ar-Ge yapan, sadece bilgi ve bilim üreten ya da sadece nitelikli ve kalifiye insan üretimi sağlayan bir tesis olmamalıdır üniversite. Yani üniversite bu ve benzeri birçok toplumsal katkı ve gelişimi sağlayacak sosyal, kültürel ve ekonomik akılla birleşmiş yeniliğe, soruna çözüm ve cevap olmalıdır.

“Üniversiteler, bilgiyi arayan, üreten, öğreten ve uygulayan örgütlerdir” (Doğramacı, 2000, s. 10). Üniversitelerin bahsedilen rollerini hakkı ile yerine getirmesi toplumdaki tüm alanların gelişim süreçlerine katkı koymak için çok önemlidir. Ancak değişen dünya zihniyetinde üniversitelerin bu rollerini uygulanabilir şekilde devam ettirebilmesi çok kolay değildir.

1.1.3. Üniversite'nin İşlev ve Görevleri

Yükseköğretim kurumlarının temel amacı bilimi gerçekleştirmektir. Üniversiteye işlev ve görev yüklenmesinden kasıt, aslında zaten doğasında olan, var olma durumudur. Farklı bir ifade ile, üniversite nedir sorusuna verilen cevap üniversitenin işlevlerini; toplumda karşıladığı ve sağlamış olduğu hizmet de üniversitenin görevlerini tanımlar (Rüegg, 1966, s. 15).

Üniversitelerin karakteristik özelliğini oluşturan özellikler dört anahtar kelime ile ifade edilebilir. Bunlar: Bilimsellik, özerklik, kurumsallık ve evrenseldir. Üniversitelerin işlevleri bu kelimelerden yola çıkılarak anlaşılabilir (Jaspers, 1959, s. 1). İdeal olarak yükseköğretim kurumu, bilimin yayılmasını, insanlığın eğitimini ve toplumun oluşturulmasını sağlar, bunlar için hizmet verir. Kurumsal olarak üniversitenin asıl varlık nedeni öğrenim, araştırma ve hizmettir. Üniversitenin entelektüel işlevi olan araştırma ve öğretim, aklın yetiştirilmesiyle temel kavram ve fikirlerin aktarılmasını içerirken sosyal işlevi ise entellektüellelikle toplumun gelişmesi arasındaki denge ve bağı kurmaktadır. Üniversitenin iç ve dış yönü birbiri ile etkileşim halindedir. Bir üniversite kendi yapısını topluma uygun bir şekilde düzenlemeli ve kendi kurumsal gelişimi için de ilkeler ve standartlar belirlemelidir (Verene, 1979, s. 2).

Üniversite ile ilgili olarak UNESCO'nun ve OECD'nin belirlemiş olduğu farklı işlevler bulunmaktadır. UNESCO'nun 1991 yılında gerçekleştirmiş olduğu, “2. Sivil Toplum Kuruluşları Kolektif Yükseköğretim Tartışması” çerçevesinde yayımladığı

“Toplumda Yükseköğretimin Rolü” başlıklı raporda üniversitenin, daha sonradan yenilerinin eklenmesine de imkân olacak şekilde, beş işlevi bulunduğu belirtilmiştir. Bunlar (Unesco, 1991, s. 32):

- i. Üniversite, araştırma ve öğretimi birleştiren bir anlayışta eğitim sağlama işlevine sahip olmalıdır
- ii. Üniversite mesleki eğitim sağlamalıdır (Mesleki eğitim olgusu savaş sonrası bir olgu değil, aksine Orta Çağ’da üniversitelerin ilk ortaya çıktığı zamanlardan itibaren var olmuş bir işlevdir. İlk üniversiteler de hukuk, tıp ve öğretmenlik alanlarında mesleki eğitim vermekteydiler.)
- iii. Üniversite aynı zamanda bir araştırma kurumudur. Üniversite geniş çaplı araştırmalar için, birden çok disiplinin de iş birliği içerisinde bir arada çalışabileceği ortamı sunan bir kurumdur
- iv. Üniversite, hem bölgesel gelişmeye katkı sağlaması gereken, hem de uluslararası ilişkilerde rolü olması gereken bir kurumdur
- v. Üniversite toplumun sosyal ve entelektüel açıdan gelişmesini sağlama rolünü de üstlenmesi gereken bir kurumdur.

OECD’nin 1987 yılında belirlemiş olduğu işlevler ise dokuz tanedir (Cabal, 1993, s. 23);

- i. Üniversite, ortaöğretimin en başarılıları için lisans eğitimi sağlar ve bazı ülkelerde dışardan gelenler için yetişkin eğitimi uygular
- ii. Kültürü ve araştırmayı geliştirir
- iii. Üniversite bilgi toplumunun işgücü gereksinimi olan insanları yetiştirir, mesleki deneyim için kullanışlı olan bilginin işlenmesi gereği, üniversite topluma karşı, insanları mesleki hayata hazırlama sorumluluğunu taşımaktadır. Bu açıdan, lisans eğitiminin yanı sıra yüksek lisans ve doktora programları ile çalışma dünyasına da eğitim vermeyi sağlayan özel kurslar açılarak topluma katkı sağlamalıdır
- iv. Yüksek düzeyde öğrenim ile özelleştirilmiş ve uzmanlaştırılmış bir eğitim sağlamak
- v. Bir ekonominin rekabetçi olmasını, refah yaratmayı özellikle mühendislik bilimleri ve teknoloji alanına ağırlık vermeyi ve bu doğrultuda iş dünyası ve endüstri ile iş birliği içinde olmak da üniversitenin rolü arasındadır

- vi. Üniversiteler bir çeşit “filtreleme aracı” da olmalıdır. Özellikle üniversiteler, kapılarını yetişkinlere açmalarına rağmen, bu konuda belli entelektüel kapasitede olanları seçmeye özen gösterecek şekilde davranmalılar
- vii. Seçme ve derece verme işlevleri ile birleşik olarak, iyi öğrenciler ile işçi sınıfı çocukları açısından sosyal hareketliliği sağlamalıdır
- viii. Üniversiteler, fırsat eşitliği, kültürün yayılması ve ortak medeni ilkelerin garanti altına alınması açısından, belli ulusal politikaların yaşama geçirilmesi için bir model rolü üstlenmelidir
- ix. Üniversiteler, insanları, geleceğin toplumsal liderleri olabilecek kapasitede yetiştirmekle yükümlüdürler

Anlaşıldığı üzere OECD'nin üniversitelere yüklediği işlevlerde, filtreleme aracı olması gibi bazı sakıncalı ifadeler yer almakla birlikte genel olarak öğrenim, araştırma ve topluma hizmet etme kavramları ön plana çıkarılmıştır.

UNESCO'ya göre toplumdaki değişmelere paralel, üniversitelerinde yeni görevleri ortaya çıkmıştır. Bunlar (Baskan, 2000, ss. 174-176):

- i. Yoksulluk, açlık, cahillik, sosyal dışlanma, uluslararası ve ulusal alandaki eşitsizliklerin artması gibi ana küresel, bölgesel ve yerel sorunların çözümünde aktif olarak yer almak
- ii. Özellikle alternatif öneriler yaparak sürdürülebilir insani gelişim, insan haklarına evrensel boyutta saygı, kadınlar ve erkekler için eşit haklar, üniversitede ve toplumda adalet ve demokratik prensiplerin uygulanması; uluslar, etnik, dinî, kültürel ve diğer gruplar arasında anlayış, şiddet içermeyen ve barış yanlısı bir kültürle entelektüel ve ahlâksal dayanışmayı ilerletmek için bıkıp usanmadan çalışmak
- iii. Kültürel çeşitliliğin koruyup desteklemesi, kültürler arası anlayış ve uyumun geliştirilmesi ve kültürlerin karşılıklı olarak zenginleşmesi konularında çalışmak
- iv. Öğrencilerin sorumluluk sahibi ve bilinçli vatandaşlar olarak yönlendirilmelerini sağlayacak bilgileri, becerileri, tutumları, değerleri ve yetenekleri kavramalarına yardımcı olmak
- v. Üniversitelerin yapısını değiştirip dönüştürmek, eğitimin farklı seviyeleri ve biçimleriyle bağlarını güçlendirerek herkes için eğitim ve çeşitli açılardan eğitsel sürecin kalitesini yükseltmek ve etkinliğini artırmak

UNESCO tarafından belirtilen üniversitelerin bu görevleri diğer tüm üniversitelerde olduğu gibi ülkemizdeki üniversitelerimiz içinde geçerli olmalı ve uygulanması gerekmektedir. UNESCO' ya göre söz konusu maddelerden anlaşılacağı üzere eğitim ve öğretimin dışında üniversitelerin ahlaki, kültürel birçok görevi bulunmaktadır. Dünyada, toplumlardaki gelişim ve değişimler üniversitelere bilginin haricinde farklı görevler vermiştir.

Bu değişimler akabinde üniversiteler gelişmelere paralel olarak eğitim-öğretim, bilgi ve bilimin ötesinde kendilerini insanlığın mutluluğunu ve rahatını sağlayacak bilgileri bulma ve oluşturma çabasına girmişlerdir. Günümüz eğitim sisteminde uluslararasılaşmayı üniversitelerin esas görevleri arasına katabiliriz. Yükseköğretim kurumları yerel öğrenci ve araştırmacı haricinde uluslararası boyuttada içerisine öğrenci ve araştırmacı dahil edebilmek için reket etmelidir. Üniversitelerin bu son gelişmeler ışığında, ileri aşamada uluslararası seviyeye ulaşması ile gelişmiş ülkelerin üniversiteleri, farklı kıtalara ve ülkelere açtıkları yerleşkeler aracılığı ile eğitim-öğretim ve diğer araştırma, derece verme etkinliklerine hız vermişlerdir (Aydın, 2019, s. 3).

1.1.4. Üniversite Zihniyetinde Farklılaşmalar

Akademik özgürlük ve kurumsal özerklik, üniversiteyi üniversite yapan en temel kavramlar olup üniversitenin vazgeçilmez ilkelerinin başında gelmektedir. Bunun için finansal destek kritik bir kavramdır. Üniversitelerin finans kaynakları, özerkliği ve hesap verilebilirliği arasında yakın bir ilişki vardır. Üniversitelerin özerkliği arttıkça hesap verilebilirliği de artmaktadır. Son yıllarda devlet üniversitelerinin kamu bütçesinden aldıkları pay azalmakta, üniversiteler giderek daha çok kendileri kaynak yaratma durumuyla karşı karşıya kalmaktadır. Bu durumun iki yönlü sorun oluşturma ihtimali bulunmaktadır. Bunlar; bir yanda devletin özerkliği sınırlaması tehdidi, diğer yanda kaynak üretme yarışına girerek özgün teorik araştırmaları ihmal eden üniversite anlayışının artmasıdır (Küçükcan ve Gür, 2009, ss. 41-50).

Günümüzde üniversitenin değerleri ve işlevleri kapsamlı bir biçimde değişmektedir. Üniversitenin bilgi üretme amacı zaman içinde değişime uğramış, ürettiği bilgi, hayatı anlamlandırma amacından teknolojik ve ekonomik kullanıma yönelik daha pratik ve faydacı bilgi üretimine doğru kaymaya başlamıştır. Geline noktada üniversiteden iki genel beklenti öne çıkmaktadır. Birincisi, ekonomik ve teknolojik çıktılarını artırması, ikincisi yükseköğretim sisteminin arzıyla piyasanın talep ettiği

eğitilmiş iş g¼c¼ arasında bir uyumu sağlamasıdır. Burada dikkat edilmesi gereken niversitenin bilgi üretme işlevi sadece ekonomik ve teknolojik çıktı odaklı olmamalı, insanın anlam arayışına cevap üretme, hayat g¼r¼ř¼ oluşumuna katkı sağlama, insani değerler kazandırma ve k¼lt¼rel birikim aktarma gibi amaçlara y¼nelik bilgi üretimi ihmal edilmemelidir. Aynı şekilde niversite eğitimi, teknik ve mesleki bilgi ve beceri kazandırma yanında felsefi, sosyal, k¼lt¼rel ve sanatsal kazanımlar da sağlamalıdır. Bu kazanımları sağlamak için (Erdoğmuş, 2019, ss. 16-17);

- i. K¼kl¼ bir geçmişe ve geleneğe sahip niversite kurumu, karşı karşıya geldiği önemli meydan okumalarla zg¼venli bir biçimde y¼zleřmeli, soru ve sorunlara cevap aramalıdır
- ii. Üniversitenin varoluşunu anlamlı kılan arayış ve anlamlandırma amacına y¼nelik bilgi üretimi ve aktarımı misyonu geliştirerek s¼rd¼r¼lmelidir. Üniversite aynı zamanda mesleki, sosyal, ekonomik ve teknolojik ihtiyaçları gidermeye y¼nelik pratik ve faydacı bilgi üretimine de katkı sağlamalıdır
- iii. G¼n¼m¼zde y¼ksekđretim kurumlarında bilimsel zg¼rl¼k ve kurumsal özerklik ile y¼netiřim ilkelerinin birlikte varolması sağlanmalı, bunlar arasındaki y¼netim yaklaşımı ve becerisi geliştirilmelidir

G¼n¼m¼zde politik, ekonomik, sosyal, teknolojik, hukuki ve çevresel değişimler, y¼ksekđretim sistemini değişime zorlamaktadır. Bu değişimler yanında T¼rkiye’de y¼ksekđretim sisteminin ihtiyaçları ile y¼ksekđretimden talep ve beklentiler de değişmektedir.

Üniversitelerin eşitlilik temelinde planlanması ve bu yapılanmaya g¼re diğer işlevlerinin ve işlemlerinin tanımlanmış olması gerekmektedir. Bu yapılanma bilgi üretimi, araştırma ve mesleki beceri kazandırma beklentilerini karşılayabilecek bir çeşitlilik olmalıdır. Üniversiteler insanın anlam arayışına cevap verme, hayat g¼r¼ř¼ oluşumuna katkı sunma ve k¼lt¼rel zenginlik oluşturma gibi amaçlarının yanında mesleki bilgiyi ve beceriyi kazandırma amacına katkı sağlayacak, hizmet edecek çeşitliliği sağlamalıdır. Üniversitelerin yapılanmasına geniş bir özerklik verilmelidir ve kendi önceliklerine g¼re stratejik tercihlerini yapabilmelidirler. Bu sistemde y¼ksekđretim kurumlarının hesap verici ve şeffaf yapılar oluşturmaları sağlanmalı, girdi kontrol¼ yerine çıktı kontrol¼ne odaklanılmalıdır. Y¼ksekđretim kurumlarının yapılanmasında bir kritik husus da yapılanmanın y¼netici geliştirme ile birlikte ve uyumlu olarak ele alınmasıdır

(Deem, Mok, ve Lucas, 2008, ss. 83-97). Türkiye’de yükseköğretim sisteminin ulaştığı büyüklük ve çeşitlilik dikkate alındığı zaman yükseköğretim sisteminde öngörü oluşturan, strateji geliştiren, düzenleme ve denetleme rolü üstlenen üst kuruluşlara ihtiyaç vardır.

Yükseköğretim kurumları misyonlarına göre, öğrencilere farklı yoğunluklarda felsefi, sosyal, kültürel ve sanatsal kazanımlar sağlamalı, alana özgü mesleki bilgi ve beceri kazandırmalıdır. Belirsizlik ve esnekliğin arttığı bir zamanda, öğrencilerin zaman içindeki gelişimlerine bağlı olarak daha sık kendileri ve seçecekleri meslekler arasında eşleştirme yapma ve tercihte bulunmaları söz konusu olacağı için öğrencilerin kariyer kararı verme becerilerinin geliştirilmesi gerekmektedir. Kariyer danışmanlığı yoluyla öğrencilerin kariyer farkındalıklarının artırılması, gelecekte çalışma hayatında ilerleyecekleri yolların belirlenmesi ve bunu karşılamak için kişisel eğitim ve gelişim deneyimleri tasarımlarına destek verilmelidir. Güncel öğrenme anlayışı ve yöntemlerine uygun eğitim ve öğretim ortamının oluşturulması yoluyla üniversiteler öğrencilere değer katarak hayata hazırlamalı ve mezun etmelidir (Erdoğmuş, 2019, ss. 16-45).

1.1.5. Üniversiteleri Değişime İten Temel Faktörler

Üniversiteler zaman içerisinde köklü değişimlere uğramaktadırlar. Wissema’ya göre üniversiteleri bu değişime iten birden çok durum bulunmaktadır (Wissema, 2009, s. 133).

- i. *Finansman ihtiyacı*; küresel alanda akademik araştırma ve geliştirme yapmak isteyen üniversiteler bu faaliyetler için maliyetlerinin devletlerin ayırdığı bütçenin üzerine çıkması başka finansman kaynaklarına yönlendirir. Özellikle de vakıf ve özel üniversitelerin bütçelerinin belli kıstaslara bağlı olması bu arayışı desteklemiştir.
- ii. *Üniversiteler ve sanayi iş birliği*; inovasyon ve teknoloji odaklı çalışmanın önemli faktör olduğu işletmeler kendi gelişimleri için dünyada lider üniversitelerle iş birliği içinde araştırmalar yapmaktadırlar. Bu sayede üniversite sanayi iş birliği oratya çıkmıştır.
- iii. *Küreselleşme*; dünyada gelişen ve değişen eğitim olanakları, artan öğrenci ve akademisyen sayıları üniversiteler için rekabet ortamı oluşturmuş ve küresel pazarda en iyi olanı elde etme yarışı başlamıştır. İletişimde gelişen araçlar ve

uluslararası seyahat maliyetlerinin düşmesi teknoloji firmalarının özellikle temel araştırma çalışmaları için küresel pazarda çözüm aramalarına yol açmaktadır. Ortaya çıkan bu durum en iyi öğrenci, en iyi akademisyen, en iyi Ar-Ge şeklinde ayırım yapmaya sebep olmuştur. Bu üç alanda rekabeti başarılı şekilde sağlayan üniversite uluslararası düzeyde kendini kanıtlamış olacaktır.

- iv. *Ulusal Hükümetlerin değişen bakış açıları*; devletler varolan ve varolacak tüm firmaların alt yapılanması, Ar-Ge ve kuluçkalanma sürelerinin tamamında üniversitelerin desteğinin kaçınılmaz olduğunu belirtmiştir. Yani üniversitelerden bilgilerini ticarileştirmede etkin olmaları istenmekte ve kaynaklarını bu tür etkinlikleri desteklemek için kullanmaya yönlendirilmektedir. Bu sebeple yeni nesil üniversiteler ortaya çıkardıkları bilgi ve bilimin ticarileştirilmesi boyutunda sürekli çaba sarfetmekte ve Ar-Ge'nin önemini eğitim ile eşit tutmaktadır. Böylece know-how ticarileşmesi teknolojiye yön verenlerin etkin katılımında gerektirecektir.
- v. *Disiplinler arası ve çok disiplinli araştırmalar*; ikinci kuşak üniversitede araştırma esas olarak tek disiplinlidir. Tek disiplin döneminde fakülteler mükemmel örgütlenme biçimi olarak görülüyordu. Disiplinler arası takımlar için fakülteler birer engeldi ve yeni örgütlenme biçimleri gerekmekteydi. Bu, üniversite için know-how ticarileştirmesini ve üniversitenin gittikçe karmaşıklaşan yapısının etkinliğinin sağlayacak yeni yönetim biçimleri aranmasına kadar gitmektedir.
- vi. *Öğrenci sayısındaki artışa gösterilen tepki*; bu durum üniversiteleri yeni yöntemler aramaya sevk etmiştir. Öğrenci sayılarında artış eğitim kalitesini zayıflatan bir unsur olarak nitelendirilmiştir. Şimdilerde ise üniversiteler en iyi ve mümkün olan sayıyı tamamlayacağı öğrencileri kadrosuna dahil edebilmek için ideallerinde iyileştirmelere gitmiştir.
- vii. *Hükümetlerin özgül araştırma kuruluşlarını bünyelerinde geliştirmesi*; devletlerin kendilerine ait olan ve kendilerine çalışan ve akademik ve endüstriyel araştırmanın arasında olan ve her ikisi ile bağlantısı olan araştırma kurumları oluşturmasıdır.

1.1.6. Dünyada Üniversitelerin Tarihsel Gelişim ve Değişimleri

Yüzyıllar önce Batı Avrupa'da normal bir katedral okul olarak başlayan üniversiteler, zamanla gelişmiştir ve kapsayıcı bir alan oluşturmuştur (Kılıçbay, 1999, ss. 18-20). Üniversitenin 900 senelik tarihi içerisindeki gelişimi tarihsel ve temel olarak

yapılara ayrılmaktadır. Üniversitelerin ortaya çıkışı ve dönüşümü üzerinde durularak üç farklı aşama sürecinden bahsedilebilir.

Bu üç aşama (Türel, 2004, ss. 151-180; Tekeli, 2003, ss. 123-143):

- i. Orta Çağ'ın Kilise Merkezli Üniversitesi,
- ii. Ulus Devletler Dünyası'nın Üniversitesi (Humbolt Üniversitesi) ve
- iii. Bilgi Toplumu Üniversitesi (Multiversite, Girişimci Üniversite) biçiminde sınıflandırılmaktadır;

Bunlardan kilise merkezli üniversite, 12-15. yüzyılda öğrenci ya da öğretmen loncaları şeklinde biçimlenmiş kurumlardır (Tekeli, 2003, s. 129). Kilise merkezli üniversitelerde, belirli içeriklere sahip olunan eğitimler verilmekte olup, genelde bilimsel, siyasal ve dine dair bilgiler olurdu. İlk zamanlarda din ve devlet (Din'den kasıt Papa, Devlet'den kasıt Kutsal Roma İmparatorluğu) hakimiyeti, otoritesi beraber devam etmekteydi. Fakat 16. yüzyıldan itibaren din tarafı yani kiliseler ve Papa etkisini yitirmiş yerini devlet etkisi almaya başlamıştır. Bu değişimle beraber din adamı yetiştirmek yerine kamuya hizmet edecek yönetici ve kişiler yetiştirilmeye başlanmıştır. (Gürüz vd., 1994, ss. 57-58). Ancak 17. yüzyıl itibari ile, üniversitede öğrencilik neredeyse asillerin/soyluların ve zenginlerin çocuklarına özgü bir ayrıcalık haline gelmiştir.

Üniversite kurumunun toplumdaki herkese açılarak, bireylerin yetenekleri ön planda olacak şekilde yükselebilmesinin felsefi temelleri ise 19 yüzyıl başlarına dayanmaktadır (Gürüz, 2001, s. 77).

Napoleon tarafından, 18. yüzyıl sonlarından itibaren birçok Avrupa üniversitesi kapatılmıştır. Fransız üniversiteleri ise devletin altında yer alan organ haline gelmiştir. Üniversitelerin amacı ise merkezi hükümetin ideolojik düşüncesi doğrultusunda elit kadroları yetiştirmesi olarak tanımlanmıştır. Sonrasında ise Avrupada üniversite sistemi, ülkelerin milli yükseköğretim sistemleri olarak şekillenmeye başlamıştır. Fakat, daha sonra tepki olarak Prusya'da entelektüel tepkiler ortaya çıkmaya başlamıştır (Gürüz vd., 1994, ss. 61-62; Gürüz, 2001, ss. 78-79). William Von Humbolt, Prusya Eğitim Dairesi Başkanlığı'na Prusya Kralı 3. Frederick tarafından eğitim sistemini yeniden düzenlemek üzere atanmıştır. Humbolt bu görevi yerine getirirken yani günümüzdeki adıyla Humbolt Üniversitesi'nin kurulması için çalışmalar yürütmüştür (Wertz, 1993, s. 6). Humbolt daha

sonra kendi adıyla anılacak olan bir sistemi kurmuş olup, bu sistemin temel ilkelerini şöyle sıralanmıştır (Aydoğdu, 1997, s. 247; Terzioğlu, 2003, s. 306).

- i. Üniversite, bütün aşamaları ile bilimdeki araştırma ve eğitimin birlikte yürütüldüğü bir oluşumdur
- ii. Üniversitenin esas işlevi bir önceki dönemlerde yer alan yüksekokullardan daha farklı olarak tek bir iş yapma becerisine sahip meslekler konusunda eğitim vermek yerine tümüyle eğitim ve öğretim alarak farklı alanlarda araştırma yapmayı öğrenmektir
- iii. Üniversitenin özgürlükçü düşünce fikrini benimsemesi gerektiğini unutmamak lazımdır. Bunun içinde üniversitenin devlet yönetimi ile değil toplum yönetimi ile ilerlemesi gerekir. Devlet üstüne düşen gereklilikleri yerine getirmelidir, kalanı için akademisyen ve öğrencinin özgür bir biçimde araştırma ve bilim yapması amaçlanır

Bu sayede bilimsel bilgi üretimini ve parasız ve küreselleşmiş eğitim ilkesini hedef alan modern üniversiteler Almanya’da, Fransız Devrimi’nin etkisiyle doğmuştur. Fransa’da ise bu alandaki gelişmeler, Napoleon’un 1806’da çıkardığı Üniversite Kanunu ile var olan üniversitelere son verip yerine elit üniversite kurumlarının kurulmasıyla gerçekleşmiştir (Tekeli, 2003, s. 130). Fakat zamanla Fransa’da oluşturulan üniversite modeli değil Almanya’da oluşturulan üniversiteler modern üniversitelerin kaynağı olmuştur (Timur, 2000, ss. 64-66).

Birinci nesil üniversite zihniyeti olarak adlandırılan dönemden sonra ortaya çıkan ikinci nesil üniversite zihniyeti (Humbolt modeli) doğrultusunda, Ar-Ge faaliyetlerinin yapılandırılması ve ilerlemesi için uzman akademisyen ve yöneticiler tarafından onlarında başını çektiği enstitü ve merkezler kurulmaya başlamıştır. Bu yeni zihniyetin oluşmasını sağlayan iki temel olgu; üniversite haricinde dışarıda gelişen bilim ve birçok farklı yeni ulus kültürünün ortaya çıkışıdır (Tekeli, 2003, ss. 130-131).

Humbolt modeli’nin kökeninde yer alan kurumsallık ve araştırma zihniyeti günümüzde ki üniversitelerde de halen var olan temel ilkelerdendir. 20. yüzyılın ilk yarısında Humbolt tipi üniversite sistemi gündeme alınmıştır ve üniversite yapısının yeniden biçimlendirilmesi konuşulmuştur (Janne, 1973, s. 9). Fakat bu sırada Alman üniversiteler bilimde ki öncülüklerini Amerikan üniversitelerinin eline bırakmıştır (Viale

ve Etzkowitz, 2019, s. 19). Bu dönemde eskiden olduğu gibi bilgiye değil o bilginin artık harekete dönüştürülmesi ve geliştirilmesi üniversiteler için daha önemli hale gelmiştir (Janne, 1973, s. 12). Amerika’da yaygınlaşmaya başlayan bu üniversite görüşünün iki temel özelliği ortaya çıkmıştır. Bunlar (Krücken, Kosmützky ve Torka, 2019, s.7):

- i. En basit ve temel biçimde, uygulamalı ve bilimsellik içeren araştırmalar ışığında toplum için yapılacak her türlü işlevin üniversitenin görevi haline gelmesi
- ii. Bölüm bazında “meslek” öğretiminin değer kazanması ve özel ya da kamudaki kaynakların üniversitenin işlevleri için kullanılması

Ayrıca bu dönemin en önemli gelişmelerinden biride yükseköğretimde belli bir kalıp içerisinde, toplumda var olan her bir bireye bu eğitim-öğretim hakkının verilmesidir. Bahsi geçen dönemde daha esnek yapıda eğitim verilen bölümler oluşmuştur (Tekeli, 2003, ss. 9-34). Yine aynı dönem içerisinde üniversitelerde yavaş yavaş Ar-Ge, inovasyon, teknoloji kavramları daha da işlevsel hale gelmeye başlamış, ekonomik ve sosyal açıdan topluma katkı koyma anlayışı temel olarak üniversitenin görevleri arasında yer almıştır (Martin ve Etzkowitz, 2000, s. 28). Tanımlanan bu üniversite yapısı, yerelde ve uluslararası boyutta küresel hedef ve taleplere uygun, piyasaya hakim ve fayda yaratabilen, eğitim, araştırma ve toplumsal hizmet işlevlerini kendi içinde barındıran bir topluluk olarak nitelendirilir. Her geçen gün “multiversite” oluşumu olarak bahsedilen ve girişimcilik kavramının etkisinin belirgin şekilde görüldüğü yeni bir üniversite olan girişimci üniversite kavramı ise eğitimin ve araştırmanın içeriğini değiştirmeye başlamıştır. Artık “bilim için bilim” değil, pratik sorunların çözümü için öğretim ve araştırma yapılmaktadır (Tekeli, 2003, s. 132). Bu üniversitelerin yapılanması ile ilgili en önemli özelliklerden biriside devlet bütçe otoritesinin yerini üniversitelerin kendi bütçe modelinin oluşturulması durumu almıştır. Üniversite kendi öğrencisinden alacağı ücretleri, kendi oluşturacağı kaynakları ve kullanımına sunulan kamu kaynaklarını birleştirerek hükümete olan finansman bağlılığını azaltacaktır (Gürüz, 2001, s. 281).

Üniversitelerin mali olumsuzluk ve problemlerini yok etmek için ihtiyaçlarına cevap verecek bir ilke benimsemesi gerekliliği ortaya çıkmıştır. Devletin üniversiteye sağladığı hizmetlerin yavaş yavaş yerini devletin var olan hizmetleri sadece düzenlemesi hali söz konusu olmuştur. Bu bahsedilenler ışığında üniversite sanayi iş birliğinin önemi gündeme gelmiş ve piyasaya yönelik ihtiyaçlar karşılığında üniversitelerin mali

ihtiyaçlarına buradan destek sağlanmıştır (Sultan, 2007, s. 284). Artık verilecek evrensel nitelikte ki diplomalar önemini kaybetmeye başlamış onun yerine yaşam boyu öğrenme ve nitelikli/kaliteli eğitimin uygulanabilirliği ön plana çıkmıştır (Tekeli, 2003, ss. 133-134).

1.1.7. Türkiye’de niversitelerin Tarihsel Gelişim ve Değişimleri

Ülkemizde niversitelerin oluşumu iki dönemde incelenebilir. Cumhuriyet ncesi ve cumhuriyet sonrası dönem olarak ayrılan bu iki zamanlamada niversite yapılarımız dünyada ki birçok ülkenin niversite ve eğitim zihniyetinden etkilenmiştir. İlk olarak Osmanlı Dönemi zamanında kurulan ve ‘‘Darülfünun’’ adı verilen üniversiteden çok bilgievleri tanımlamasına daha uygun bir yapı meydana gelmiştir. 1845’te temelleri atılmış, 1863’te açılmış ve 1933 yılına kadar varlığını bu isimle devam ettirmiştir (Akyüz, 2006, s. 168).

1924 yılında tüzel bir kişilik olan Darülfünun, 1933 Temmuz ayında, kuruluşundan 11 yıl sonra çıkarılan 2252 sayılı yasa ile kapatılmıştır. Darülfünun’un yerine cumhuriyet ilkeleri ve yönetimine uygun yeni bir niversite kurulması öngörülmüştür. 01 Ağustos 1933’te yeni bir kadrosu ve yapısı ile Darülfünunun yerine İstanbul niversitesi açılmıştır (Tanilli, 1991, ss. 379-380).

Böylece, lkemizde niversite kelimesi ilk kez 1933 yılında İstanbul niversitesinin kurulması ile gündeme gelmiştir. O dönemde niversite yapısı bağımsız değildir. Yapılan düzenlemelerle Humboldt modeli niversite içeriğine entegre edilmek istenmiştir. nk o yıllarda Almanya’da meydana gelen nazi baskısı yüzünden birçok bilim insanları Türkiye’ye gelmiş ve İstanbul niversitesi’nde çalışmaya başlamışlardır. Bu durumda dışarıdan gelen bu g beyin göçüne çevirmek mantıklı bir karar olarak görülmüştür (Hatipoğlu, 1995, ss. 97-101).

Ülkemizde meydana gelen üniversitelerle ilgili ikinci köklü değişiklik ise 1946 yılında çıkarılan ‘‘niversiteler Kanunu’’ dur. Bu ıkarılan kanun ile niversiteler hem bilimsel hem de yönetimsel özerkliğe kavuşmuş ve yönetimde katılımcılık ilkesi getirilmiştir. Söz konusu yasada niversiteler ‘‘Yüksek Araştırma ve ğretim Birlikleri’’ olarak tanımlanmıştır (Ortaylı, 2001, s. 79).

1960 senesinde çıkarılan, 115 sayılı Yasa ile 4936 sayılı Yasa'nın 40. maddesinde değişiklik yapılmış ve üç geçici madde eklenmiştir. Özerklik geniş bir tanımlamayla Anayasa'ya girmiş olup bilimsel ve yönetsel özerkliğe yeni bir biçim kazandırılmıştır. MEB'in üniversitelerin başı olması hükmü kaldırılmış yetkileri üniversitelere ve ÜAK'a devredilmiştir (Hatipoğlu, 2000, ss. 196-197). 1973 yılında çıkarılan 1750 sayılı Üniversiteler Kanunu ile üniversite tanımında ağırlık öğretime, öğretimin hedefi de "milli" değerlere yönelmeye başlamıştır. Yasanın denetim işlevini ise radikal bir yenilik olan YÖK ile ilgili hükümler oluşturmuştur (Timur, 2000, ss. 291-293). Bu yasa ile üniversiteler üzerinde denetimi sağlamak üzere ÜDK, kurulmuştur (Gök, 1998, ss. 77-78). Üniversitelerin özerkliğinin zedelendiği (Tanilli, 1991, s. 380) bir düzenleme olarak belirtilen bu süreç, bir üniversitenin başvurusu üzerine, kanunun YÖK ile ilgili maddesinin, Anayasa Mahkemesi'nin kararıyla 1975 yılında kaldırılmasıyla sonuçlanmıştır (Doğramacı, 2000, s. 22).

1750 sayılı yasada yer alan önemli bir özelliği, yeni üniversite ve fakültelerin kurulmasına yönelik düzenlemedir. Yasa'nın yedinci bölümü "Yeni Üniversiteler, Fakülteler ve Bunlara Yardım" başlıklı olup, 43. madde de "üniversitelerin ve bir üniversiteye bağlı olmadan açılacak fakültelerin kuruluş kanunlarında aksi hüküm bulunmadıkça, bu kanun esaslarına göre kurulacağı" belirtilmiştir. Ayrıca bir üniversiteye bağlı olarak fakülte ve yüksekokul benzeri birimlerin açılmasının ise senatonun teklifi ve MEB'in onayı ile gerçekleşebileceği belirtilmiştir. Bu çerçevede bir fakültenin faaliyete geçmesi için eklenen koşul en az yedi öğretim üyesinin en az iki yıllığına görevlendirilmesi olmuştur (1750 SK, md. 44). 1981 tarihinde çıkarılan 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'ndan önce, Türkiye'de yükseköğretim sistemi MEB'e bağlı akademiler, bir kısmı diğer bakanlıklara, çoğu MEB'e bağlı iki yıllık MYO ile konservatuarlar, MEB'e bağlı üç yıllık eğitim enstitüleri, mektupla öğretim yapan YAYKUR'dan oluşmaktadır (YÖK Tarihçe, 2019). 2547 sayılı Yasa ile bu kurumların hepsi bir çatı altında toplanmıştır. Abadoğlu ve Ersoy'a göre (Abadoğlu ve Ersoy, 1995, ss. 334-335) 2547 sayılı Yasa, 1973'te üniversitelere yönelik yapılan düzenlemelerin yol açtığı sorunlara çözüm getirmek iddiasıyla ortaya çıkmıştır. Bu yasa ile üniversiteler YÖK'ün merkezi otoritesine bağlanmış, YÖK, ÜAK ve YDK atama ile gelen kurullar olarak oluşturulmuşlardır (Gök, 1998, s. 79).

Genel olarak Türkiye'de üniversite kavramının tarihsel sürecine bakıldığında özellikle Cumhuriyet dönemi zamanlarında Amerika ve Alman yükseköğretim

zihniyetinin hakimiyeti görülmektedir. Bahsi geçen zihniyetteki üniversiteler “İkinci Nesil Üniversite” (Humbolt Modeli) ve “Girişimci Üniversite” özelliklerini taşır. Bunlardan Humbolt modeli’nin bazı özellikleri çok uç seviyede bulunsa da 1933 yılı üniversite reformu itibariyle yeniden konumlandırılmaya çalışılmıştır. Girişimci üniversite modelinin ise, 1950’lerde kurulan bölge üniversitelerine Amerikan bilim insanlarını sık bir şekilde çağırılmasıyla (Widmann, 2000, s. 59) temelleri atılmaya, 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu ile birlikte uygulamaları netleşmeye başlamıştır (Tekeli, 2003, s. 138). Bu dönemlerin devamında girişimci üniversitenin başlıca öğelerinden biri olan kitlesel eğitimi gerçekleştirmek üzere üniversite sayılarında artışlar meydana gelmiştir. “Türkiye’de üniversite sisteminin ABD’dekine benzer biçimde şirket gibi çalışmasını, modern işletmecilik teknikleri ile yönetilmesini, yeni liberal anlayışı benimsenmesini isteyen çevrelerde üniversite reformunun ana eğilimi olarak özel girişimi ön plana alan, kamu müdahalesini kaynak sağlamak, kimi düşünceleri sınırlamak ve gerektiğinde tasfiye yapmakla sınırlayan Amerikan modelin Türkiye koşullarına aktarılması öne çıkarılmıştır” (Timur, 2000, ss. 351-366).

1.2. Yeni Nesil Üniversite Kavramının İktisadi Açından Yorumlanması

Büyük ve güçlü bir ekonomi olmak, çok boyutlu incelenmesi ve üzerine yoğunlaşılması gereken bir konudur. Beşeri ve fiziksel sermayenin etkin kullanımı kadar, ortaya çıkan fırsatların da iyi değerlendirilmesi ve doğru zamanda adım atılması gerekir. Bunların sonucunda da dünya trendlerini takip edebilmek, ekonomilerin ne yönde evrildiğini iyi gözlemlemek gerekir.

Günümüz dünyasında hangi konu üzerine olursa olsun, söz sahibi olmak ve fark yaratmak isteyen her ülke için, en değerli kaynak insandır. Yine toplumun değerlerine ve tüm yapısına katkı koymak adına yapılacak en iyi yatırım, insana yapılan yatırımdır. Bu teoriler ışığında, dünyadaki beşeri sermayenin her türlü eğitimi ve bu eğitimin ekonomik büyüme ve kalkınma ile doğrudan ilişkili olduğu görülmektedir. Beşeri sermaye ve ekonomik büyüme arasındaki ilişki içsel büyüme modellerinin ana konusu olmuştur. Nelson ve Pelps (1966), Lucas (1988), Becker, Murphy ve Tamura (1990), Rebelo (1992), Mulligan ve Sala-i Martin (1992) ve Barro ve Lee (1992) tarafından eğitim ve ekonomik büyüme ilişkisi bu bağlamda incelenmiştir (Kaya, 2004, s. 300).

Solow modelinde ekonomik büyümenin belirleyicileri olarak teknoloji (A), emek(L) ve sermaye(K) kullanılmıştır, teknoloji dışsaldır.

$$Y=F(L,K,A)$$

Yukarıdaki eşitlik, bir ekonomide üretilen mal ve hizmet miktarının (Y) sermaye girdisinin miktarına, emek girdisinin miktarına ve teknoloji düzeyine bağlı olarak değiştiğini ifade eder (Ünsal, 2013, ss. 670-672).

$$Y=AF(L,K)$$

Bu denkleme göre girdilerin miktarları ve teknoloji (girdilerin verimlilikleri) sabit iken mal ve hizmet miktarında sabittir, yani büyüme söz konusu değildir. Büyümenin olabilmesi için üretim faktörlerinin miktarlarının artması ve/veya girdilerin verimliliklerini artıran teknolojik bir gelişme olması gerekir. Ancak Solow modelinde teknolojik ilerleme nasıl ortaya çıktığı açıklanmayan dışsal bir değişkendir (Ünsal, 2013, ss. 670-672).

Dolayısıyla Solow modeli iktisadi büyümenin nasıl meydana geldiğini açıklamamaktadır. Bu açık 1980'li yılların sonunda ortaya çıkan içsel büyüme teorisinde ele alınmıştır. İçsel büyüme modeline göre teknoloji içseldir, Solow modelinde sermaye fiziksel sermayeden ibaret iken yeni büyüme modelinde (İçsel Büyüme) sermaye hem fiziksel sermayeyi hem de emek girdisinin sahip olduğu bilgi, tecrübe ve becerilerden oluşan, kısaca beşeri sermayeyi de kapsamaktadır. Bu bağlamda üretim fonksiyonu beşeri sermayeyi de (H) dahil ederek aşağıdaki şekilde ifade edilir (Ünsal, 2013, ss. 670-672).

$$Y=AK^{1/3}(HL)^{2/3}$$

İçsel büyümeye en önemli katkıyı koyan isimlerden biri olan Lucas'a göre beşeri sermayenin sınırsız bir şekilde artırılabilirdiği bir durumda, sürdürülebilir büyümenin mümkün olacağını ifade etmiştir. Beşeri sermaye eğitim ve yaparak öğrenme yoluyla sağlanacaktır (Lucas, 1988, ss. 5-7).

Eğitim-ekonomik büyüme literatüründe öncü çalışmalardan olan Barro, eğitim ve ekonomik büyüme arasında güçlü bir pozitif ilişkinin varlığını ortaya koymuştur. Barro ve Sala-i-Martin orta ve yüksekokul seviyesindeki ortalama süreler ile ölçülen eğitime erişim değişkeninin büyüme ile anlamlı bir ilişki gösterme eğiliminde olduğunu belirtmiştir (Barro ve Sala-i-Martin, 1995, s. 431).

Krueger ve Lindahl, eğitimin ilk seviyesinin ekonomik büyüme üzerindeki etkisinin gücünü vurgulamakta iken (Krueger ve Lindahl, 1998, s. 41), McMahon ise eğitime katılım düzeylerinin ve fiziki sermaye yatırım oranlarının ekonomik büyüme ile ilişkili olduğu sonucuna ulaşmıştır (McMahon, 1998, s. 168).

Yukarıdaki açıklamalara bağlı olarak ekonomik büyümenin temel kaynağı olan beşeri sermayenin, bireylerin bilgi ve beceri donanımını oluşturması kadar, ekonomideki artan verimliliğe ve teknolojik ilerlemeye yaptığı etki de dikkat çekicidir. Konumuz itibarıyla ülkelerin büyümelerinde beşeri sermayenin önemi yeni nesil üniversite yapısına dikkat çekmektedir. Dolayısıyla yenilikçi üniversite sayısındaki artış, ekonomik büyüme açısından son derece önemlidir (Valero, 2019, ss. 53-57). Eğitim bireye, firmaya ve toplumların geleceğine yapılan en kıymetli yatırımdır. Bu nedenle eğitim, refah düzeyi ve yaşam kalitesindeki artışta kritik önem arz eder. Kısaca eğitim ile büyüme arasında pozitif yönde bir ilişki vardır.

Üniversiteler ekonomik büyüme ve kalkınmada anahtar görevindedir. Türkiye gibi genç nüfusu yoğun bir ülkede de bahsedilen bu gelişmelerin tümü uzun dönemde ekonomik büyüme ve kalkınmaya doğrudan katkı olarak değer olarak yansıtacaktır (Veugelers ve Rey, 2014, ss. 24-32). Üniversiteler ekonomik, sosyal ve ticari yaşama aktif katkıda bulunurlar. Özellikle yeni çağ üniversitelerinin eğitim, bilgi alışverişi, endüstri iş birliği, teknoloji, araştırma, inovasyon ile ülkelerin ekonomik hayatına pozitif etkisi söz konusudur. Endüstriyel değişimin sağlanmasına, teknolojik faaliyet alanlarının entegrasyonuna, başka yerlerden yeni bilgi veya mali kaynakların çekilmesine liderlik eden üniversiteler bir ülkenin en temel gelişmişlik göstergeleri olarakta nitelendirilebilir (Günkör, 2017, ss. 14-32).

Dünyada hızla değişen ekonomik toparlanma ve gelecek umutları hakkında ki endişeler dikkatleri doğal olarak üniversitelere, ekonomiler için en değerli iki varlığın kaynaklarına yöneliyor. Bunlar; eğitilmiş, yetenekli insanlar ve yeni fikirler. Temelde öğretim yoluyla bilgi yaymak, Ar-Ge yapmak, insan sermayesinde stok geliştirmek, bilginin ufkunu genişletmek olan üniversiteler son yıllarda kendi misyonlarına yeni faaliyetler eklemiştir. Temel olan zihniyet ve oluşumun dışında bilginin topluma aktarılması, sanayi ile çalışmak ve interdisipliner çalışmalar yapmak bu yeni misyonda değiştirilemez kurallar haline gelmiştir. Bu dönemle beraber ülkelerin ekonomik büyüme

ve kalkınmaları üzerinde çok büyük paya sahip olan üniversiteler gittikçe gelişmeye ve geliştirmeye devam etmiştir (Yılmaz ve Danişoğlu, 2017, ss. 126-130).

Girişimci üniversite ya da yeni nesil üniversite olarakta adlandırılan bu zihniyetinin sosyo ekonomik büyümeye ve kalkınmaya etkisi fazladır. Dünyada bu tip oluşumlardan, Silikon Vadisi, Boston bölgesi ve İngiltere'deki Cambridge çevresindeki bölgeler gibi yeni nesil üniversite katkısının net olduğu başarılı bölgesel ekonomilerin yüksek profilleri örneklendirilebilir. Benzer şekilde yaygın olarak bilinen, Stanford MIT, Harvard gibi dünya sıralamalarının başlarını çeken kendi lisans, patentleme ve şirketlere sahip olan, teknolojinin ve inovasyonun ileri seviyede kullanım ve oluşumu mevcut olan üniversiteler bahsettiğimiz yeni nesil üniversitenin örnekleridir ve tüm dünyada ekonomik büyüme ve kalkınmaya yön vermektedirler (Çetin, 2007, ss. 224-228).

Ülkemizde de etkileri hissedilmeye başlayan bu yeni yapının uygulanmaya çalışıldığı birçok üniversitemiz vardır. Hatta bu yapılanma için ayırt edici bir endeks çalışması bile yapılmaktadır. TÜBİTAK tarafından 2012 yılından bu yana verileri sunulan “Girişimci ve Yenilikçi Üniversite Endeksi” yeni nesil üniversite zihniyeti için analiz yapmaya yardımcı bir kaynaktır. Teknoloji Transfer Ofisleri, Teknoparklar, Lisanslamalar, Ar-Ge gibi ekonomik büyüme ve kalkınmaya etki eden faktörlerin etkilerini araştıran bu endeks, yeni nesil üniversitelerin önemini ortaya çıkarmamıza yardımcı olur. İstihdam ve gelirden iyileşmeyi sağlayan en önemli baş güç üniversitelerdir. Girişimci üniversiteler ya da diğer adıyla yeni nesil üniversiteler misyonları bakımından doğrudan ekonomik bir aktör olarak nitelendirilebilir.

Sonuç olarak yeni nesil üniversitelerin artan oranda uygulamalı Ar-Ge'ye yönelmesi, teknolojik yenilikleri üretip piyasanın hizmetine sunması, sanayi ile işbirliği içinde fikir ve ürün üretmesi, rekabet gücünü artırması, akademik danışmanlığın ve çalışmaların önemini vurgulaması, yüksek bilgi yoğunluklu eğitim vermesi gibi birçok özelliği ile ülke ekonomisinin verimliliğinin artmasına, büyüme ve gelişmesine, rekabet edilebilirliğinin artmasına, sosyo-ekonomik kalkınmaya doğrudan ve pozitif yönlü bir etkisi vardır.

2. BÖLÜM

YENİ NESİL ÜNİVERSİTELER

Bu bölümde değişen üniversite sınıflandırmalarından bahsedilecektir. Bu konuda esas olarak birçok çalışma yapmış öncü isimlerden Hollanda asıllı Prof. Dr. J.G. Wissema'nın "Towards the Third Generation University" adlı kitabından yararlanılmıştır. Üniversitelerin zaman içerisindeki değişimlerine/sınıflandırmalarına konu olan özellikler ve tanımlamalar detaylandırılarak Yeni Nesil Üniversite kavramının çıkış noktası değerlendirilecektir.

2.1. Üniversitelerin Zaman İçinde Gelişimi

Küreselleşen dünyanın olumlu veya olumsuz her türlü etkisi üniversitelerde doğrudan hissedilmektedir. Üniversiteler bu küreselleşme içerisinde büyük değişikliklere uğramıştır. Genel itibariyle tarih içinde üniversitelerin değişim aşamaları ilk olarak bilim bazlı birinci nesil üniversiteler ile başlamış, sonrasında araştırma ve eğitimin birbirinden ayıramadığı ikinci nesil üniversiteler olarak tanımlanmış, daha sonrasında günümüz ve gelecek yıllarda üniversiteler için dönüm noktası olarak görülen girişimci ve toplumla bütünleşen, eğitim, araştırma, inovasyon, teknoloji gibi kavramların dahil olduğu üçüncü kuşak üniversitelere hatta her geçen gün takibinin sağlanamayacak derecede farklı tanımlara ayak uyduran yeni nesil üniversite anlayışına doğru dönüşüm yaşamaktadır.

Meydana gelen ve daha da gelişmesine kesin gözle bakılan bu dönüşüm için üniversiteler sanayi ve toplum ile iç içe olmak, üniversite kalitesini her bakımdan artırmak zorundadır. Bu durumda bahsi geçen üniversite, eğitim ve araştırmanın dinamiği olan ve bilgi pazarında etkin olan üniversitedir. Aslında üniversitelerin en önemli görevlerinden biri varolan bilgi havuzunun içerisinde etkin ve nitelikli bir role sahip olarak, teknoloji bazlı şirketler ve dünya piyasasında yer alan firmalar ile bilgi pazarlamasını etkili şekilde yapabilmesidir. Bunun sonucunda zaten üçüncü nesil üniversite misyonuna ayak uydurulmuş olunur.

Bu yeni temelli oluşan üniversitelerin doğuşu önceki dönem üniversite yapılanmasını baştan aşağıya değiştirecek ve ultra gelişim sağlayacak bir model formatındadır. Özellikle üniversitelerin mali fon oluşturma ve bulma sıkıntıları ile ortaya çıkan bu ihtiyaç eski dönem üniversitelerin yapısını temelden sarsacak dinamikler

oluşturmayı hedefler. Bu dinamikler daha çok Ar-Ge, teknoloji ve inovasyon çalışmalarının maliyetlerinin azalması için kamu dışında fonlar bularak özellikle sanayinin taleplerine de cevap vermek ve üniversitenin yapacağı her türlü çalışmaya kaynak yaratmak için önem arz etmektedir (Çiftçi, 2010, s. 1).

Günümüz dünyasındaki rekabet ortamında yer alan tüm aktörler, farklılaşma üzerine çalışmaktadır. Üniversitelerin içinde bulunduğu bu farklılaşmalar aktörler tarafından bölgenin içsel dinamiklerine dayanan bir kalkınma stratejisi hazırlamaya katkıda bulunmak durumundadır. Üniversiteler artık erişilebilir eğitim-öğretim faaliyetleri ile değil, bunların yanı sıra bölge için strateji oluşturabilir konumda değişime gitmelidir.

Günümüzde kalkınmaya destek payı en çok üniversitelere aittir. Bilgiyi üretme ve ticarileştirme konusunda etki kapasitesi yüksek olan üniversiteler birden fazla kaynak oluşturmaya öncülük ederler. Bu kaynak oluşumunda Ar-Ge faaliyetleri en önemli kısmı oluşturur. Bölgeye de doğrudan katkı sağlayarak, değişim ve dönüşüm gerçekleştiren bu üniversite anlayışı “Girişimci Üniversite” olarak adlandırılabilir. Bu sayede üniversiteler ve bilim insanları, oluşturdukları bilgi ve yaratıcılığı patentleyebilir, kaynak yaratabilir ve endüstri ile iş birliği yaparak finans elde edebilir. Bu ilişki ve dönüşüm süreci, bölgede ve ülkede kalkınma hedeflerinin gerçekleşmesine katkı sağlayabilecek niteliktedir. Çünkü üniversitelerin üreteceği özgün değerler ve geliştireceği iş birliğiyle hem araştırmaların uygulanması konusunda bir fırsat olacaktır, hem de üniversitenin bölgesinin rekabet gücüne katkısı olacaktır (Özer, 2011, ss. 85-87).

Toplumsal değişme ile birlikte gelişmeye katkı sağlaması açısından artan üniversite sayılarına yine değişen toplum ve nesil anlayışı ile farklı özellikler ve beklentilerde öğrenciler gelmektedir. Bu durumun oluşturduğu sonuca uygun olarakta zamanla toplumsal değişime ayak uyduracak ve katkı sağlayacak yeni üniversiteler kurulmuştur.

Üniversite eğitimi bilginin yaratılması, iletilmesi ve yaygınlaştırılmasını amaçlamaktadır. Günümüzde bilgi, modern toplumu oluşturabilmek için merkezindeki kurumları kaplar. Bilgi yükseköğretim kurumları ve toplum arasında stratejik bir öneme sahiptir (Bernheim ve Chau, 2003, ss. 9-11). Günümüzde eğitim alan öğrencilerin

özellikleri de üniversitelerin gözden kaçırmaması gereken temel özelliklerin başında gelmektedir.

Küreselleşme, ekonomik büyüme, uluslararası rekabet, uluslararası ticaret, bilgi çağı, bilgi ekonomisi, bilgiye dayalı toplum yapılanması, gelişen teknoloji, dijital devrim, enformasyon ve iletişim alanındaki ilerlemeler bilimi, dolayısıyla üniversiteleri; tüm bu değişimin, ekonomik ve toplumsal dönüşümün, kültürel entegrasyonun, yeni bir üretim ve tüketim yaşam biçimine doğru değiştirdiğine şahit oluyoruz (Büyüksü, 2011, s. 1). Günümüzde üniversitelerin birçoğu yeni bir yapılanma evresindedir. Modern üniversiteler, modern toplumun ihtiyaçlarına göre kurulmuştur ancak bilgi toplumunun ihtiyaç alanlarına yönelik olarak yapılanmaktadır. Modern toplumun ihtiyaçlarına göre kurulan modern üniversiteler, bilgi toplumunun ihtiyaçlarına göre yeniden yapılanmaktadır. Gelenekçi ikinci nesil üniversiteler günümüzün ihtiyaçlarını ve beklentisini karşılayamamaktadır.

Göreceli olmakla birlikte daha durağan, istikrarlı olan ve öngörülebilir bir şekilde faaliyet gösteren üniversite kurumlarının, aşına olmadıkları çevrede ayakta kalabilmeleri var olmaya devam edebilmeleri için eğitim, bilgi üretme, araştırma, kamu hizmeti sunma işlevlerini sürdürmeleri ve stratejik yönetim yapısı belirleyerek, kurumsal ve yapısal dönüşümü başarmaları zorunlu hale getirmiştir. Bunu başarabilmek için üniversitelerin geleneksel üniversiteden girişimci üniversiteye doğru değişim göstermesi zorunludur.

2.1.1. Birinci Nesil Üniversiteler

Söz konusu olan ve ilk olarak Orta Çağ modeli olarak adlandırılan birinci nesil üniversiteler Yunan-Roma kültüründen daha sonra gelip, Aydınlanma Çağı'na kadar uzanan dönemi kapsamaktadır. Antik Çağ ile Rönesans dönemi arasında bağlantı kuran bir dönem olarak bilinen Orta Çağ, Batı Avrupası'nda katedral ve öğrenim merkezlerinin önem kazanmasını sağlamıştır. Bu eğitim okullarının sayıları az olmasına rağmen bölgesel nitelik taşımaktan öteye gitmemiştir ve yeterince gelişim gösterememişlerdir. Günümüz üniversite yapısına benzer eğitim-öğretim kurumları 13. yüzyıl itibariyle görülmeye başlanmıştır. Avrupa'da kilise, manastır okulları ve katedrallar, bir de özel hocaların bir guruba ders verdiği adına "studium" denen merkezler, Orta Çağ üniversitelerinden önce eğitim kurumları olarak yer almaktaydı (Anameriç ve Rukancı, 2004, s. 172).

Bu dönemde Latin toplumunun gelişimi ile birlikte kilise ve kentler bağımsız olarak örgütlenebilmişler ve ilk üniversiteler de bu idari örgütlenme içerisinde var olabilmişlerdir. Orta Çağ Avrupası'nda ortaya çıkan üniversiteler, diğer eğitim kurumlarından, kuralları, siyasi-hukuksal ayrıcalıkları, modern bilim çalışması için altyapıları, ders programları yönleriyle farklılık göstermektedir. Bu sayede üniversiteler, katedral ve manastır okullarının etkisinin azalmasına neden olarak bunların önüne geçmişlerdir. Orta Çağ dönemine kadar bilginin yayılmasından ziyade korunması gereken put niteliğinde olan kitaplar, üniversitelerde bilginin yaygınlaştırılmasına aracılık eden kaynak olarak yer almaya başlamıştır. Orta Çağ'da üniversiteler aşama aşama yol katederek kurulmaya başlamışlardır. Bu dönemde tamlık, bütünlük anlamında olan “universitas”, ortak çalışma yapan dernekler için kullanılırdı. Bu kavram hocalar ve öğrencileri de kapsamı üzerine kurumlarda bu isim kullanılmıştır (Özkul, 2006, ss. 88-92).

Üniversite, fakültelerin veya bilim dallarının temsil edildiği bir okul; bir eğitim kurumu yahut evrensel bilgiyi geliştirmeye çalışan bir kuruluştur (Rashdall, 1895, s. 6). Ancak Orta Çağ'da üniversite kavramına bu anlam verilmemekteydi. Üniversite kelimesinin atası sayılan ve kelime anlamı tamlık ya da bütünlük olan “universitas” (Wissema, 2009, s. 7), sayısal çokluk ve insan toplulukları anlamını da taşımakta, teknik olarak ise; yasal bir kurum veya lonca anlamında kullanılmaktaydı. “Universitas” kavramı henüz eğitim kurumu anlamı kazanmadığından, ilk üniversiteler için okul veya okulu olan yerleşim yeri anlamında “studium” kullanılmıştır (Rashdall, 1895, ss. 6-7). İlk üniversiteler, bir kısım okutmanlara, herkese açık dersler vermelerini sağlayan, izinler verilmesiyle gelişen süreçte ortaya çıktı. Söz konusu izinleri şehir yetkilileri veya kilise otoriteleri vermekteydi. Bu okutmanlardan bazıları Avrupa çapında üne sahip olabilmekte ve kıtanın her köşesinden öğrenci çekebilmekteydi. Nitekim bunlardan biri olan Abelard'ın öğretim yöntemi, ölümünden 60 yıl sonra kurulacak olan Paris Üniversitesi'ne model olmuştu (Wissema, 2009, s. 5). İlk üniversitelerin ülkenin ve kıtanın her yerinden öğrenci alma özelliği, onların evrensel kurumlar olması algısını beraberinde getirmiştir. Ancak, henüz üniversite kavramı kullanılmadığından, evrensellik özelliği “generale” kavramı ile ifade edilmiştir. İngiliz yaklaşımında; okul, seminer veya özel eğitim kurumu şeklinde, bir üniversiteyi çağrıştıran federasyon kavramını kullanmaktadır. İfadeler “Studium Generale” olarak adlandırılan okulları tanımlamaktadır. XIII. yüzyıl başlangıcıyla birlikte “Studium Generale” kavramı

üniversiteler için genel olarak kullanılmaya başlanmıştır. Bu dönemde kavramın tanımladığı okulun üç önemli özelliği vardır (Rashdall, 1895, s. 9).

- i. Ülkenin sadece belli bir bölgesinden veya diyarından değil her parçasından öğrenci kabul etmesi
- ii. Yüksek fakülteler olan; teoloji, hukuk ve tıp dallarından en azından birinin öğretildiği bir yükseköğretim kurumu olması
- iii. Burada, önemli sayıdaki hocalar tarafından birçok konunun öğretilmesi.

Birinci kuşak üniversitelerin ana amacı, akademisyenler topluluğu olmanın yanında, teologlar, hukukçular ve tıp doktorları yetiştirmektir. Tıp, teoloji ve hukuk eğitimi esastır; gramer, mantık, retorik, aritmetik, geometri, müzik ve astronomiden oluşan geleneksel yedi liberal sanat ise üç temel eğitim dalına hazırlık mahiyetinde okutulmaktadır (Hamlyn, 1996, s. 205). Bu dallar, üç ana fakülteye girmeden önce okunması gereken mesleki bilimler fakültesinin bölümlerini oluşturmaktaydı ve bugünkü Fen ve Edebiyat Fakülteleri bu örnekten doğmuştur (Wissema, 2009, s. 9). Paris Üniversitesi, yüksek kabul edilen dinsel hukuk, teoloji ve tıp fakültesin'den oluşan üç temel fakülteye ve bunlarla aynı düzeyde kabul edilmeyen bir sanatlar (veya Mesleki Bilimler) fakültesine sahipti. Fakültelerin ayrı loncaları mevcut olup, üç yüksek fakülteyi hocalar ve yardımcıları yönetmekte ve başlarında bir dekan bulunmaktaydı. Sanatlar/ Mesleki bilimler fakültesi ise sayıca daha fazla hoca ve öğrenciye sahip olup, üniversiteyi de yöneten rektör tarafından yönetilmekteydi. Bu fakülte, hocaların milliyetlerine ve doğum yerlerine göre sıralandığı farklı bir sisteme sahipti. Bologna üniversitesine ise öğrenci loncası hâkimdi ve hocalar üniversiteye mensup değillerdi. Hocalar da doktorlar collegiumu oluşturmuşlar ve her iki kurum birleşerek; hoca ve öğrenci olarak eğitim olgusunu ortaya çıkarmışlardı (Ülgen, 2010, ss. 359-360). Üniversitelerde, öğrencilerin geldikleri ülkeyi yahut ana dillerini temsilen örgütlendikleri “Nationes” adlı grupları mevcuttur. Nationes, fakülteler ve kolejler'den oluşan üniversiteler, neredeyse bağımsız derecede; kendi kendilerine örgütlenme gücüne sahiptirler. Makamlara genelde seçimle gelmekte ve kısa sürelerde kalınmaktaydı. 1266 yılına kadar Paris'te rektör sadece 4-6 hafta arasında bir süre için seçilmekteydi. Üç ay istisnai uzunlukta bir görev süresi kabul edilmekteydi (Wissema, 2009, s. 9).

Dünyanın en eski üniversitesi Bologna üniversitesi olarak bilinmektedir ve “Bologna Studium” olarak 1008'de kurulmuştur. Paris Üniversitesi 1150 yılında

kurulmuş ve Oxford, Cambridge, Arrezo, Palencia, Padua, Napoli ve diğerleri arka arkaya kurulmaya başlamıştır (Gürüz, 2001, s. 77). 1200'lü yılların sonunda yaklaşık olarak yirmi üniversite faaliyet göstermeye başlamış ve 1300'lü yıllarda içlerinde Prag Üniversitesi'nin de yer aldığı yirmibeş üniversite daha kurulmuştur. 1500'lü yıllarda reform ve karşı reform hareketleriyle birlikte çok sayıda yeni üniversite kurulmaya devam etmiştir. Orta Çağ'da kurulan bu ilk üniversiteler idari yapı ve eğitim sistemleri bakımından farklılıklar göstermiştir. Bu sayede kendilerinden sonra kurulan üniversiteler için model olmuşlardır (Küyel, 1970, ss. 187-280).

Bologna üniversitesi bir öğrenci loncası olarak, Paris üniversitesi de bir öğretim üyesi loncası olarak örgütlenmiştir. Orta Çağ veya birinci nesil üniversiteler kritik meslekler oluşturmak amacını gütmekteydi. Bu dönem kurulan üniversitelerde üniversitelerin karakteristik özellikleri halini alan uzmanlaşma oldukça belirgindir. Avrupa'da bilimsel devrim üniversitelerde değil, 16. yüzyılda İtalya ve 17. yüzyılda İngiltere ve Fransa'daki akademilerde gelişmiştir. Akademilerde gelişen yeni bilime yer veren ilk üniversiteler, Protestan üniversiteleri ve liman kentlerinde gelişmiş serbest üniversiteler olmuştur. Kilise üniversitelerinin böyle bir dönüşebilme kapasitesi göstermesinde "Aquino'lu Saint Thomas'ın" öğretisinin payı yüksektir. İbn-i Rüş'ten etkilenerek imanın akılla temellendirilmesini savunan Saint Thomas kilise üniversitelerinde "rasyonel metafiziğin" gelişmesine yol açmıştır. Rasyonel metafiziğin gelişmesi, kilise üniversitelerinin dönüşmesini kolaylaştırmıştır. 16. yüzyılda reform ve karşı reform hareketlerinin teşvikleriyle çok sayıda yeni üniversite kurulmuştur. Orta Çağ'da döneminde Avrupa'da ortaya çıkan üniversiteler, bilimi geliştirmeye yönelik alt yapıları, ders programları, kuralları, siyasi-hukuksal ayrıcalıkları ve sıra dışı faaliyetleri ile o dönemde kurulan diğer eğitim kurumlarından farklılık göstermekteydi (Güler, 1994, ss. 171-210).

Orta Çağın sonunda Avrupa'da 80'in üzerinde üniversite mevcuttu. Orta çağ üniversiteleri; yönetim, müfredat, ders kitapları, kütüphaneleri, eğitim yöntemleri ve süreçleri, verdikleri belge ve diplomaları ile uyguladıkları yöntemler bakımından, bugünkü üniversitelere temel oluşturmuşlardır (Ülgen, 2010, s. 370). Batıda ortaya çıkan ve başlangıçta "studium" sonra "universitas" denilen eğitim kurumları Osmanlı eğitim sistemi ile karşılaştırıldığında, içerikten ziyade örgütlenme biçiminde bir farklılık olduğu anlaşılmaktadır. Zira altı kademedен oluşan Osmanlı medreselerinde ilk kademedен itibaren; hadis, kelim, tefsir ve fıkıh (hukuk) okutulurken, en son seviye olan Sahn-ı

Seman medreselerinde astronomi, matematik veya temel şer'i konularda (ilahiyat) uzmanlaşma söz konusuydu. XVI. yüzyılda Süleymaniye Medreseleri kurulduğunda, Tıp Medresesi de bunlara ilave edilmişti (Ortaylı, 2012, s. 234). Orta Çağın üniversitesinde da benzer eğitim içeriği olmakla birlikte, temel farklılık; fakülteler biçiminde bir örgütlenme ile uzmanlaşmaya gidilmiş olmasıydı. Bu üniversitelerin birinci hedefi yeni bilgilere ulaşmak değil, geçmişin bilgisini korumak ve öğrencilerine kilise öğretisine itaati öğretmektir. Bu üniversiteler, mevcut bilgiyi tartışarak, yorumlayarak, gruplandırarak öğrenciye aktarmayı, yani eğitimi esas almışlardır. Yeni şeyler bulmakla, icatlarla, buluşlarla uğraşmadılar, çünkü araştırma yapmak onların gündeminde yoktu. Ancak, üniversitelerin yapısal oluşumu; fakülteler, kolejler, dekanlıklar ve rektörlükler şeklinde ana hatlarıyla bu üniversitelerde ortaya çıkmıştı. Uzun süre önemli işlevler üstlenen birinci kuşak üniversiteler, XV. yüzyıldan itibaren başlayan bir değişim sürecinin sonunda XIX. yüzyılın başında yerini yeni bir üniversite modeline bırakmıştır.

2.1.2. İkinci Nesil Üniversiteler

XV.yüzyılda Avrupa'da üniversiteler oldukça yaygınlaşmış ancak üniversite yapısı pek değişmemişti. Aynı yüzyılda akademi kavramı kullanılmaya başlanmıştır. Hümanizm akımı bu dönemde önemli faktörlerden biri olarak nitelendirilmiştir. XVI. yüzyılda Galilei, Kopernik, Ramus, Descartes ve Huygens gibi bilginlerin ortaya çıkması üniversitelerin gelişimin etkilemiştir. XVII. yüzyıla gelindiğinde, doğa ile ilgili önemli gelişmeler; Bacon, Boyle, Newton gibi 17 önemli bilginin ortaya çıkması ve deneysel yöntemin akıl yürütmenin yerini almaya başlaması önemli bir aşama olmuştur. Bilim adamlarının bir kısmı üniversitelerin dışında kalmıştır ve "bilimin büyük uyanışı" üniversitenin dışında gerçekleşmiştir. Mühendislik, ormancılık ve veterinerlik gibi uygulamalı bilimler, üniversitenin dışında okullaştı. Fransız devrimi, kapattığı üniversitelerin yerine "Politeknik" adı verilen yüksekokullar kurdu. Bütün bu gelişmeler, Orta Çağ üniversitesi yapısından bir kopuş anlamına gelmekteydi (Wissema, 2009, ss. 13-14). XVIII. yüzyılın sonunda Avrupa üniversiteleri, kendi toplumuna reaksiyon gösteren birer oligarşi kurumlarına dönüşmüştü. Rönesansın yenilikçi ruhunu sevmeyenler, büyük kısmı Reformlara karşı çıktı, adeta "penceresi olmayan kalelere" benziyorlardı. Fransız devrimi üniversiteleri süpürüp attı, İngiltere'de Cromwell döneminde de aynı şey oldu (Kerr, 2001, ss. 10-11). Meydan okumalara karşı statükolarını korumak isteyen üniversiteler, yeni bilim dallarını reddettikleri gibi, farklı tipte yeni üniversitelerin kurulmasını da engellemeye çalıştılar. Papa ve Kral gibi geleneksel otoritelerin

tanımadığı yeni üniversitelerin gelişimi zamanla geleneksel üniversitelerin de yeni bilimsel yöntemleri kullanmalarını ve yeni bilim dallarını benimsemelerini sağladı. Humboldt (Berlin) Üniversitesi (1810) de bu yakınlıktan doğdu (Wissema, 2009, ss. 15-16).

Üniversite olgusu, Alman İdealist Felsefesi'nin önemli isimleri olan; Kant, Fichte, Humboldt, Schelling, Schleiermacher ve Steffens'in ilgi alanına girdi ve yeni Berlin Üniversitesi bu felsefi yaklaşımlardan da etkilendi. Yukarıdaki düşünürlerin ortak görüşü; üniversitenin, hoca ve öğrenciler topluluğu olarak; özgür düşünce, felsefi sorgulama ve bilimsel buluşlar için var olması gerektiği idi.

Humboldt, filozof Schleiermacher'ın liberal fikirlerine uygun bir üniversite kurulması için Prusya Kralı'nı ikna etti. Schleiermacher'e göre üniversitenin görevi geçerliliği kabul edilmiş ve uygulanmaya hazır bilginin nakledilmesi olmamalıydı. Bunun dışında önemli olan, öğrencilerin zihninde bilim fikrinin canlanması ve düşünce yöntemlerinde bilimin temel kanunlarını dikkate almaları konusunda onları cesaretlendirmek için, bu bilginin nasıl keşfedildiğinin örneklerle açıklanmasıydı (Wissema, 2009, s. 16). XIX. yüzyıl Alman üniversitelerinde, ilk olarak Orta Çağ üniversitelerinin fakülte yapısı değiştirildi. Üstün sayılan hukuk, teoloji ve tıpla aynı seviyede olmak üzere, sanat ve bilim eğitimi veren felsefe fakültesi kuruldu. İkinci olarak, Prusya Hükümeti'nin desteğiyle burs ve eğitimi birlikte yürütmeye giriştiler. Humboldt ve Schleiermacher ile birlikte Berlin Üniversitesi'nin öncülerinden olan Fichte, üniversitenin temel bileşeni felsefe fakültesi, hatta felsefenin kendisi olduğunu belirtmiştir (Hamlyn, 1996, s. 206). Bu dönemde, günümüz üniversiteleri için de önemli birimler olan bölümler ve enstitüler önemli yenilikler olarak ortaya çıkmıştır. Profesörlük, üniversite içinde ve dışında büyük bir figür olarak oluşturulmuştur. Napolyon yenilgisinden sonra sanayileşme ve aşırı milliyetçilik dönemine girilmiştir. Bu dönemde, üniversiteler bakımından bilim ve milliyetçilik gibi iki önemli gücün egemenliği söz konusu olmuştur (Kerr, 2001, s. 11).

Yeni üniversite, modern anlayışla yapılan araştırmalara odaklanmıştır. Eğitim, öğrenciler ve asistanlarla yapılan araştırmalarla pekiştirilmeye başlanmıştır. Araştırmalarda akılcılık, deneyci yaklaşım ve kanıtlama esas alınmakta, elde edilen sonuçların doğrulanması için araştırmalar yayımlanmaktadır. Humboldt üniversitesi bilime yönelmiştir. Saf bilimin; "bilim için bilimin tapınakları" sayılan üniversitelerin

hedefi bilimsel ilerlemedir (Wissema, 2009, s. 17). Orta Çağ üniversitesinden bir kopuş olarak; Halle Üniversitesi 1693'te Latince dilinde eğitim vermekten vazgeçti. Göttingen Üniversitesi 1736'da tarih eğitimine başladı (Kerr, 2001, s. 11). Bu sürecin devamında, XIX. yüzyılın milliyetçi akımını izleyen Üniversiteler, eğitimin ulusal dillerde yapıldığı milli kuruluşlara dönüştüler. Milliyetçi çağın önemli kurumları olarak, milletlerin gururu oldular. Üniversitelerin ortak dili olan Latince gözden çıkarıldı ve Almanca önemli bir bilim dili haline gelmiştir (Wissema, 2009, s. 17).

Üniversitelerin yeniden doğuşu yukarıda belirtilen bu koşullar altında gerçekleşti. Yeni üniversite eğitiminde; felsefe ve bilim, araştırma, mezun verme, profesörlerin ve öğrencilerin özgürlüğü önem kazandı (Kerr, 2001, s. 11). Önceki dönemin üç fakültesi olan ilahiyat, tıp ve hukuk olduğu gibi kaldı. Felsefe fakülteleri, daha sonra doğa felsefesi ile ekonomi ve sosyal bilimler fakültelerine dönüştüler. Bu fakülteler ise; matematik, kimya, fizik ve biyoloji gibi pek çok alt uzmanlık alanına hayat verdiler. Mesleki bilimler eğitimi büyük oranda üniversite dışındaki akademilere taşındı. Askeri teknoloji için kurulan akademiler daha sonra mühendisliğe, politeknik okullarına XX.yüzyılda da teknoloji üniversitelerine dönüştü. Üniversiteler, Orta Çağ üniversiteleri gibi "aydınlatmak ve boyun eğdirmek" için değil "doğayı tüm biçimleriyle anlamının araçları" olarak yeniden yapılanıyordu (Wissema, 2009, ss. 18-20).

Sovyetler Birliği'nde, üniversitelerin kalitesi, bilimsel ve teknolojik düzeyi Batı'dan ileride olduğu halde, bilimsel çalışmaların üniversite ve enstitülerin içinde kalması sebebiyle gelişime yeterince katkı sunamamış ve çöküşe sebep olmuştur. Brzezinski'nin (1970), Sovyetlerin bilimi geliştirmek için çok büyük çaba göstermesine karşılık, bunun sosyo ekonomik sonuçlarının çok cılız kaldığı şeklindeki görüşünü aktaran Akyol, Amerika'da ise, bilimsel çalışmaların firmalar yoluyla ekonomiye intikal ettiğini belirtmektedir (Akyol, 2010, ss. 277-279).

Rönesans, reform, karşı reform ve aydınlanma dönemlerinde üniversiteler meydan okumalarla karşılaştılar. Kabullendikleri anlayışı değiştirmek adına hiçbir yenilik, bilim ve Ar-Ge yöntemini benimsemeyerek yeni rekabet ortamının oluşmasına sebep oldular. Bunun sonucunda yeni zihniyette üniversiteler ortaya çıkmaya başladı (Wissema, 2009, s. 16). Rönesans dönemi itibarıyla üniversitelerde yeni değişiklikler gözlenmeye başlandı. Dini etkiler ortadan yavaş yavaş kalkıp, devlet etkisi gündeme geldi. Devletin bu etkisi üniversitelerde hemen değişimleri başlatmış ve yeni olan bu

zihniyetle, yapılanmalarda farklılıklar hissedilir hale gelmişti. Akademik kadro ve öğrenci profilleri buna göre şekillenmeye başlamış, eğitim içeriğinin nasıl olması gerektiği tartışılmıştı.

Bilimsel bilgi üretimini, parasız ve evrensel eğitim şartını merkezine alan “İkinci Nesil Üniversite”, Almanya’da Fransız Devrimi’nin etkisiyle ortaya çıkmıştır. Almanya’da bulunan bu üniversiteler o zamandan sonra modern üniversite olarak nitelendirilmiştir (Timur, 2000, ss. 64-66). Bu yeni üniversite modeli ile, araştırmalara yön vermek adına bilim insanları ve profesörler tarafından enstitüler kurulmaya başlanmıştır. İkinci nesil üniversite olgusunu şekillendiren üniversite dışı bilim devrimleri ve ulusçuluğun gelişmesi bu yapıyı geliştirmiştir. Modelde üniversitenin yeni bir yapılanmaya gitmesinin başlangıcının Humboldt zihniyetine dayandığını ve kurulan ikinci nesil üniversite yapısındaki araştırma ve eğitim ilkesinin birarada olması durumunun günümüzde yer alan üniversiteleri etkilediği görülmektedir.

Modern üniversitenin ortaya çıkış ve modern yapılanmasının temelinde pozitivist/akılcı paradigmanın temel varsayımları hâkimdir. Bu hakimiyet üniversitede ve toplumda yıllarca var olmuştur ve hala daha etkileri görülmektedir. Modern üniversite bilgi için bilgi üretiyordu. Var olan modern üniversite kavramı çerçevesinde akademik yetkililer tarafından Ar-Ge faaliyetleri yürütebilmek adına farklı yapılanmalar tasarlanmaya başlamıştır.

Bu Ar-Ge çalışmaları ve mali desteğin devlet tarafından karşılanması durumu sonucunda yeni merkez ve enstitüler açılmaya başlamıştır. Gündemde ki sitemde oluşan bu değişiklik önceden üniversite içerisindeki bilgi ve bilim üretimini kişisellikten kurtararak daha sosyal ve dışa dönük hale getirmiştir (Rehber, 2007, ss. 211-243).

İkinci nesil üniversitelerin ilk örneği olarak Humboldt Üniversitesi (1810) gösterilmektedir. Bologna ve Humboldt Üniversitelerinin kuruluşları arasında geçen uzun zaman boyunca Avrupa’nın felsefe ve teknoloji alanlarında hızla geliştiğini, Rönesans ve reform hareketlerinin yaşandığını ve nihayetinde aydınlanma çağının, sanayileşmenin ve kapitalizmin başladığı görülür. Dönem boyunca var olan üniversitelerin tek başlarına yükseköğretim kurumları olmadığını, kiliseler ve devlet izni olmadan kurulan üniversiteler haricinde birde mesleki eğitim-öğretim veren kurumlar ve paralı okulların olduğuda belirtilmelidir. Bu dönemde üniversitelerin birbirleri ve

araştırma kuruluşları ile girdikleri rekabet ikinci nesil üniversitelerin ortaya çıkmasında katkı sağlamıştır.

“İkinci nesil üniversite modelinin kuruluşunda esas alınan fikir için filozof Schleiermacher, tek taraflı bilgi iletimine dayalı eğitim modelini eleştirmiş, öğrencilerin zihinlerinde bilim fikrinin canlanması, bilimin temel kanunlarını esas almaları konusunda cesaretlendirilmeleri ve bilginin nasıl keşfedildiğinin örneklerle açıklanması gerektiğini belirtmiştir” (Wissema, 2009, s. 16). Bu bahsedilenler ışığında ikinci nesil üniversitelerin varolan bilgiyi değil, durumlar sonucu oluşan bilgiyi esas alması yani deneyimleme ve pratiğe dayalı bir öğrenme modeliyle hareket ettiği açıklanabilir. Sonuç olarak ikinci nesil üniversiteler, dogmanın bilim üzerindeki etkisini yitirdiği, aydınlanma görüşünün artık üniversiteye hâkim olduğu bir yükseköğretim yapılanması niteliğindedir.

Aynı zamanda ikinci nesil üniversitelerde deney ve gözlem önem kazanmıştır ve araştırma bağımsız bir fonksiyon olarak ortaya çıkmıştır. Araştırmaların bu dönemde bağımsız olarak ortaya çıkması önceki dönem ki birinci nesil statüsünde yer alan üniversitelerde araştırmanın hiç olmadığı ve bunun sadece ikinci nesil üniversitelerde ortaya çıktığı yönünde olmamalıdır. Çünkü esas değişim birinci nesil üniversite döneminde başlamış ve geliştirilerek yeni bilgi üretimine ve sürecine katkılar konulmuştur (Martin ve Etzkowitz, 2000, s. 8).

Sonuç olarak, Alman idealist felsefesinin etkisiyle, eğitim esaslı Orta Çağ üniversitesi yerini yeni üniversitelere bırakmıştır. Humboldt Üniversitesi olarak adlandırılan ikinci nesil üniversite yaklaşımı; bir yandan öğrenci ve akademisyen için özgür bir ortam sağlamayı, doğayı daha iyi anlamak için önyargısız ve yöntemli bilimsel araştırmalar yapmayı ve özgür felsefi sorgulamayı amaçlarken, diğer yandan Alman milliyetçiliğinin ve milli devletinin bir aracı haline gelmekteydi. Ne var ki, zamanın değişmesi ve ortaya çıkan yeni koşullar, ikinci kuşak üniversite anlayışının da yetersiz kalmasına yol açmıştır.

2.1.3. Üçüncü Nesil Üniversite

İkinci Dünya Savaşı sonrasında birçok alanda değişimler olduğu gibi üniversite anlayışında da eski zihniyette de değişimler meydana gelmiştir. İkinci Nesil Üniversite kapsamında savunulan bilim için bilim anlayışı, bu dönem itibarıyla azalma göstermiş ve ortaya herkesin birarada yer alabileceği, toplum ile iç içe ve sorunların azaltılabileceği,

interdisipliner bir girişimci kültür oluşturularak farklı bir oluşum yani “multiversite” halini almıştır. Küreselleşmenin ve uluslararası rekabetin hızla ilerlediği bu süreçte gelişen “üniversite-sanayi iş birliği” faaliyetleri, üçüncü nesil üniversite kavramının oluşumuna öncülük etmiştir. Bilgi ekonomisindeki üniversite anlayışında, üniversiteler Ar-Ge’ye daha fazla önem vermekte ve buna bağlı yeni oluşumlar meydana getirmektedir. Üniversitelerde yaşanan dönüşüm ve oluşumlarda yeni teknolojiler, inovatif yaklaşımlar, yeni öğrenci biçimi, yeni yükseköğretim sağlayıcıları, kâr amaçlı şirket üniversiteleri, sanal üniversiteler, yeni ve gittikçe küreselleşen öğrencilerin beklentileri ve toplumsal çevre gibi etkenler etkin olmakta ve sonuçları hissedilmektedir. Bu dönüşümde ağırlıklı olarak küreselleşmenin etkisi vardır (Erdem, 2012, s. 1).

Üniversitelerin 1960’lı yıllarda hızlıca gelişmesiyle Humboldt modeli çökmüştür. Daha sonraları üniversiteler devletin ve bürokrasinin daha fazla müdahalesine maruz kalmıştır. Özellikle ABD’de üniversiteler, Dell, Intel, Hewlett Packard gibi temeli teknolojiye dayanan şirketlerin beşiği olmuştur. Artık üniversitelerde temel araştırma projelerini üniversite dışına yaptırma isteği oluşmuştur. Böylece araştırma projelerini endüstri kuruluşları ile yapmaya başlamışlardır (Çiftçi, 2017, s. 44).

Multiversite ilk başlarda az öğrenci sayısı ile elit bir tablo çizmiş olsada günümüzde toplu kitle eğitimi yapılmaktadır. Dünyada gerçekleşen ekonomik ve siyasal değişimlerle benzer gelişim süreci olmuştur. Üniversite hizmetlerinin sağlayıcısı rolü bulunan devlet yönünü düzenleyicisi olma tarafına çevirmiştir. Bu durumun doğal sonucu olarak üniversiteler de mali sorunlarını giderebilmek için ihtiyaçlarını öğrenci ve üniversite-sanayi iş birliği kapsamında piyasaya yönelik yapılan bilim çalışmalarından karşılamaya başlamıştır (Arap, 2010, s. 7).

Tablo 1. Farklı Kuşak Üniversitelerin Karşılaştırması

	Birinci Kuşak	İkinci Kuşak	Üçüncü Kuşak
Hedef	Eğitim	Eğitim Araştırma	Eğitim, Araştırma, Bilginin Kullanımı
Rol	Hakikati savunmak	Doğayı Keşif	Değer Yaratma
Yöntem	Skolastik	Modern Bilim, Tek Bilim	Modern Bilim, Disiplinlerarası
Yaratılan	Profesyoneller	Profesyoneller, Bilim İnsanları	Profesyoneller, Bilim İnsanları, Girişimci
Yönelim	Evrensel	Ulusal	Küresel
Dil	Latince	Ulusal diller	İngilizce
Örgütlenme	Fakülteler, Okullar	Fakülteler	Üniversite Enstitüleri
Yönetim	Şansölye	Akademisyenler (YarıZamanlı)	Profesyonel

Kaynak: Wissema, 2009, s. 29

Humboldt Üniversitesi, 1960'lı yıllardan başlayarak bir dizi sorunla karşılaşmıştır. İlk olarak bu yıllarda öğrenci sayısında meydana gelen büyük artışlar, ekonomik sorunların artmasını ve verimlilik gereğini ortaya çıkarmıştır. Küreselleşme ile birlikte bilgiye erişimin, öğrenci hareketliliğinin ve İngilizce eğitimin yeni olgular olarak gelişmesiyle, üniversiteler arası rekabet artmıştır. Bir başka gelişme, disiplin içi çalışmaların yerini disiplinler arası çalışmaların alması olmuştur. 1930'lara kadar araştırma yapmak ucuzken, 1960'lardan itibaren pahalı bir uğraş haline gelmesi de üniversitelerin yeni arayışlara yönelmesine yol açmıştır. Başta çeşitli bakanlıklar olmak üzere üniversite dışı birimlerin araştırma enstitüleri kurmaları bir başka etken olmuştur. Üniversitelerin teknokentler, bilişim vadileri gibi etkinliklerle ekonomik etkinliğin beşiği olarak görülmeye başlaması yeni üniversiteye yönelmede önemli bir ivme oluşturmuştur (Wissema, 2009, ss. 21-28).

Üniversitelerin bu yeni yönelimini Wissema (2009) "Üçüncü Kuşak Üniversite" olarak tanımlarken, Etzkowitz (2004) "Girişimci Üniversite" olarak nitelemektedir. Girişimci üniversite, bir girişim gibi hareket eden ve dış araştırma fonları için rekabet eden, işletme gibi etkinliğe önem veren bir kurumdur. Bir başka yaklaşım, girişimci üniversitenin; üniversite-sanayi-devlet arasında üçlü bir helezon (triple helix) modeli olduğunu ifade eder. Üçüncü Kuşak ve Girişimci üniversiteleri ortaya çıkaran değişim

süreci, aynı değişim sürecidir. Ancak, her iki üniversite modelini ayrı olarak düşünmek ve özelliklerini tespit etmek mümkün görülmektedir (Kyrö ve Mattila, 2014, ss. 2-8).

Çok sayıda etkenin yol açtığı değişimler, bu defa Amerika’da üçüncü kuşak üniversiteleri ortaya çıkarmıştır. Yeni üniversite pek çok ortağı ve araştırma merkezi olan bir ağ üniversitesidir. Eğitim ve araştırmanın yanında; bilginin kullanılması ve değer üretme yeni modelin hedeflerini oluşturur. Teknik bilgi birikimi oluşturma, uygulamalı araştırmalar, stratejik araştırmalar ve araştırma sonuçlarının uygulanması esastır. Teknoparklar oluşturulması ve buralarda teknik girişimciler ve özel işletmelerin teknik bilgileri uygulaması ve sivil toplum ile yakın iş birliği yeni üniversitenin ayırt edici özellikleridir (Rabbinge ve Slingerland, 2018, ss. 4-5).

Üçüncü kuşak üniversiteler ile ilgili en önemli çalışmayı yapan Wissema’nın tespitlerine göre, bu üniversitelerin dokuz adet ayırt edici özelliği bulunmaktadır. Bu özelliklerden sadece birincisi olan; “temel bilimsel araştırmaları esas alma” dışında, diğer sekiz noktada ikinci kuşak üniversitelerden ayrılmaktadır. Tablo 2’de, ikinci ve üçüncü kuşak üniversitelerin bir karşılaştırması verilmektedir.

Tablo 2. İkinci ve Üçüncü Kuşak Üniversitelerin Karşılaştırılması

	İkinci Kuşak Üniversite	Üçüncü Kuşak Üniversite
1	Temel olan bilimsel araştırma	Temel olan bilimsel araştırma ve uygulanabilirliği
2	Tek disiplinli araştırma ve fakülte yapısının egemenliği	İnterdisipliner araştırma ve enstitü yapısının gelişim göstermesi
3	Bireysel kurum olma, tek üniversite	İşbirliği ve etkileşim halinde açık üniversite anlayışı
4	Yerel piyasaya yönelik işleyiş, diğer üniversiteler meslektaş kabul edilir, bölgesel fayda	Uluslararası ve rekabetçi bir piyasaya yönelik işleyiş, globalleşme
5	Ayrıntılı öğrenci grupları, elit eğitim	Çok kültürlü organizasyonlar; kitlesele ve elit eğitim
6	"Yaratıcı" fakültelerin üniversitede öncelik değil	Yaratıcılığın rolü geri verilmiştir. Tasarım fakülteleri merkez rol oynar
7	Ulusal üniversite	Kozmopolit üniversite
8	İki amaç; araştırma ve eğitim. Yaratılan bilginin nasıl kullanılacağına dair bilgi söz konusu değildir	Bilginin kullanımı, bilgiden yararlanılması temel iştir ve zorunlu hedef haline gelir
9	Devlet finansmanı ve devlet müdahalesi önemli rol oynar	Devlet doğrudan fon sağlamaz. Devlet müdahalesi söz konusu değildir. Beklenti yoktur.

Kaynak: Wissema 2009, s. 42

Tek disiplinli araştırmaların yerini, farklı disiplinlere mensup akademisyenlerin birlikte çalışmaları almıştır. Fakülteler arası ekipler kurulmakta yahut niversite merkezleri ortaya çıkmakta ve farklı disiplinler birlikte çalışmalar yapmaktadırlar. Fakülte yapısı bu yeni olgu için bir engel olarak görülürken enstitü yapıları disiplinler arası doğaları sebebiyle daha önemli görülmektedir. nc ve dördüncü ayırt edici nitelikler olarak açık niversiteler ve uluslararası rekabete açıklık önemli görülürken, bu özelliklerin gerektirdiği çok yönlü ilişkiler, niversiteleri bir bilgi ağının merkezi olarak yönlendirmiştir. Wissema'nın "bilgi tekerleği" adını verdiği bu ilişki ağında ne kadar fazla bilgi öğesi yer alıyorsa niversite için o kadar yararlı görülmektedir (Wissema, 2009, ss. 148-160).

şekil 1. Bilgi Tekerleği

Kaynak: Wissema, 2009: 44.

Wissema'ya göre çevresinde bir “bilgi tekerleği” oluşturamayan üniversiteler, bölgesel araştırma ve eğitim merkezi konumuna indirgenirler. Böylece geleneksel üniversiteler, ya iyi çalışan bilgi göbekleri olan üst düzey üniversitelere yükselecekler ya da yerel üniversiteler olarak kalacaklardır.

Üniversiteler, bir yandan üstün nitelikli öğrencilere elit bir eğitim sunarken, diğer yandan nitelikli bir kitlesel eğitimi de sürdüren çift kanallı (double track university) bir yapı kazanmalıdırlar. Üstün nitelikli öğrenciler genelde burs destekleri ile çekilmeye çalışılır. Sağlam bir mühendislik bilgisi üzerine kurulu tasarım ve yenilikçilik esas alınmaktadır. Wissema, kozmopolit üniversite olgusunun temelini İngilizce eğitimi koymaktadır. O kadar ki, üniversitenin idari belgelerinin bile İngilizce olmasını şart görmektedir. Bu konu, tek merkezli bir küreselleşme anlayışına dayalı gibi görünmektedir. Önümüzdeki yüzyılın tek merkezden ziyade çok merkezli bir küreselleşme olgusuna daha yakın olduğunu varsayarsak, her küresel merkezin farklı bir dili esas alarak yine “kozmpolit üniversite” olgusunu ortaya çıkaracağını düşünebiliriz (Wissema, 2009, ss. 220-238).

Üniversitelerin araştırma ve eğitimden sonra üçüncü hedef olarak topluma hizmeti esas almaları, üçüncü kuşak üniversitelerin bir başka özelliği sayılmaktadır. Üretilen bilginin ortaya çıkardığı değerin topluma aktarılması, aynen eğitim ve araştırma gibi üniversitenin bir görevi olarak algılanır.

Son olarak üçüncü kuşak üniversite finansman açısından devletten bağımsızlaşır. Kamu öğrenci harçları, araştırma fonları, bağışlar gibi kaynaklar üniversitelerin finansman kaynaklarıdır. Wissema'nın ikinci kuşak üniversitelerden bir kopuş olduğunu tespit ederek, geleceğin üniversitesinin “Üçüncü Kuşak Üniversite” olduğunu iddia etmesi, tüm akademik çevreleri ilgilendirmiştir. Bu sebeple, konunun tam olarak anlaşılması ve üçüncü kuşak–girişimci üniversite ayrımının da doğru biçimde temellendirilebilmesi gerekir. Bu çerçevede, Wissema'nın geliştirdiği Üçüncü Kuşak Üniversite modelinin bir özetini oluşturan “Üçüncü Kuşak Üniversite Sekizgeni” Şekil 2'de ele alınmıştır.

Şekil 2. Üçüncü Kuşak Üniversite Sekizgeni

Kaynak: Wissema, 2009, s. 58.

Yaşanan süreçte, ülkeler ve üniversiteler bakımından farklılık göstermekle birlikte, değişimi doğuran olgular arasında önemli özdeşlikler bulunmaktadır. Ancak, büyük ölçüde aynı olguları inceledikleri halde, akademisyenler arasında geleceğin üniversitesinin nasıl şekilleneceği noktasında farklı yaklaşımlar mevcuttur. İkinci önemli ve belki en yaygın yaklaşım; geleceğin üniversitesinin girişimci üniversite olacağı şeklindedir (Saklı, 2017, ss. 20-24).

Dünyada yükseköğretim kurumlarını üçüncü kuşak üniversite dönüşümüne getiren önemli faktörlerden bazıları şu şekilde özetlenmektedir (Ülker, 2018, s. 4):

- i. Öğrenci mevcudunun yükselişi,
- ii. Bilgi toplumu ve yeni temel teknolojiler,
- iii. Küreselleşme ve ekonomik-sosyal-kültürel sonuçları,
- iv. İnterdisipliner çalışma mecburiyeti,
- v. Ar-Ge'nin büyük önemi ve maliyetinin artması,

- vi. Rekabetin çoğalması,
- vii. Endüstri ile mecburi iş birliği ve kurumsal dışı açılma,
- viii. Girişimciliğin önem kazanması,
- ix. Profesyonel yönetimin benimsenmesi.

Wissema, 21. yüzyılda üniversitelerin köklü bir değişime uğradığına, bilim temelli, tek disiplinli kurumlar olmaktan çıkarak, küresel bilgi merkezi olma yolunda ilerlediklerine dikkat çekerek üçüncü kuşak üniversitelerin karakteristik özellikleri şu şekilde sıralamaktadır (Wissema, 2009, ss. 38-42):

- i. Araştırmaya öncelik veren,
- ii. Disiplinlerarası etkinlik,
- iii. Uluslararası rekabet,
- iv. Yenilik ve tasarımın teşviki,
- v. Toplum ve sanayi ile iş birliği,
- vi. Kozmopolit örgütlenme.

Bu özellikleri taşıyan üçüncü kuşak üniversitelerin; araştırma, eğitim ve topluma hizmet etmek olarak üç önemli amacı bulunmaktadır (Wissema, 2009, s. 41). Bahsi geçen amaçlar doğrultusunda üniversiteler, araştırma ve eğitimi kendi misyonlarına uygun şekilde bilgiye çevirip, o bilgiyi de topluma ve endüstriye uyarlayarak sunar ve her türlü iş birliği yaparak katma değer sağlayan bir yapılanmaya dönüşür (Yıldırım, 2014, s. 157). Bu dönüşüm sürecinde, eğitim ve araştırmada dinamik olan ve bilgi pazarında etkin olan üniversiteler üçüncü kuşak üniversite olarak öne çıkmaktadırlar. Üçüncü kuşak üniversiteler tüm dünyanın taleplerine ve piyasalardaki koşullara/isteklere ayak uydurarak fonksiyonlarını yerine getirmelidir (Çiftçi, 2010, s. 345). Dolayısıyla bu üniversiteler ürettiği bilgi ve kültürü, toplumla birlikte artırmanın, yaygınlaştırmanın ve yeniden üretmenin yollarını aramaktadırlar.

Amaç, fonksiyon ve yapı bakımından önemli değişimler yaşayan ve önemli dönüşümler geçiren üniversitelerin öncelikle eğitim yönünün ağır basmasıyla eğitim ile bütünleşmesidir. Sanayi toplumunun ihtiyaçları ve beklentileri ile araştırmacı misyonu yüklenmiştir. Son yıllarda ise yeni misyon çerçevesinde üniversiteler, ekonomik olarak ve sosyal olarak kalkınmaya doğrudan katkı sağlamayı hedefleyen kurum haline gelmiştir. Bununla birlikte üçüncü nesil, girişimci ve açık üniversite gibi kavramlarla anılmaya başlanmıştır. (Sakınç ve Bursalıoğlu, 2012, s. 93). Tarihsel bir yeri olan

üniversitelerde ki bu değişim süreçlerini, toplumsal değişimlere paralel olduğunu açıklayan Wissema'ya göre üniversiteler (Wissema, 2009, ss. 2-23),

- i. Bilim odaklı (Birinci Kuşak),
- ii. Eğitim ve araştırma odaklı (İkinci Kuşak),
- iii. Toplumla bütünleşen (Üçüncü Kuşak),

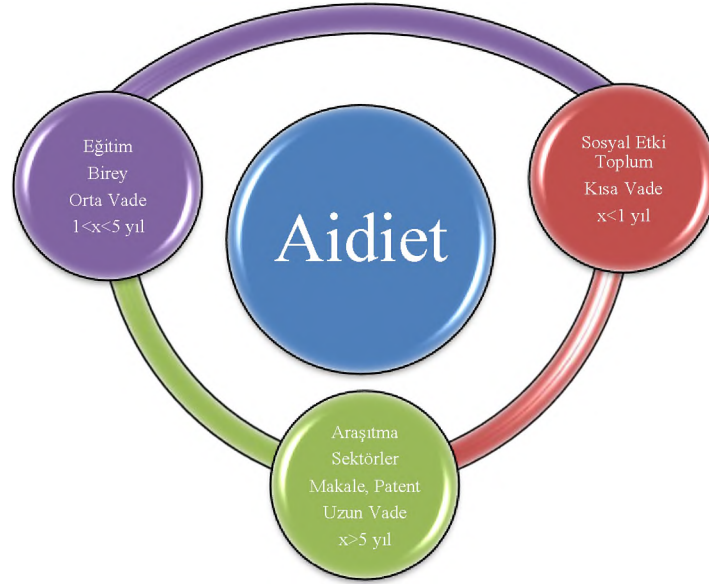
olmak üzere üç tipte tanımlanmaktadır. Tarihsel süreçle birlikte sosyal, ekonomik ve toplumsal değişimlerle uyumlu bir yükseköğretim kurumu oluşturma çabaları, üniversitenin tarihinde her dönemde, yönetim modellerinde, amaçlarında ve işlevinde farklılıkları meydana getirmiştir.

Wissema üçüncü kuşak üniversitelerin özelliklerini şöyle sıralamaktadır (Wissema, 2009, ss. 38-56):

- i. Bilimsel araştırma ikinci kuşak üniversitelerde olduğu gibi üçüncü kuşak üniversitelerde de en önemli etkidir
- ii. Üçüncü kuşak üniversiteler interdisipliner anlaşma ve sıradışı yeni fikirleri önemli bir güç olarak görmektedirler. Üniversitelerde yer alan enstitüler, kendi alanlarına göre ayırt edilmiş ve farklı disiplinlerden bilgileri harmanlayan yapılar haline gelmiştir
- iii. Üçüncü kuşak üniversiteler teknik bilgi bağlantısı vasıtasıyla endüstri, araştırma ve geliştirme kuruluşları, finansörler ve profesyonel hizmet sağlayıcılar ve diğer üniversiteler ile iş birliği yapan ağ üniversiteleridir
- iv. Üçüncü kuşak üniversiteler küresel rekabetin bizzat içinde bulunurlar. En iyi ve kaliteli öğrenci, akademisyen ve araştırma fikirlerini bünyesine dahil edebilmek için aktif bir biçimde faaliyet gösterir
- v. Üçüncü kuşak üniversiteler uzlaştırma ve yaratıcılık kavramlarını bunun gibi benzer öneme sahip olan rasyonel bilimsel metodun itici gücü olarak kabul eder. Bilimsel sayılmayan sanatsal alanların önemi derecesini ortaya çıkarır
- vi. Üçüncü kuşak üniversiteler çok kültürlü üniversitelerdir (kozmpolitandır); çok sayıda ve çeşitli personel ve öğrencinin bulunduğu küresel bir ortamda faaliyet göstermektedir ve ortak dil dünya dili olan İngilizcedir
- vii. Üçüncü kuşak üniversitelerin eğitim ve araştırma dışındaki üçüncü misyonu bilgi ve bilimin değerini topluma aktarabilmesidir

viii. Üçüncü kuşak üniversiteler sadece devlet müdahalesi ile değişim ve gelişim gösteremezler. Bu sebeple eğitim fonlarının bağımsız araçlar kanalıyla aktarılması bu süreci iyileştirir. Bu yapıdaki üniversiteler devlet müdahalesine daha az bağımlı hale gelecektir

Wissema'nın üzerinde durduğu maddeleri özetlersek, bu özelliklerdeki yükseköğretim kurumlarının eğitim-öğretim, araştırma ve toplumsal görevlerini gerçekleştirip, büyüterek amaçlarını yerine getirebilecektir, değer katabilecektir. Bu şekilde topluma yön veren, yenilikçi, yaratıcı ve bölgelerinin gelişmesine katkı sağlayan üniversite olabileceklerdir.

Şekil 3. Üçüncü Nesil Üniversitelerin Fonksiyonları

Kaynak: Alabay, vd., 2013, s. 8

Şekil 3'de görüldüğü gibi gelenekçi üniversitenin eğitim fonksiyonu mezunlarla toplumuna yeni elit kişiler kazandırmaktır. Gelenekçi üniversitenin eğitim fonksiyonun, toplumsal faydalarının en etkili şekilde görülebildiği ve ölçülebildiği topluma fayda olarak yansımaları ve mezun verme hızı ile sınırlı olmasıdır ki bu süre günümüzde en az dört yıldır. Mezun olan bireylerin toplumsallıkta yer bulabilmesi için geçireceği süre de hesaba katılırsa bu süreç daha da uzamaktadır.

Geleneksel üniversitenin başka bir fonksiyonu ise araştırma fonksiyonudur. Toplumsal faydasını görebilmek ve ölçebilmek daha zor olmakla birlikte, ekonomik faaliyette bulunan sektörlerin toplumun yaşamına etki eden teknolojilerin geliştirilmesine imkan veren ana kaynağın araştırma konusu olduğu göz önüne alınmalıdır. Böylece topluma fayda sağlamaktadır. Eğitime kıyasla bir araştırmanın makaleler üretme süreci, patentlenmesi, ticarileşmesi ve yeniden araştırılarak geliştirilmesi daha uzun zaman almaktadır. Ancak her araştırmanın aynı seviyede toplumsal fayda sağladığı söylenemez. Bu sebeple eğitime göre daha az gözlemlenebilir. “Üniversitenin toplumsal değişim sebebiyle hissettiği baskıya karşı üretilen çözüm önerileri incelendiğinde bunların daha ziyade eğitim ve araştırmanın piyasa koşullarına uyumu ile ilgili oldukları görülecektir. Nitekim yeni üniversitenin rolü giderek artan oranda ekonomik bağlamında ele alınmaktadır” (Brennan vd., 2004, s. 15).

Üçüncü nesil üniversite konusunda mezun olan bireylerin, mezuniyet sonrasında sektörlerin ihtiyacı olan niteliklere sahip olmadıkları ve üniversite sanayi iş birliklerinin artması gerektiğine ilişkin eleştirilerden yola çıkıldığında konunun eğitimden ziyade ekonomik bağlamında ele alındığına ilişkin ipuçları vermektedir. Üniversitelerin üzerinde değişen piyasa koşullarıyla oluşan baskı giderek belirginleşmektedir. Önceki dönemlerde sadece devlet desteği ile varlıklarını sürdüren üniversiteler artık kaynaklarını çeşitlendirmeye, bağış toplamak için uzmanlaşmış birimler kurarak Amerikan üniversitelerinin yapısında şekillenmeye başlamışlardır (Etzkowits, 2013, s. 488). Bu gibi sebeplerle üniversitelerin toplumsal bağlantılarını güçlendirerek, çeşitlendirerek toplumda aidiyet duygusunun oluşturulması gerektiğini anlamaktayız.

Toplumun üniversiteyle aidiyet bağı kurabilmesi 20. yüzyılda ortaya çıkmıştır. Üniversitelerde yer alan öğrenci, akademisyen ve profesyonellerden oluşan insan kaynağını, eğitim ve araştırmalarda üretilen bilgiyi toplumla paylaşılmaya başlanmasıyla toplumu, eğitim ve öğretimin aksine kitlesel olarak bilgilendirme imkanı sağlanmıştır. Böylece vatandaşlar üniversite mensubu olmasalar bile üniversite ile aidiyet bağı kurabilmekte ve üniversite ile topluma etkileşime geçebilmektedir.

Fonksiyon olarak sosyal etki üniversiteyle bütünleştirildiğinde, üniversite toplumdaki tüm bireyleri belirlediği öncelik ve öneme göre sıralandırmalı ve bu şekilde tüm bireylere ulaşabilecek programları yürütmeyi planlamalıdır. Programlar hazırlanırken bireylerin sosyolojik, eğitim, gelir, yaş gibi farklılıkları göz önünde

bulundurmalıdır. Zamanla bu şekilde toplumdaki tüm bireylere ulaşılarak toplulukla bir aidiyet duygusu oluşturabilir (Alabay vd., 2013, s. 9).

Üniversite yapılanmasından önce Antik ve Orta Çağ dönemlerinde meslek bağlamında ustalığın belgelenmesi ile ilgilenen düşünürler daha sonra deneycilik ve olguculuğun ardından üretilen bilginin deneysel kriterlere uygunluğuna göre değerlendirmeye başlamışlardır. Bilgi döngüsündeki yapısallıkla ilgili bu değişim toplumda da etkili olmuştur. Deneysel bilginin hakimiyeti, zaman ve mekân gibi gözlemlenebilen özellikleri üzerinden sınıflandırılmasına, bu sayede bilgi üretim sürecinin, toplumdaki herkese gözleme imkânı ve aynı zamanda eğitim almamış kişilerin bile bu süreci gözlemleyebilmesi demokratikleşme boyutuna katkı sağlamıştır (Fuller, 1991, s. 7). Depolanan bilginin bu değişim süreci yeni bilim alanları ve disiplinlerin doğuşuna imkân yaratmıştır. Belirgin sonuç ise bu süreç sonucu “araştırma” bağımsız bir fonksiyon olarak yer almaya başlamıştır. Düşünce dünyasında deney ve gözlemin de yer almasıyla topluma açılan ve değişime uğrayan üniversite, günümüzde toplumun bilgi üretimine hâkim olmasıyla daha geniş kitlelere ulaşan bir dönemden geçmektedir. Bu dönüşümün sonucunda üniversite, er ya da geç araştırma fonksiyonunun doğuşunda gördüğümüze benzer bir şekilde toplumsallığı üretmek üzere yeni bir kurgu oluşturacaktır. Sosyal Etki fonksiyonu ile şimdiden gerçekleştirilmesi mümkündür. Bu gerçekleştirilirken bilgi çağının merkezinde yer alan birey üzerinden bir tanımlamaya gidilmesi, bu sebeple bireyin ihtiyaçları ve beklentilerinin de dikkate alınması yerinde olacaktır (Alabay vd., 2013, ss. 7-9).

2.1.4. Dördüncü Nesil Üniversite (Tematik Üniversite)

Copernik, Galileo ve Newton'dan kaynaklanan ve mekanik bir paradigmaya sahip olan modern dönem bilim anlayışı, kuantum fiziğindeki gelişmelerle değişmeye başlamıştır. Modern dönemin Newtoncu bilim anlayışı sebep-sonuç ilişkisini kurmaya dayalıdır. Pozitivisttir. Pozitivist (akılcı) anlayış, bilimsel yöntemin, bilmek istediğimiz tüm nesnelere uygulanması ve bu nesnelere bilimsel açıklama için araştırılması gerektiğini savunur. Üniversitede uzmanlaşmayı ve belli bir alanda disiplinler derinliği sağlayan pozitivist anlayış olmuştur. Kuantum fiziğinin bulguları pozitivistin tersine, hangi sonuçların daha olası gelebileceğini kestirmeye çalışıp; yapılan kestirimlerin doğru olmayabileceğini göstermektedir. Kuantum fiziğindeki gelişmeler ve postmodernizmle birlikte pozitivist anlayışın gerçekliği ve uygulanabilirliği tartışmaya açılmıştır. Pozitivist

ötesi (yorumlamacı) anlayış kabul görmeye başlamıştır (Şahin, 2004, ss. 3-6). Pozitivizm ötesi yeni paradigmaya göre, gelecek ve yön belirsizdir, sadece olasılıklar bilinebilir. Doğada ilişkiler doğrusal değildir ve karşılıklı nedensellikten söz edilebilir. Geleceğin belirsizliği ve kesin sonuçların kestirilememesi, doğanın temel koşuludur. Yükselen paradigma bilimin nesnel bilgi üretme süreci olmadığını, bilimsel sürecin dünyanın göreceliğini temele alan bir süreç olduğunu vurgular. Gerçek, doğru ve bilgi sosyal kurgulardır. Diğer bir deyişle insanlar anlamların oluşturulması sürecine etkin bir biçimde katılır. Kuantum fiziğinin bulguları, postmodernizm, bilimde pozitivizm ötesi anlayışın kabul görmesi, üniversiteyi doğrudan/dolaylı ilgilendiren değişen toplumsal gereksinimler, yükseköğretim sisteminin değişmesi üniversite yapısında yeni bir paradigmatic değişimi zorunlu kılmaktadır. Bu değişim beraberinde üniversitelerin tematikleşmesini de beraberinde getirmektedir. Sosyal Bilimler Üniversitesi, Fen Bilimleri Üniversitesi, Eğitim Üniversitesi, Sağlık Üniversitesi gibi tematik üniversiteler yaygınlaşmaktadır (Çağlar, 2008, ss. 375-379).

21. yüzyılın ilk dönemlerinden itibaren üniversitelerin bulunduğu toplumu dönüştürme, geliştirme, fayda sağlama, topluma entegre çalışma yapma ve yine toplumun kendi ile kaynaşmasını sağlama gibi özellikleri zorunlu hale gelmiştir. Neredeyse yakın dönemlerde toplum için değişim ve gelişimin esas aktörlerinden üniversitelerin buna koyduğu katkının nasıl çıktılar verdiği ve bu çıktılarının sonucunda nasıl olumlu sonuçlar alındığı görülmektedir. Bu konuda fark yaratan ve değişimin esasları olan iki kavramın “tematiklik” ve “dönüştürücülük” olduğu görülecektir. Dördüncü nesil üniversitelerin tek bir tanımlama ve içerik hakkında yoğun bir çalışma yapması ve o içerikler ile ilgili diğer disiplinlerle ortaklaşa çalışması onu tematik kavramına yakınlaştırır, bir de toplumun bu kavrama ayak uydurmasında etkin görev alması aynı zamanda onu “Dönüştürücü” olarak nitelendirmeye neden olacaktır. İlerleyen dönemlerde değişime uğrayacak eğitim, öğretim, Ar-Ge, hizmet, inovasyon ve esas merakla beklenen üniversite kavramları aşağıda belirtilen amaçlara uygun şekillenmesi beklenmektedir (Şimşek ve Adıgüzel, 2012, s. 255):

- Toplumsal değişim ve dönüşümlerin ortağı olmak,
- Bilgi toplumu eğitimi ve bilim yapmayı sürdürebilmek,
- Birebir örneklendirilebilir ve uygulanabilir Ar-Ge faaliyetleri yapmak,
- İnterdisipliner olmak,

- Sektörün canlılığı için yeni fikirlerle beraber farklı ortaklarla ve yaklaşımlarla iş birliği yapmak,
- Üniversiteyi sosyal yapının merkezine yerleştirerek, sosyal yapının gelişmesine doğrudan katkıda bulunmak.

Dördüncü nesil üniversitede en fark yaratacak hedef interdisipliner olmaktır. Değişik disiplinlerin bir arada ve disiplinler arası sınırların esnek olduğu bir durum söz konusudur. Yeni nesil üniversitede interdisipliner çalışmalar esas olacaktır. Yeni nesil üniversite, disiplinlerötesi anlayışın kazandırdığı bilgi ve beceriler ışığında dış çevreyi algılayabilme ve üzerinde düşünebilme becerisini geliştirmek amacı ile disiplinlerin bilgi ve yöntemlerinin birlikte kullanılabilmesi öğretim sürecini dikkate alacaktır (Erden, 2016, s. 30).

Farklı kuşak üniversite modelleri yukarıda ifade edildiği gibi şekillenirken, yeni bir üniversite modeli olarak “dördüncü kuşak üniversite” kavramı ortaya atılmıştır. Henüz içeriği tam olarak şekillendirilmemiş olsa da, dördüncü kuşak üniversitelerin; “daha dikkate değer stratejik yaklaşımları” ve “çevresini proaktif biçimde şekillendirmeleri” ile farklılaşacakları ifade edilmektedir (Pawlowski, 2009, ss. 51-64).

Dördüncü kuşak üniversitelerle ilgili temel çalışmaları yapan Lukovics ve Zuti, bu üniversitelerin birincisi, eğitim ve araştırma, ikincisi, üçüncü misyon olmak üzere iki sütun üzerinde durduklarını öne sürmektedirler (Lukovics ve Zuti, 2013, ss. 2-6). Onlara göre eğitim ve araştırma sütunu altında şu öğeler yer almaktadır: öğrenci ve araştırmacı hareketliliği, zengin eğitim programı portföyü, yenilikçilik (inovasyon) ile küresel üniversite olmayı sağlayacak performans ve parametreler yer almaktadır. Üçüncü misyon sütunu altında ise; bilgi ve teknoloji transferi, ulusal ve uluslararası bağlantılar, uyum sağlamayı kolaylaştıran esnek yapı ve sistem ile yerel ekonomiyi destekleyecek hizmetler bulunmaktadır (Lukovics ve Zuti, 2015, ss. 33-48), dördüncü kuşak üniversite olgusunu modelleştirme çabasıdan sonra, Wissema'nın (2009) üç kuşak üniversite için yaptığı karşılaştırmaya dördüncü kuşak üniversiteyi de eklenerek Tablo 3'te ele alınmıştır.

Tablo 3. Birinci, İkinci, Üçüncü ve Dördüncü Kuşak Üniversitelerin Bazı Özellikleri

Durum	Birinci Kuşak	İkinci Kuşak	Üçüncü Kuşak	Dördüncü Kuşak
Amaç	Eğitim	Eğitim ve araştırma	Eğitim, araştırma ve bilginin kullanımı	Eğitim, araştırma, bilginin kullanımı ve proaktif ekonomik gelişme
Rol	Gerçeği koruma	Doğayı bilme	Katma değer üretme	Stratejik amaçlar belirleme ve yerel ekonominin motoru olma
Çıktı	Profesyoneller	Profesyoneller ve bilim insanları	Profesyoneller, bilim insanları ve girişimciler	Profesyoneller, bilim insanları, girişimciler ve rekabetçi yerel ekonomi
Dil	Latince	Milli dil	İngilizce	Çok dilli (milli dil ve İngilizce)
Yönetim	Rektör	Yarı zamanlı bilim insanları	Profesyonel yönetim	Profesyonel yönetim ve yerel uzmanlar

Kaynak: Wissema, 2009; Lukovics ve Zuti, 2009; Lukovics and Zuti, 2015.

Dördüncü kuşak üniversite modellemesine ve Tablo 3'te yer alan kıyaslamaya bakıldığında, ortaya atılmaya çalışılan yeni nesil üniversite modelinin üçüncü kuşak ve girişimci üniversite modeli çizgisi üzerinde bir ileri aşama olarak konumlandırıldığı görülmektedir. Bu çalışmaların, üniversitelerin gelişim tarihinde yeni bir aşama oluşturacak kadar kapsamlı bir değişimi içermediği ve bahsedilen yeniliklerin üçüncü kuşak ve girişimci üniversite modelleri içinde değerlendirilebileceği söylenebilir (Lukovics ve Zuti, 2013, ss. 33-48).

2.2. Girişimci Üniversite

Günümüzde girişimcilik konusu birçok disiplin tarafından detaylı olarak çalışılmakta, bunun yanı sıra ülkeler de girişimciliği yaygınlaştırabilmek için çaba sarfetmektedirler. TDK (2019), girişimci kavramını üretim için bir işe girişen, kalkışan kimse, müteşebbis ve ticaret, endüstri gibi alanlarda sermaye koyarak girişen kimse olarak tanımlanmaktadır. Girişimcinin, bir kişi olmasının yanı sıra tüzel kişilik olarakta yer alması mümkündür.

“Üniversiteler, yeniliğin besleyicisi, yaratıcı bilginin üretilmesi ve dağıtılması açısından her zaman olduğu gibi bilgi toplumunda da ön sırayı almaktadır. Hızla değişen iç ve dış çevre değişkenleri, üniversitelerin işlev ve stratejik düşüncelerini çok yoğun

biçimde etkilemekte ve onları girişimci üniversite olmaya itmektedir” (Odabaşı, 2006, s. 92).

Girişimci üniversitenin, temelleri ABD’de atılmış olsada son dönemlerde tüm dünyada farklı örnekleri ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu yeni üniversite anlayışı ile beraber girişimcilik özelliği ağırlıklı olarak birçok alanda uygulamaya konulmuştur. AB ülkelerinde yer alan bazı üniversiteler buluşlarını lisans, patent ve araştırma gelirleriyle korunmasına ve kurum içi oluşturulan şirket veya ortaklıklar aracılığı ile yeni kaynakların elde edilmesine çaba sarfetmektedirler. Bu sayede ulusal ve bölgesel kalkınmaya, zenginleşmeye ve yaşam boyu eğitime katkı sağlamaktadırlar (Odabaşı, 2006, s. 92).

Girişimci üniversitelerin genel olarak amaçları, mezunlarını sadece istihdam edilmeyi bekleyen bir birey değil, iş fikrini oluşturan bireye dönüştürebilmek, girişimciliği çok disiplinli araştırma konusu haline getirebilmek, araştırmaların sadece akademik yayınlara yönelik değil, aynı zamanda toplum ve ekonomideki değişim ve gelişimlerin kaynağını ve yeni işletmeler için iş fikirleri oluşturmada başlangıç noktasını oluşturmasını sağlayabilmek şeklinde belirtilmiştir (Schulte, 2004, s. 188).

Bu üniversite anlayışında “bilim için bilim” değil, pratik sorunların çözümü için öğretim ve araştırma yapılması ön plandadır (Arap, 2010, s. 6). Bu anlayışa uyum sağlayan yükseköğretim kurumları Ar-Ge yoluyla yer aldıkları bölgenin potansiyelini göz ardı etmeden bölgeye ve üniversiteye fayda sağlamaktadırlar. Son zamanlarda kendi kaynaklarını oluşturarak bölgede istihdam oluşturabilmektedirler.

Üniversitelerde maliyeti yüksek Ar-Ge finansmanını sağlamak için sanayi ile iş birliği yoluyla araştırmadan daha çok geliştirme kısmına ağırlık vermesi, bundan dolayı da devlet kaynaklarına ihtiyaç duyulması, bu ihtiyacın uzun vadede yetersiz kalabileceği ihtimali gibi riskleri ortaya çıkarmaktadır.

Bunun yanı sıra bölgesel ekonomilere güç veren ve gelişimini sağlayan temel dinamiklerden birisi olarak kabul edilen girişimcilik kavramının temelleri, Schumpeter’in girişimcilik teorisine kadar uzanır. Bir üniversite girişimci olmak istiyorsa, kendi yapısına girişimci niteliklerini entegre etmelidir. Girişimci fonksiyonları, türleri ve öğrenme düzeyleri arasındaki bu ayrımlar, bu üniversitenin yapısal oluşumu için önemlidir. Ayrıca bir üniversitenin girişimci olduğunu söylemek üniversitenin sorumluluk üstlenmesi, girişimde bulunması ve risk alması anlamına gelmektedir (Ronald, 2008, s. 99). Bütün bu

unsurlar dikkate alındığında üçüncü kuşak üniversitelerin girişimci üniversite amacına uygun koşullar sağladığı görülmektedir.

Girişimci üniversite; beşerî kaynak oluşumu ve araştırma gibi geleneksel akademik işlevlerin yanı sıra, üçüncü işlev olarak, teknoloji transferi, inovatif üretim, ekonomi ve topluma katkıda bulunmayı görevleri arasında sayan üniversitelerdir. Bugün dünyanın birçok ülkesinde üniversiteler artık gelir kaynaklarını çeşitlendirmeye ve artırmaya çalışmaktadırlar. Üniversiteler, kendilerine tahsis edilen kamu kaynaklarının yanı sıra sahip olduğu tesis, araç, özellikle bilgi birikimi ve nitelikli insan gücünü serbest pazar ekonomisi anlayışıyla girişimci bir yaklaşımla değerlendirerek kaynak yaratmaya çalışmaktadırlar.

“Günümüzde üniversitelerin geleneksel kamu finansmanı dışında ilave finansman kaynaklarını yaratmaları gerektiği önemli bir husus haline gelmiş ve bunu başarabilmek için birçok yol ve yöntemlerin benimsenmesi gerekmiştir. Üniversitelerin, çağdaş bilgi temelli ekonominin oluşturulmasında önemli bir enstrüman olduğu kabul edilir. Üretilen bilimsel bilginin büyük bir kısmı üniversitelerde ve devlet destekli araştırma kuruluşlarında bulunduğundan üniversiteler, kurdukları ya da ortak oldukları şirketler, yenilikçi girişimler, katma değer yaratan bilgi üretimi sayesinde bölgesel sosyo-ekonomik kalkınmanın kolaylaştırıcısı ve hızlandırıcısı olarak görülmektedirler” (Cano, Kirby ve Urbano, 2006, ss. 3-4).

Girişimci üniversite, sosyo ekonomik gelişim için üniversitelerin üzerine düşen sorumlulukla birlikte ortaya çıkan ve üniversitelerde yapılan araştırma ile sanayi arasında ortak bağ kuran güçlü bir yapıdır (Zahaira ve Dainora, 2009, ss. 874-876). Üniversitenin faaliyette bulunduğu çevre oldukça dinamik ve değişkendir. Bu bakımdan üniversiteler yalnızca sürekli artan bilgi üreten değil, aynı zamanda da eğitim ve araştırma ötesine geçen, sanayi ile iş birliği, teknoloji transferi, yeni şirket kurulması ya da mevcut şirketlerle ortaklık anlaşmaları yoluyla (Lehrer vd., 2009, ss. 268-280) çevresindeki değişim sürecine ayak uydurmaya çalışan kurumlardır. Dolayısıyla geleneksel yükseköğretim sektörüyle karşılaştırıldığında çok farklı yapılanma ve düzenlemeleri içerecek yeni üniversite modeli, girişimci üniversite olmadığı sürece yükseköğretim sektöründe sürekli artan rekabete karşı koyamaz. Son yirmi yılda üniversiteler, görece kamu kaynakları tarafından finanse edilen bir yapıdan, etkinliklerinin sonucunda çok daha fazla finansal risk almaya yol açabilen daha fazla finansal özerkliğe doğru bir

evrimleşme sürecindedirler. Bu, üniversiteler üzerinde belirsizlik yaratır ve üniversitenin girişimci üniversiteye doğru evrimleşmesi sürecinde bilginin ticarileşerek kazanca dönüşmesi, araştırma amacıyla özel teşebbüsten kaynak, performans temelli değerlendirme kriterlerine aşırı vurgu, ticari değeri olmayan araştırmalardan kaçınma (örneğin sosyal bilimler alanında), sanayi-üniversite araştırma ortaklıkları yoluyla teknoloji transferi ve veri paylaşımı, konsorsiyum oluşturma, fikri mülkiyet haklarına sahip olabilmek, araştırma ve eğitim işlevini ikinci plana itme gibi riskler oluturulabileceği iddia edilebilir (Gupta, 2007, s. 2).

Günümüzde girişimci üniversitenin finansman kaynaklarının neler olduğu, yeni kaynak yaratımının ve bu kaynakların kullanılması konusunda mali özerkliğin önemi söz konusudur. Küreselleşen dünyada inovasyon temelli üretim, inovatif düşünce, rekabet avantajı sağlama ve bunu koruma, bilgi ve teknoloji yoğun üretim üzerine yoğunlaşmış yeni kavramlar, bilimsel araştırma ve teknoloji gelişimine ve bilgi yoğun üretime endeksli ekonomik büyüme, bilimsel üretkenliğe sahip araştırmacı üniversitelerin ön plana çıkmasını sağlamaktadır (Büyüksulu, 2011, s. 1). Bu bakımdan geleneksel sınıf içinde yapılan eğitim faaliyetleri ve laboratuvarla sınırlanmış araştırma faaliyetleri artık yerleşke sınırlarını aşarak sanayi sektörüyle, iş dünyasıyla, sivil toplum kuruluşlarıyla ve devlet organlarıyla ve en geniş anlamda toplumla paylaşılmaya başlanmıştır.

Günümüzün üniversite anlayışı, üniversitelerin klasik fonksiyonlarının artık tek başına yeterli olmadığı, diğer paydaşlarla iş birliğine girerek ve kamusal kaynakların dışında gelir elde etmek suretiyle piyasanın taleplerine daha duyarlı, bilgiyi ticari bir ürüne dönüştürme konusunda daha istekli, bilgiyi temel alan yeni ekonomik düzene ayak uyduran bir yapıya doğru ilerlemektedir (Özer, 2011, ss. 91-93).

Girişimci üniversitenin devletle, piyasayla ve sivil toplum kuruluşlarıyla hangi tür iş birlikleri kurabileceği ve iş birlikleri neticesinde üniversitenin olası kazançlarının neler olabileceği artık çıktı alınabilecek düzeydedir. Üniversitelerin tüm misyonlarının yine ulusal ve uluslararası her alandaki misyona ayak uydurması gerekmektedir. Bu misyonlar her türlü kültürel, eğitsel, sosyal, siyasal ekonomik, teknolojik, inovatif gibi birçok değerleri içerir. Üniversitelerin birçok alanda öngörü sahibi olması, gerçekleşmesi beklenen ya da gerçekleşen değişimleri yönetebilmesi için planlı ve programlı hareket etmesi gerekmektedir (Özer, 2011, s. 91).

Türkiye'deki kamu üniversiteleri incelendiğinde finansman kaynaklarının tamamına yakını devlet tarafından karşılandığı görülmektedir. 2012 yılında Bakanlar Kurulu'nun aldığı kararla öğrenci katkı paylarının da kaldırılmasıyla ülkemizde yükseköğretimin finansmanı büyük oranda kamu desteklidir. Diğer taraftan 2006 yılından itibaren her ile bir üniversite açma sloganı ile tüm şehirlerde üniversiteler açılmış ilave olarak özellikle İstanbul, Ankara, İzmir, Konya, Kayseri ve Gaziantep gibi büyükşehirlerde vakıf üniversiteleri açılmıştır, dolayısıyla üniversite sayısı son on yılda yaklaşık iki kat artmıştır. Öğrenci sayısının artmasıyla birlikte kontenjan artışı da gündeme gelmiş, yükseköğretimdeki üniversite sayısındaki artışa karşın üniversitelere aktarılan kamu kaynakları görece sınırlı kalmıştır. Dolayısıyla özellikle kamu üniversiteleri için ek kaynak yaratma ihtiyacı doğmuştur. Bu ihtiyaca cevap verebilmek için işe koşulacak araçlardan biri de üniversitenin girişimci üniversiteye doğru dönüşümünü gerçekleştirmesidir. Yukarıda da ifade edildiği üzere girişimci üniversitenin temel hareket noktası, üniversiteye kamu dışı ilave finansman kaynağı sağlamak amacıyla eğitim ve araştırma faaliyetlerinden elde edilen bilgi, teknoloji ve inovasyonu sektörün kullanımına sunmak ve karşılığında eğitim ve araştırma için fon kaynağı sağlamaktır. Kaynakları azalan kamu üniversiteleri için girişimci üniversite bir seçenek olarak değerlendirilmektedir. Wissema (2009), bu üniversitelere geçişin gerekçelerini, çığır açıcı bilimsel araştırmaların yükselen maliyetinin özel sektör tarafından karşılanması, eğitim ve araştırma alanlarında küresel rekabet, teknoloji odaklı şirketlerin Ar-Ge çalışmalarını üniversiteye kaydirmaları, disiplinlerarası araştırmaya yoğunlaşma, sözleşmeli araştırmalara yönelik yoğun talep, kamudan bağımsız kaynak sağlama, bilgi, teknoloji ve inovasyon tabanlı mal ve hizmet üretilmesi ve bundan katma değer yaratılması olarak sıralar (Baş, 2015, s. 14).

Bu gerekçeler ışığında, yükseköğretim kurumlarına, devlet bürokrasisine ve endüstri temsilcilerine girişimci üniversite temelinde yeni bir bakış açısı kazandırmak önemlidir. Diğer taraftan bu araştırma ile girişimci üniversite konusunda sınırlı yerel literatürün geliştirilmesi de beklenmektedir. Oluşması öngörülen bu model altı temel temadan ve bu temaların alt boyutlarından oluşmaktadır. Bu temalar sırası ile yerleşke olanaklarından yararlanma, üniversite yönetimi, üniversite devlet iş birliği, üniversitenin finansman gelirlerini artırma, eğitim öğretim boyutu ile üniversite-sanayi iş birliğidir. Gerçekleştirilen araştırmalar sonucunda söz konusu girişimci üniversite anlayışını

benimsemeye çalışan diğer üniversiteler için yol gösterici ve kaynak niteliğinde olan bu yapılanmanın yeni bir oluşuma neden olacağı öngörülmektedir (Baş, 2015, ss. 14-15).

“Bilgi ekonomisine dayalı dinamik çevresindeki girişimci üniversiteler, ekonomik kalkınmayı sağlamalı ve temel araştırmaların miktar ve kalitesini artırarak yeni bilgiyi topluma eğitim ve girişimcilik vasıtasıyla aktarmalıdır” (Ramaprasad, 2008, ss. 1-18). Bu model ile dünyadaki değişen ortamdaki yeni hedefler, talepler ve sosyal problemlere çözüm üretebilmesi beklenmektedir. Girişimci üniversiteler yenilik üreten, fırsatları değerlendirebilen, takım çalışmasına yatkın, başarılı olabilmek için örgütsel yapısını değiştirebilen, bilgi üretimde öncü rolde, devletten aktarılan kaynaklar dışında kaynaklar bulabilen, üniversite-devlet-sanayi arasında ilişki kuran ve ekonomik katkı sağlayabilen nitelikteki üniversitelerdir. Bu üniversiteler sayesinde, rekabette avantaj sağlanması ve karlılığın artırılması amaçlanmaktadır (Özdem ve Sarı, 2008, s. 4). Girişimci üniversite modeli, üniversitelerin doğrudan piyasaya girerek kâr amaçlı faaliyet göstermesi temelindeki yaklaşımdır.

Girişimci üniversitelerin faaliyetleri öğrenci açısından iki yönlü değerlendirilir. İlki girişim kavramı, niteliği ve kültürüne sahip olan ve de kendi girişim fikrini ortaya koyabilen öğrenciler yetiştirmektir. İkinci yön ise teknoparklar, sanayi ve birçok iş alanında ki çalışmalara öğrenciyi birebir dahil ederek iş anlayışını ve algısını değiştirmek ve bu sayede daha rahat iş başvuru ve yürütme süreçlerinde yer almasını sağlamaktır. Girişimci üniversiteler’den mezun olacak nitelikte bir öğrencinin girişimci kültürü kapsamında sahip olduğu özellikler bulunmaktadır. Plan-proje yönetimi, zaman yönetimi, yaratıcılık, inovatif düşünme gibi bu özelliklerin, belli bir öğrenci kesimi için değil bu eğitim kapsamındaki herkes tarafından koşulsuz benimsenmesi ve uygulanması öngörülür (Odabaşı, 2006, s. 102).

Girişimci üniversitelerin yerine getirdikleri tüm faaliyetler stratejik planlarında yer almak zorundadır. Girişimcilik kültürü muhakkak girişimci üniversite içerisindeki öğrenci ve akademisyen tarafından benimsenmelidir. Bu sürdürülebilirlik açısından en temel şartlardandır (Kirby, 2006, s. 600). Bu misyon ve vizyonun akademisyen ve öğrenciler tarafından benimsenmesi önemlidir (Renault, 2006, s. 237). Dolayısıyla girişimci üniversiteler misyonlarını ve vizyonlarını belirlerken, mevcut durumlarını analiz ederek amaç, hedef ve faaliyetleriyle geleceği planlamalıdır.

Fonksiyonel bir girişimci üniversite geleneksel, yerel, yeni ve merkezi yapıya uyum sağlar. Girişimci üniversiteler kendi ekonomik ve mali döngüsünde sağlarken zorluk yaşamaz ve yönetimde her anlamda destek sağlayabilecek yöneticiler yetiştirir ve istihdam eder (Clark, 2004, s. 12).

Genel anlamda modern üniversite savunucularına göre modern üniversite kamu kaynaklarına büyük ölçüde bağımlı olduğundan, özerkliğinin mümkün olamayacağını ve girişimci üniversite modeline geçişi savunmaktadır. Bunlara göre girişimcilik ve gelir kaynaklarının çeşitlendirilmesi temeline dayalı girişimci üniversite modeline geçişin gerekçesi şu şekildedir (Gürüz, 2001, s. 283): “Mevcut üniversitelerin oluşum yapılarındaki benimsenen düşüncelerinin tek bir azınlığa uygun olacak şekilde değil, tüm toplumun fayda sağlayacağı şekilde yöneten ve gelişimine katkı sağlayacak desteği ortaya koyan bir yapılanma olması beklenmektedir. Bu sayede tüm toplumla özdeşleşmiş ve bünyesinde yer alan her türlü maddi ve manevi imkanları girişimci kültürü zihniyeti ile ortaya çıkaran ve kendi iç ve dış dönüşümünü sağlayabilen kurumlar haline gelinecektir”. Bu zihniyetin ana merkezi Amerika ve Kanada’dır, ulus ötesi eğitimi satılacak bir hizmet ve mali bir kaynak olarak görmektedirler. Amerika ve Kanada’da ortaya çıkan bu anlayış ile birlikte şirket zihniyetli ticari kaygı güden üniversite yapılanmaları ortaya çıkmıştır ve yükseköğretimde ticarileşme başlamıştır. Üniversiteler bu zihniyete göre amaç ve hedeflerini farklı şekillendirmeye başlamış, kendi kriter ve içeriklerini her anlamda değiştirmiş ve istekleri doğrultusunda pazardaki profillerini belirlemişlerdir (Scott, 2002, s. 208).

Girişimci üniversite mantığı ve girişimci kültürü ile değişim sağlamak isteği olan üniversiteler buna uygun içerik ve kuralları kendi misyon, vizyon ve stratejilerine uygun hale getirmelidirler. Bu üniversite kavramına uygun ve bu modeli tanımlayabilecek dört farklı prototip öngörülebilir (Bronstein ve Reihlen, 2014, ss. 254-256);

- i. Araştırmaya dayalı girişimci üniversite (Research-preneurial)
- ii. Sanayiye yönelik girişimci üniversite (Techni-preneurial)
- iii. Hizmet inovasyonuna yönelik girişimci üniversite (Innopreneurial)
- iv. Bilginin ticarileştirilmesine yönelik girişimci üniversite (Commerce-preneurial).

Girişimci üniversiteler üzerine yapılmış olan çalışmalarda dört ana teorinin etkisi görülmektedir. Bunlar; bilginin üretimi, akademik kapitalizm, üniversitelerde dönüşümün yolları ve değişimin sürdürülebilmesi, üçlü sarmal modeldir (Yi ve Hou,

2009, s. 8). Clark, 1980-1995 yılları arasında beş Avrupa üniversitesini incelediği araştırmanın sonucunda, girişimci üniversitelerin dönüşüm süreci ile alakalı olarak literatüre 5 faktör eklemiştir. 5 Altın Kural olarak bahsedilen bu unsurlar: Güçlendirilmiş bir yönlendirici merkez, gelişmeye odaklı genişletilmiş bir çevre, çeşitlendirilmiş finansal fon, uyarılmış bir akademik merkez ve bütünleştirilmiş bir girişimci kültürdür (Clark B. R., 1998, ss. 5-16).

Clark, 2004 yılında yayınlanan kitabında bu araştırmasını geliştirmiş ve değişimin yeni dinamiklerini: dönüşen unsurlar arasında karşılıklı iletişim, geleceğe dönük sürekli ivme, kurumsal istem ve müşterek niyet şeklinde belirlemiştir. Üniversiteleri etkileyen bu dinamiklerden ziyade üniversitelerde “değişim bürokrasisi” olarak adlandırılan yeni bir kadronun oluştuğunu gözlemlemiştir. Akademisyen olmayıp, geleneksel idareci kadrosundan da farklı olarak daha ileriye dönük olan bu kadrolar, yeni üniversite modeline yerleşmeye başlamıştır. Değişim artık alışkanlığa dönüşmüş ve kurumsal bir kültür olarak yerleşmiştir (Clark, 2004, ss. 355-370; Clark, 2015, s. 38).

Girişimci üniversite terimini 1998’de Etzkowitz (Etzkowitz, 1998, s. 826), bölgesel ekonomik kalkınmada etkin rol oynayan üniversiteleri (MIT, Standford vb.) örnek gösterirken kullanmıştır. Girişimci üniversite geleneksel üç rolü (eğitim, araştırma ve topluma hizmet) yerine getirir (Mets, 2009, ss. 4-8). Howard, toplumun refah düzeyini artırmak için üretilen bilginin sanayi ve üretim sektörüne dört şekilde aktarılabileceğini vurgulamıştır. Bunlar aşağıda şu şekilde açıklanır (Howard, 2005, s. 15):

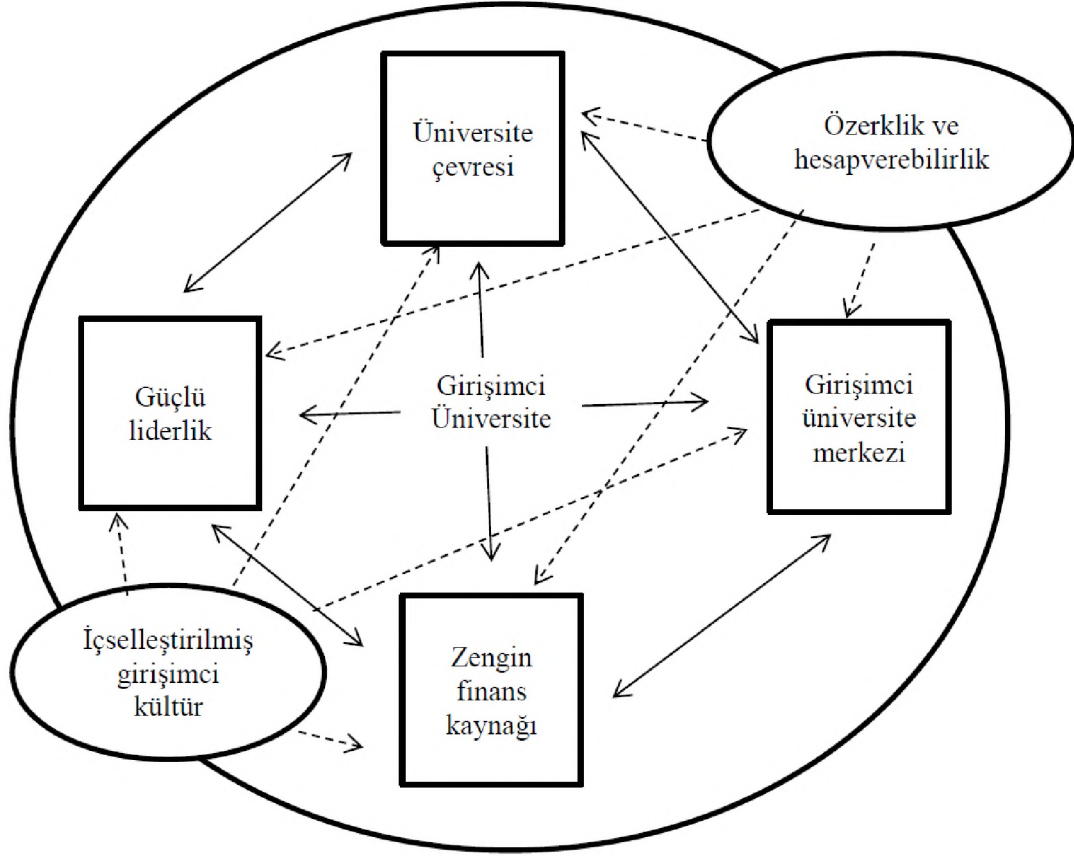
- i. Bilgi geçişi: İş birliği, eğitim ve yetiştirme yoluyla üniversitede yapılan araştırma sonuçlarının sanayi sektörü tarafından benimsenmesi ki bu bilginin kullanılmasında ilk basamaktır. Bu, üniversitede üretilen bilimsel bilginin sanayi tarafından fark edilmesi aşamasıdır.
- ii. Bilgi üretimi: Üniversitede üretilen bilimsel bilginin lisans hakları saklı kalmak kaydıyla sanayi sektörüne sözleşme yoluyla satılmasıdır.
- iii. Bilgi bağı: Üniversitenin sahip olduğu imkânları kullanarak sanayi ile ilişki ve ortaklık kurmak suretiyle fikri mülkiyet hakları, ticari sırlar, bilginin kullanımı bağlamında bilginin mal ve hizmete dönüşümünün sağlanmasıdır.
- iv. Bilgi ortaklığı: Karşılıklı maddi fayda sağlamak ve gelir elde etmek üzere birlikte bilgi üretmesidir.

Görüldüğü üzere girişimci üniversite, bilgi ekonomisinde belirgin bir rol oynamaktadır. Bu üniversite anlayışı, iş dünyasıyla doğrudan veya dolaylı bağlantılar kurup patent ve lisans satarak veya yeni fikirlere dayalı küçük firmalar (spin off) kurarak teknoloji transfer ofisleri, kuluçka merkezleri, üniversite merkezli teknoparklar vasıtasıyla bilgi ve teknoloji transferi yapar (Guenter ve Wagner, 2008, ss. 400-417).

Girişimci üniversiteler içinde bulunduğu çevrenin şekillenmesinde veya değişiminde etkin şekilde yer alan, çeşitli etkinlikler yoluyla ürünleri için yeni talepler ve aynı zamanda yeni müşteriler yaratan ve paydaşlarıyla birlikte (öğrenciler, mezunlar, akademisyenler, yerel ve bölgesel otoriteler, bölgesel, ulusal ve uluslararası iş dünyası, sivil toplum kuruluşları, sanayi ve ticaret odaları vb.) sosyo-ekonomik kalkınma için katma değer yaratan bilgi tabanlı mal ve hizmetlerin üretimini gerçekleştiren kurumlardır (Pawlowski, 2001, ss. 427-438). Sanayi sektörüyle bağlantılı araştırma ve geliştirme, danışmanlık, teknoloji transferi, hayat boyu öğrenme imkânları sağlama, artan sayıda yabancı öğrenci kabulü, offshore yerleşkeler vasıtasıyla yabancı ülkelerde eğitim hizmeti verme, imtiyaz anlaşmalarıyla (franchise campus) uzaktan öğrenme fırsatı sunma, fiziksel yerleşke olanaklarından (toplantı salonları, sportif etkinliklere ders salonlarına reklam alma vb.) yararlanma girişimci üniversitenin temel argümanlarını oluşturmaktadır (Davies, 2001, ss. 30-31). Girişimci üniversiteler girişimci etkinlikler geliştirir ve üç temel karakteristiği barındırır (Almeida, 2008, ss. 39-58):

- i. Girişimci etkinlikler kabul edilir ve sistematik olarak desteklenir.
- ii. Teknoloji transfer ofisleri, danışmanlık ofisi, kuluçka merkezleri gibi ara birimler kurar.
- iii. Bünyesinde, araştırmalar ve diğer üniversite etkinlikleri için kaynak üretmek amacıyla kayda değer sayıda akademisyenin ortaklaşa kurduğu şirketleri barındırır.

Marginson ve Considine (2000)' e göre her geçen gün kaynak bulma ve finansman baskısı altında kalan yükseköğretim kurumları kamusal kaynakların dışında şirket ve firmalarla iş birliğine girerek ürettikleri bilgi ve teknolojinin ticarileşmesini sağlayarak kaynak çeşitliliğini zenginleştirme yoluna gitmektedir.

Şekil 4. Girişimci Üniversite Şeması

Kaynak: Peterka, 2011, ss. 550-555

Lehrer vd. (2009), girişimci üniversiteyi “dinamik” üniversite ile eşdeğer görerek bunun zıttını ise değişen çevreye uyum sağlama ve kurumsal gelişme konusunda herhangi bir hedefi ya da yol haritası olmayan “bürokratik” veya “statik” üniversite olarak tanımlamaktadırlar. Girişimci Üniversite Şeması Şekil 4’te verilmiştir. Bu bağlamda girişimci üniversitenin karşıtı bilimsel bilgi üretimi ile yoğun şekilde uğraşan ancak bir sonraki adımda ulaştığı bu bilginin (Peterka, 2011, ss. 550-555) teknoloji transfer ofisleri, kuluçka merkezi, sanayi dünyasıyla kurulan bağlar aracılığıyla ticarileşmesini sağlayamayan geleneksel üniversitedir.

2.2.1. Girişimci Üniversite Modelinin Belirleyici Unsurları

Girişimci üniversite modelinin belirleyici unsurları hakkında birçok farklı yazarın görüşleri aşağıda yer almaktadır.

Clark (1998), girişimci üniversitenin beş temel unsuru olduğunu ifade eder:

- i. Güçlü yönlendirme temeli
- ii. Geniş gelişimsel çevre,
- iii. Çeşitli gelir kaynakları,
- iv. Desteklenen akademik çevre,
- v. İçselleştirilmiş girişimci kültür.

Guerrero ve Urbano (2010) ise girişimci üniversitenin unsurlarını şu şekilde sıralamaktadır:

- i. Çevreye uyum becerisi ve hızı,
- ii. Çevredeki değişimlere hızla uyumsamayı kolaylaştıracak kurumsal ve yönetsel yapıda değişim,
- iii. Kurum içi ve dışı ilişkileri düzenleyen yeni stratejiler,
- iv. Yeni girişimci etkinlikler yaratma ve bunu kurumun akademik niteliği ile bağdaştırma becerisi,
- v. Hükümetten ve sektörden gelen çevresel baskılar, uygulamaya dönük girişimci öneriler.

Girişimci üniversiteye geçiş yolunda üniversitenin sahip olması gereken unsurları Schulte (2004) ise şu şekilde ifade etmektedir:

- i. Girişimci üniversiteye dönüşme konusunda kurum içinde sağlam bir irade ve amaç birliği oluşturma
- ii. Bu hedefleri gerçekleştirmeye dönük araçlar geliştirme
- iii. Kurumsal yapılanmada ve karar alma mekanizmalarında değişikliğe gitme
- iv. Temel yapıyı (idari, akademik, yönetsel) kurabilme.

Görüldüğü gibi yukarıda ifade edebilen son üç temel unsurun hareket noktası birinci unsurdur. Üniversite yöneticileri ve akademisyenlerin girişimci üniversite modeline doğru bir değişim gösterme sürecinde atacakları ilk adım kurum içinde sağlam ve kararlı bir irade oluşturulmasını sağlamaktır. Birinci aşama gerçekleştiğinde girişimci

yapılanmaya gönüllü olan tüm paydaşlar bunu yerine getirecek araçları ve yeni yönetim yapılanmalarını daha çabuk ve kolay biçimde içselleştirecektir.

Lendel (2010) ise, girişimci üniversitenin yalnızca sanayi sektörüyle iş birliğine yönelen, para ve kaynak sağlamaya dönük girişimci etkinliklerde bulunan bir yapılanma olmadığını söyleyerek şunları ifade etmiştir:

- i. Sanayi sektörünün ihtiyaçlarını gören, öğrencileri start-up kurmaya cesaretlendiren ve bunun nasıl yapılacağını anlatan girişimcilik eğitimini tasarlayan
- ii. Sanayi sektörüne danışmanlık yapan
- iii. Üniversiteden sanayi sektörüne bilgi ve teknoloji transferi gerçekleştiren spin-off şirket kurulmasına öncülük eden üniversite.

2.3. Üçüncü Kuşak ve Girişimci Üniversite Modellerinin Karşılaştırılması

Üçüncü Kuşak ve Girişimci Üniversiteler, aynı dönemde üniversitelerde meydana gelen değişimin iki farklı tanımlamasından ibaret bir farklılıktır. Aynı sosyal ve ekonomik koşulların etkisiyle meydana gelen değişimin tam olarak izah edilebilmesi, bu iki yaklaşımın birlikte ele alınmasıyla ancak mümkün olabilir. İki üniversite anlayışında Wissema'nın öne sürdüğü Üçüncü Kuşak Yaklaşımı, girişimciliği dar anlamda ele almaktadır. Girişim başlatacak ve teknoloji şirketleri kuracak kadroların, işletmecilik becerileriyle donatılması için eğitilmesini öngörmektedir. Buna karşılık Etzkowitz ve arkadaşlarının temellendirdiği Girişimci Üniversite, daha geniş bir girişimcilik algısına sahiptir (Kyrö ve Mattila, 2019, ss. 2-10). Üçüncü Kuşak ve Girişimci Üniversitelerin çeşitli konulara olan yaklaşımlarına göre nasıl farklılaştıklarını ve nasıl birlikte ele alınabileceklerini incelemek gerekmektedir. Bu sebeple öncelikle iki tip üniversitenin farklı özellikleri Tablo 4'te belirtilmiştir.

Tablo 4. Üçüncü Kuşak ve Girişimci Üniversitelerin Özellikleri

Konu	Üçüncü Kuşak Üniversite	Girişimci Üniversite
Temeller	Üniversite kurumunda ve toplumda dış değişimler yeni teknolojileri uyarlayan yeni işletmelerle, artan ekonomik gelişme fon kaynakları, öğrenci ve akademisyen için rekabet ihtiyacı	Toplumda ve ekonomide değişim ihtiyacı, proaktif gelişen ekonomi, toplumsal refah ve eşitlik, üniversite pedagojisinde, uygulamalarında ve kültüründe değişim ihtiyacı
Hedef, rol ve odaklanma	Bilginin ticarileştirilmesi anlamında know-how kullanımı, Teknoloji tabanlı ekonomik gelişme, Akademik iş kurma faaliyetleri	Refah yaratmak için ekonomik ve sosyal sorunları çözmeye, girişimci zihniyet, davranış ve uygulama, girişimcilik yetkinlikleri
Kurumsal ve yapısal değişim	Üniversitenin know-how kullanımı ve girişimcilik süreçlerini yönetme, kamu finansmanına ve düzenlemelerine daha az bağımlılık	Girişimci bir süreçte ortaya çıkma yenilikçiliği, yaratıcı süreçleri ve toplulukları destekleme ve önderlik, sınırları ve kademeleri aşan girişimci kültür
Strateji	Strateji odaklı Ar-Ge yönetimi, Yenilikçilik (stratejik planlama vasıtasıyla sağlanır) Pentagon yenilikçiliği: Strateji, örgüt, ortaklar, teknoloji.	Tüm stratejide girişimcilik saklıdır
Müfredat, pedagoji ve eğitim	Teknoloji girişimcilerini (technostarters) eğitmeyi amaçlar, Bir beceri ve işletme olarak girişimcilik ve ilave konular olarak girişimcilik Farkındalık programları, girişimciliğe zorunlu giriş Hocalar, öğrencilerin bir şirket kurma kararı vermelerine yardımcı olur Öğretim yöntemleri: dersler, vaka analizleri, yönetim oyunları, çalıştaylar	Girişimci zihniyet, davranış ve uygulamalar yaratmayı amaçlar Geniş girişimcilik anlayışı Öğrenme, girişimci sürecin yarattığı açıklıklarda ve boşluklarda gerçekleşir Sosyal bir süreç olarak öğrenme Eylem tabanlı deneysel pedagoji Gerçek hayatta bağlam çalışmaları

Kaynak: Kyrö ve Mattila, 2019, ss. 4-5

Üçüncü kuşak üniversite modelinde yer alan girişimcilik, öğrencilere dönük, sınırlı ve dar anlamdadır. Daha çok yeni iş kurmayı desteklemeye odaklanır. Girişimci üniversite ise, müfredat ve pedagojiyi de içeren daha derin bir girişimcilik bakış açısına sahiptir. Sadece dış girişimciliğe odaklanmaz, bunun yerine yeni ortaklıklar ve işletmeler kurmakla ilgilenir, fakat ayrıca birey ve kurum olarak da girişimci davranır. Üçüncü kuşak üniversite teknoloji transferi yolundan giderken, girişimci üniversite girişimcilik eğitimi üzerinden gider. Üçüncü kuşak üniversite dış gelişmelerin yönlendirmesiyle harekete geçerken, girişimci üniversiteyi harekete geçiren iç dinamikleridir. Daha geniş bir perspektiften girişimcilik özelliği kazanan üniversite tipi, üçüncü kuşak üniversiteler gibi sadece teknoloji ve ekonomik kurumlar üzerinden değil, bunlara ilave olarak sosyal sorunların çözümü noktasında da görevler üstlenmektedir (Kyrö ve Mattila, 2019, ss. 4-10). Şu dönemde, dünyanın çeşitli ülkelerindeki örnekler üzerinden hem üçüncü kuşak hem de girişimci üniversite modeline uygun üniversite tipleri ve uygulama örnekleri

mevcuttur. Bunların yanında, her iki üniversitenin arasında bir yerlerde tanımlanabilecek üniversiteler de vardır. Ayrıca, eğitim üniversitesi, araştırma üniversitesi, tematik üniversite gibi modellere göre yapılan çağdaş üniversitelere de rastlanmaktadır. Bu noktada ülkelerin ve üniversitelerin içinde faaliyet gösterdiği bölgelerin ihtiyaçları belirleyici olabildiği gibi, üniversitelerin yetenekleri ve başarı gösterebilecekleri alanlara yönelmeleri de etkili olmaktadır. Geleceğin üniversitesi olarak, en iyi bir tek tip üniversite modelinden bahsetmek mümkün görünmemektedir. Buna karşılık, içinde bulunulan koşullara ve belirlenen stratejilere göre farklılaşan üniversitelerden bahsetmek daha doğru olacaktır.

2.4. Üniversitelerin Sıralamasını Etkileyen Kriterlerin Analizi

Genel algıda dünyanın neredeyse en önde gelen ekonomileri bilgi ekseninde yer alan teknoloji, üretim ve sermaye alanları ile beraber yorumlanmaktadır. Ekonomide birçok öncü girdi mevcuttur. Bunlardan en önemlileri; sermaye, işgücü ve teknolojidir. Teknolojinin bu büyük öneminde, bilgi ön plana çıkmaktadır. “Bilgi üretiminde var olan bilgi düzeyinin yanında beşeri sermaye de kullanılmaktadır” (Romer, 1990, ss. 71-102). Bu beşeri sermayenin ve bilginin tam olarak eşletirilip kullanılması ve var olan bilginin endüstri halini alabilmesi için doğru eleman ihtiyaçlarının istihdamı gerekmektedir. (Best, 2001, ss. 90-105). Ayrıca dünyada yer alan üniversitelerin birçoğunun sanayileşmiş ülkelerde toplandığı göz önünde bulundurulursa, bilginin ortaya konması için sanayi çevrelerinin ve devletin ortaklar arası ilişkileri geliştirmesi, altyapıyı ve akademik girişimciliği desteklemesi, bilgi temelli ekonomilere fon desteğini arttırarak daha fazla önem vermesi gerekmektedir (Cooke ve Leydesdorff, 2006, s. 10).

Üniversitelerin klasik bakış açısından bilgi üretme ve öğrenci yetiştirme misyonu, değişim göstermektedir. Özellikle 1990’lı yıllardan sonra bilginin uluslararası ölçekteki durumu ve bilginin üretimi gözle görülür bir değişiklik göstermiştir (Clark, 2000, ss. 12-15). Bu dönemde üniversiteler her seviyede girişimci nitelik kazanmış ve bulunduğu bölgeye teknoloji ve bilgi transfer edebilen duruma gelmiştir (Schutte, 1999, s. 49). Günümüz üniversiteleri piyasa ile daha yakın ilişkiindedir ve piyasanın taleplerini daha fazla önemseyerek bu alanda ilerleyen bir konumdadır. Yüksek öğretimde toplum ve kurumlar arasında ortaklıklar sağlanması, toplumsal kalkınmaya katkı vermenin en uygun yolu olduğu görülmektedir (Subotzky, 1999, s. 507). Bunun sonucunda üniversiteler dış faktörlerden etkilenmeye başlamış, özellikle sanayi kesimi ve diğer tüm etkin aktörlerle

arasındaki bağlantılar daha farklı anlamda önem kazanmıştır. Esas amaçlanan hedef yeni dönem zihniyetteki bu üniversitelerin sanayinin her türlü sorununa çözümler üretebilmesi ve nitelikli/kaliteli destek sağlayan bir kurum haline gelmesidir (Özdem ve Sarı, 2008, s. 4). Hatta yeni dönemde özel sektör ve yatırımcı şirketler kendi markaları/isimleri ile yeni üniversiteler kurmakta ve de doğrudan istihdam için kendi pozisyonlarına öğrenciler yetiştirmektedir ve kendi üretim süreçleriyle ilgili projelere destek verebilmektedir. Bu sayede sanayinin araştırma geliştirme için ayırdığı finansman azalmaktadır. Aynı anda da üniversitelerde sanayi ile gerçekleştirilen ortaklık sayesinde Ar-Ge çalışmaları zenginleşmektedir (D'este ve Perkmann, 2010, ss. 332-333). Bu Ar-Ge çalışmalarını destekleyici kapsamda üniversitelerde teknokentler, bilim parkları ya da iş geliştirme merkezleri kurabilmektedir (Kristiansen, 1999, s. 45). Küresel rekabet ortamında sanayinin de devletin de üniversiteyle iş birliğinden vazgeçmesi mümkün olmamaktadır (Philpott vd., 2011, ss. 161-170). Üniversitelerin kendi ekosistemlerinde ki rekabet ortamında gelişebilmesi için diğer bütün paydaşlarıyla ortaklaşa çalışma içerisinde olması gerekmektedir (Cleary, 2002, s. 5).

Üniversitenin sahip olduğu iş birliği olanakları ve bağlantıları, teknoloji transferi ve girişimci faaliyetler için bölgesel stratejiler geliştirmede belirleyici konumdadır. Büyük ve küçük ölçekte yer alan işletmelerin ihtiyaçları farklı olmaktadır. Büyük ölçekli işletmeler, büyük ve tanınmış üniversiteler ile iş birliği yapmak istemektedirler. Üniversiteler de bilginin tecrübe edilebilmesini hedeflemektedir. Kuruluş aşamasında üniversiteden destek alan küçük ölçekli işletmeler ise bilginin tecrübe edilmesi konusunda üniversitelerle iş birliğine yeterince açıktırlar. Ekonomisi iyi olmayan veya gerileyen bölgelerdeki üniversiteler de sermayenin ve mezun öğrencilerin daha kolay iş imkanı bulabileceği diğer bölgelere gitmesi ile göç problemleri oluşabilmektedir. Gelişmiş, ekonomisi ilerlemiş olan bölgelerdeki üniversiteler ise bulunduğu bölgenin ihtiyaçlarına hitap eden programlar geliştirebilmektedir (Siegel vd., 2007, ss. 499-500).

Günümüz bilgi ekonomisi üniversite bakış açısında, üniversiteler girişimciliğe daha fazla önemsiyet göstermekte, kadrolarını oluştururken buna dikkat etmekte ve araştırma sonuçlarından ekonomik katkı beklemektedir (Kirby, 2006, s. 599). Bu durumda bir manada yüksek öğretimin toplumdaki rolünü sadece bilgi ortaya çıkarmaktan ziyade daha geniş bir bakış açısıyla sonuç almaya yönelik bir vasıta olmaya götürmektedir. Bahsedilen değişimle birlikte bilginin ticarileşmesinin yanında mesleki eğitim, mesleki eğitimin yarattığı istihdam imkanları ve sanayiden muhtemel sponsorlarla

ilişkilerin artması da söz konusu olabilmektedir (Charles, 2003, ss. 8-10). Ancak bilginin ticarileşmesindeki eleştirilerin en önemlisi etik boyutta toplanmaktadır. Genel anlamdaki eleştiriler arasında üniversitelerin değişen yapısının bölgede yeni iş olanakları sağlaması, yeni ürün ve hizmetlerin geliştirilmesi gibi olumlu unsurlar yanında etikle ilgili olan ve araştırmalardaki objektiflikte ve akademik saygınlıkta azalma, araştırmalarda yaşanan gecikme, sanayi bakımından araştırmaya cazip görülmeyen bölgelerde araştırmanın azalması gibi durumları ortaya çıkardığı görülmektedir.

Tahmini müdahale ve yönlendirme ile ortaya çıkacak her türlü bilim ve bilginin inceleneceği, araştırılacağı kanısı her zaman gündemdedir. Son dönemde sanayi kesimi ve ticarete de uygun profilde öğrenci bulmak ve yetiştirmek revaçtadır. Bu durumlara bakıldığında doğru bilinçte ve niteliklerde bir öğrenci için yine doğru bilgi ve bilimi aktarabilecek programların yaygınlaştırılması gerekmektedir (Odabaşı, 2006, ss. 117-133). Meydana gelecek kötü sonuçlara engel olmak adına üniversitelerin doğru dönüşüm yolunda etkilendiği unsurlar iyi değerlendirilmeli ve yönetilmelidir (Ramaprasard ve La Paz, 2007, ss. 1-18).

Bilgi toplumuna geçişle birlikte, dengeli üçlü helezon sistemi ortaya çıkmakta ve üniversitelerle diğer bilgi kurumları daha etkili bir rol oynamaya başlamaktadır. Üniversiteler, sanayi ve devletle iş birliğinde ve birleşik faaliyetlerde aktif rol almaktadır. Yenilikçilik için en uygun iş birliği ortamı ortaya çıkmakta, kurumlar sadece kendi rollerini oynamamakta, aynı zamanda diğerleri zayıf ise ve rollerini iyi oynayamıyorsa, onların rollerini de yerine getirmeye çalışmaktadır (Ranga ve Etzkowitz, 2012, ss. 10-15). Teknolojik bilgiyi kullanan ve üretimi örgütleyen kurumlar üç alt kategoride ele alınabilmektedir. Bunlar (Viale ve Ghiclione, 1998, s. 4);

- i. İnovasyonun Hibrit Temsilcileri: Hibrit niteliği, üniversitelerin yüksek teknoloji kuruluşlarına dönüşebilmesi yahut üniversitelerin girişim sermayesi toplulukları kurabilmeleriyle ortaya çıkmaktadır.
- ii. İnovasyon Arayüzleri: Girişim ve araştırma arasında bir ara yüzey oluşumu söz konusu olmaktadır.
- iii. İnovasyon Koordinatörleri: İnovasyon faaliyetinin çeşitli aşamalarının yönetimi ve koordinasyonu görevli kişilerdir.

Üniversite, devlet ve sanayi kuruluşlarının, daha önce kendi görev alanlarında değerlendirilmeyen; bilgi çağında ortaya çıkan yeni işlevler kazanabildiği hibrit yapılara

dönüşmesi, üç önemli kurumun önemli bir esneklik kazanmasına yol açmaktadır. Bu olgu, 1970’li yılların ortalarında İtalya’da ortaya çıkan esnek üretim biçiminin (Post-Fordist düzenin) etkisini genişlettiği biçiminde yorumlanabilir.

Üçlü Helezon Sistemi içinde; üniversite, devlet ve sanayi olarak üç aktörden bahsedilmektedir. Söz konusu üç aktörün kurum içerisinde, birbirine yaklaşan bir kısım unsurları aşağıda yer almaktadır. Bunlar (Viale ve Ghicliane, 1998, s. 4);

- i. Kendi teknolojileri ile küçük özel girişimciler haline gelen akademik araştırmacılar,
- ii. Laboratuvarlarda veya üniversitelerle birlikte (teknoloji transfer ofislerinde) çalışan özel girişimciler,
- iii. Şirketlerde çalışan araştırmacılar,
- iv. Bölgesel teknoloji transfer ajanslarının yahut devlet projelerinin yönetiminde görev alan akademik yahut sanayi araştırmacılarından oluşmaktadır.

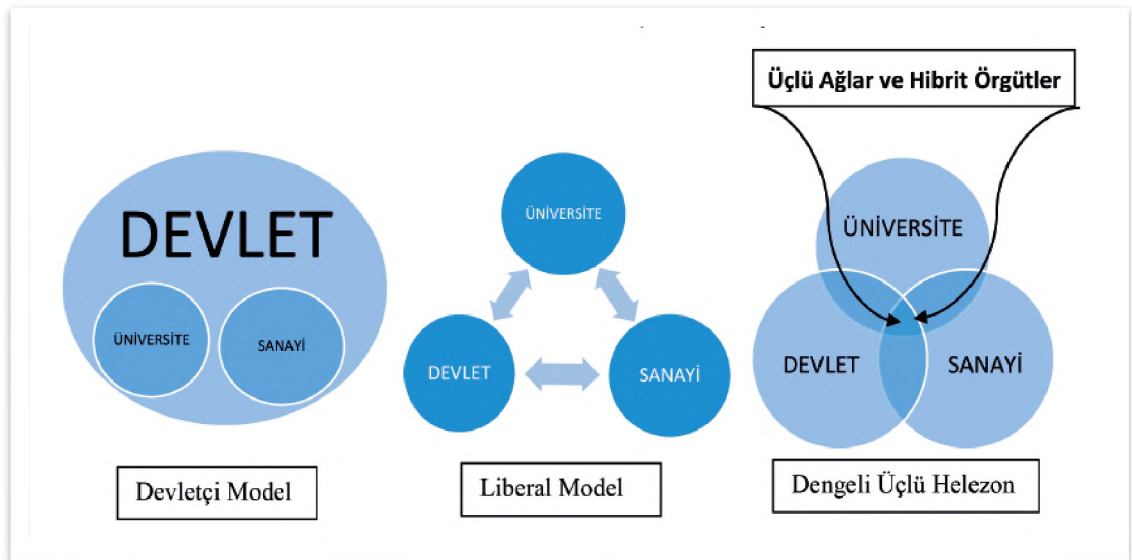
“Üçlü Helezon Sistemi” bir başka perspektifle inceleyen ve sosyal iletişim sistemi kuramından esinlenerek ele alan gelişimci yaklaşımdır. Bu yaklaşım, üniversite, devlet ve sanayiye, sosyal sistemlerin birlikte gelişen bir alt kümesi olarak incelemektedir. Bunların aralarındaki etkileşim, kendini yenileyen ağlar ve örgütler kanalıyla ortaya çıkmaktadır. Etkileşimin bu türü, iletişim ve farklılaştırma süreçlerinin parçasıdır. Bilim ve piyasa arasında işlevsel, üniversite, sanayi ve devlet düzeyinde özel veya kamu kontrolü arasında kurumsaldır. Çeşitli düzeylerde seçici ve çok yönlü düzeltmelere izin verir (Ranga ve Etzkowitz, 2012, ss. 13-20).

Üniversite-sanayi-devlet iş birliği ile ortaya çıkan ilişkiler, yeni bir ilişki ağını da beraberinde getirmekte ve yeni iletişim imkânları ortaya çıkarmaktadır. Karşılaşılan sorunlar, farklı düzeyde ve değişik boyutlarda düzeltmelere imkân verdiği için, uygulamada bir tür deneme-yanılma olgusu gözlemlenebilir. Sistem yaklaşımı açısından ve analitik bir yapılandırma ile Üçlü Helezon Sistemi’nin ele alınması; bileşenler, bileşenler arası ilişkiler ve işlevlerden oluşan bir set dâhilinde konuya yaklaşmayı gerektirmektedir. Bu üç kavramın içeriği aşağıdaki gibi verilmektedir (Ranga ve Etzkowitz, 2012, ss. 15-30):

- i. Bileşenler: Üniversite, devlet ve sanayinin kurumsal çevresinden çok sayıda aktörler.

- ii. Bileşenler arası ilişkiler: İş birliği, çatışma yönetimi, işbirlikçi liderlik, ikame ve ağ.
- iii. İşlevler: Bilgi, inovasyon ve uzlaşma alanlarında sisteme has faaliyetler. Girişimci üniversite ile ilgili birden çok tanım ve yaklaşım bulunduğu için, Üçlü Helezon Sistemi dışındaki yaklaşımlara da bakmak gerekmektedir.

Üçlü Helezon Sistemi, iki farklı perspektifte ele alınmıştır. Bunlardan ilki olan kurumsalcı (institutional) yaklaşım, üniversite, sanayi ve devletin birbirlerine karşı farklı konumlanmalarını ele almaktadır. Şekil 5’te görüldüğü gibi, üç farklı konumlandırmanın ilkinde devletçi rejim gösterilmektedir.

Şekil 5. Üçlü Helezon Sistemi (Triple Helix System)

Kaynakça: Ranga ve Etzkowitz, 2012

Devletçi rejimlerde devlet gücü elinde bulundurarak baş rol oynamakta; üniversite ve sanayiye istediği gibi yönlendirebilmektedir. Hatta sadece yönlendirmekle kalmamakta, üniversite ve sanayinin yenilikçi yaklaşımlarını sınırlandırmaktadır (Ranga ve Etzkowitz, 2012, ss. 10-15). Devletin ekonomiye fazla müdahale etmediği liberal sistemlerde, sanayi asıl yönlendirici güce sahiptir. Diğer iki kurum ise, yardımcı konumunda ve yenilikçilikte sınırlı bir role sahiptir. Üniversite temelde sanayi için

yetenekli insan yetiştirmekte, devlet ise sosyal ve ekonomik mekanizmalarda düzenleyici bir roledir.

2.5. Türkiye'deki Bazı Üniversitelerin Dünya Sıralamalarındaki Yeri

Üçüncü kuşak üniversitenin belirleyici niteliklerinin yanı sıra Wissema'nın üçüncü nesil üniversitelerin belirgin niteliklerini de aşağıdaki gibi sıralamaktadır (Wissema, 2009, s. 42):

- i. Temel bilimsel araştırmalar
- ii. Disiplinler ötesi araştırma
- iii. Ortaklarla iş birliği, açık üniversiteler
- iv. Uluslararası ve rekabetçi piyasaya yönelik işleyiş
- v. Çok kültürlü organizasyonlar
- vi. Yaratıcılığın rolü, tasarım fakültelerinin rol oynaması
- vii. Kozmopolit üniversite
- viii. Bilginin kullanımı
- ix. Devlet direk fon desteği sağlamaz, devlet müdahalesi kesinlikle yoktur.

Bu doğrultuda Türkiye'deki üniversitelerin inceleneceği bu çalışmada üniversitelerin hangi kriterlere göre belirlendiğini belirtmek gerekmektedir: 2015 yılında dünyanın en iyi 500 üniversitesi içerisinde yer alan Türk Üniversiteleri, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Enformatik Enstitüsü bünyesinde yer alan University Ranking by Academic Performance (URAP) Araştırma Laboratuvarı'nın verilerine göre incelenmiştir. URAP 2009 yılından buyana Türkiye'deki üniversiteleri akademik performanslarına göre sıralamaktadır. Türkiye sıralamasında, Web of Science/InCites gibi uluslararası kaynaklar ile YÖK'ün yayınladığı veriler kullanılmaktadır. URAP'ın 25 Haziran 2015 tarihli üniversitemizin "2015 yılı Etkileşimli Raporu" esas alınmıştır. Raporda 23 bilim alanı sıralamasında ilk 3'te yer alan 20 üniversitemizin listesi bulunmaktadır. Aynı zamanda da dünya genel sıralaması yapan 8 kurumdan en az 4'ünün sıralamasında yer alan 16 üniversitemizin de listesi yer almaktadır (URAP, 2018). Çalışmada her iki listede de olan 12 üniversite örnek olarak seçilmiştir. Bu üniversiteler; Ankara Üniversitesi, Atatürk Üniversitesi, Boğaziçi Üniversitesi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Ege Üniversitesi, Hacettepe Üniversitesi, İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi, İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi, Koç Üniversitesi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi ve Sabancı Üniversitesi'dir. Bu üniversitelerin 2014-2015

öğretim yılında birinci öğretime kayıtlı olan lisans öğrenci sayılarını da dikkate alarak, üçüncü nesil üniversitelerin özelliklerini ne kadar içerdikleri Tablo 5'te incelenmeye çalışılmıştır.

Wissema'nın çalışmasının esas alındığı bu çalışmada yukarıda da belirtilen üçüncü nesil üniversite özelliklerine sahip olma durumlarına bakılmıştır. URAP'ın 23 bilim alanı sıralaması; beşeri bilimler, bilgisayar ve enformatik bilimler, biyoloji, çevre bilimleri, dil, iletişim ve kültür, eğitim, felsefe ve dini çalışmalar, fizik, güzel sanatlar, müzik ve basın-yayın, hukuk, iktisat, mimarlık ve kentsel planlama, kimya, matematik, multidisipliner mühendislik, psikoloji ve bilişsel bilimler, tarih ve arkeoloji, teknoloji, tıp ve sağlık bilimleri, yönetim, ticaret, turizm ve hizmetler, yer bilimleri, veterinerlik ve ziraattir. Bu bilim alanlarından ilk üçe girme sayıları Tablo 5'te belirtilmektedir. Alan sıralamaları, fakülte veya bölüm sıralaması değildir. Bir üniversitenin öğretim üyeleri, 23 alandan herhangi biriyle ilgili olan bilimsel dergilerde makaleler yayınlamış ise o üniversite, o alan sıralamasında yer alabilmektedir. Bu nedenle üniversiteler, yer aldığı çalışmalar vasıtasıyla, mevcudiyetinin olmadığı fakülte ile ilgili alanın sıralamasında yer alabilmektedir. URAP'ın etkileşimli alan sıralamasında yer alan üniversitelerin mensuplarının, ilgili alanlardaki bilimsel dergilerde bir veya daha fazla makalesi vardır.

Dünyadaki üniversiteleri sıralayan 8 kurum ise ARWU, Leiden, NTU (HEEACT), SciMago, QS, THE (Times), Webometrics ve ODTÜ Enformatik Enstitüsü URAP Laboratuvarı'dır. Bu kurumların yaptıkları sıralamaların içerisinde kaç defa yer aldıkları yine Tablo 5'te gösterilmektedir (Alan, 2016, ss. 105-118).

Tablo 5. Türkiye'deki Üçüncü Nesil Üniversiteler İçin Bir İnceleme

Üniversite Adı	Kuruluş Yılı	Okuyan Lisans Toplam Öğrenci Sayısı	Eğitim dili	23 Bilim alanını kapsayan sıralamada ilk üçe girme sayısı	Dünya genel Sıralaması yapan 8 kurumdaki en az dördüncü sıralamasında yer aldığı sıralama sayısı	Uygulama ve Araştırma merkezi	TeknoKent - Kuluçka Merkezi	Teknoloji Transfer Merkezi / Ofisi Girişimcilik ve İnovasyon	BAP	SEM - Açık Üniversiteler	Değişim Programları
ANKARA ÜNİVERSİTESİ	1946	39513	Türkçe ve İngilizce	2	5	47	Ankara Teknokent	Ankara TTO	*	*	*
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ	1957	28144	Türkçe	2	4	24	ATA Teknokent	ATA TTO	*	*	*
BOĞAZİÇİ ÜNİVERSİTESİ	1971	11019	İngilizce	4	5	24	BÜN Teknopark	Boğaziçi TTO	*	*	*
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ	1982	33120	Türkçe ve İngilizce	2	4	55	DEPARK	DETTO	*	*	*
EGE ÜNİVERSİTESİ	1955	30040	Türkçe ve İngilizce	5	4	34	Ege Teknopark ve Kuluçka Merkezi	EBİLTEM TTO	*	*	*
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ	1967	30374	Türkçe ve İngilizce	5	5	104	Hacettepe Teknokent	HT-TTM	*	*	*
İHSAN DOĞRAMACI BİLKENT ÜNİVERSİTESİ	1984	11205	İngilizce	6	5	15	Bilkent Cyberpark	Bilkent TTO	*	*	*
İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ	1944	22219	Türkçe ve İngilizce	10	6	13 Merkez 360 AR-GE lab.	İTÜ Arı Teknokent	İTÜ NOVA TTO	*	*	*
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ	1933	58955	Türkçe ve İngilizce	6	6	77	İstanbul Teknokent	İstanbul TTM	*	*	*
KOÇ ÜNİVERSİTESİ	1992	4442	İngilizce	2	5	18	Koç Ü. Kuluçka Merkezi	AR-GE ve teknoloji transfer direktörlüğü	*	*	*
ORTA DOĞU TEKNİK ÜNİVERSİTESİ	1956	19268	İngilizce	15	7	51	ODTÜ Teknokent	ODTÜ BTO	*	*	*
SABANCI ÜNİVERSİTESİ	1996	3702	İngilizce	2	5	4	INOVENT	Girişimcilik Kurulu	*	*	*

Kaynak: Alan, 2016, s. 114

İncelenen 12 üniversitenin 9'u devlet, 3'ü vakıf üniversitesidir. Devlet üniversiteleri ülkenin en köklü olanlarıdır. Üniversite reformlarının yapıldığı dönemlerde kurulmuşlardır. Vakıf üniversitelerinden ilk kurulan Bilkent Üniversitesi'ni 1992 senesinde kurulan Koç Üniversitesi ve 1996 senesinde kurulan Sabancı Üniversitesi izlemektedir. Türkiye'de devlet ve vakıf üniversitelerinde okuyan 3 milyon altı yüz yirmi sekiz bin sekiz yüz lisans öğrencisi bulunmaktadır. İncelenen üniversitelerin toplam öğrencisi Türkiye'deki lisans öğrencilerinin %40,6'sına sahiptir. Üçüncü nesil üniversitelerde dil olarak İngilizce Tablo 5'te belirtilmektedir. Çalışmada incelenen üniversitelerin de eğitim dilleri ağırlıklı olarak İngilizcedir. Üniversitelerin 23 bilim alanını kapsayan sıralamada ilk üçe girme sayısına bakıldığında açık arayla ODTÜ (15) ve ardından İTÜ (10) gelmektedir. Bu üniversiteleri sırasıyla İstanbul Üniversitesi (6), Bilkent Üniversitesi (6), Ege Üniversitesi., Hacettepe Üniversitesi, Boğaziçi Üniversitesi, Ankara Üniversitesi, Atatürk Üniversitesi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Koç Üniversitesi ve Sabancı Üniversitesi takip etmektedir. Dünya genel sıralaması yapan 8 kurumdan en az 4'ünün sıralamasında yer alma sayılarına bakıldığında yine başı ODTÜ (7) çekmektedir. Sırasıyla İTÜ, İstanbul Ü., Ankara Ü., Boğaziçi Ü., Hacettepe Ü., Bilkent Ü., Koç Ü., Sabancı Ü., Atatürk Ü., Dokuz Eylül Ü., ve Ege Üniversitesi takip etmektedir. Üniversiteler toplumun bilgi üretmesi ve bunu paylaşması açısından önemli kurumlardır aynı zamanda da ekonomik açıdan büyük öneme sahiptirler. Bir başka deyişle büyük bir pazardır aslında. Rekabetin giderek arttığı bu ortamda üniversiteler özellikleriyle ayrılmak ve öğrenci kazanmak itibarlarını arttırmak için çaba göstermektedirler. Üçüncü nesil üniversiteler bu ayrışma açısından da daha ileridedir. Günümüzde girişimciliğin arttığı ve yeni nesil öğrencilerinde bu duruma yatkınlığı ve hevesi yine AR-GE çalışmalarının da artmasını sağlamaktadır. Üniversitelerin bünyesinde bulunana uygulama araştırma merkezleri gelişerek devam etmektedir. İTÜ'de 360 tane AR-GE Laboratuvarı bulunmaktadır. En fazla merkez Hacettepe Üniversitesi'nde (104) bulunmaktadır. Üniversiteyi sırasıyla İstanbul, Dokuz Eylül, Orta Doğu Teknik, Ankara, Ege, Atatürk, Boğaziçi, Koç, Bilkent, İstanbul Teknik ve Sabancı Üniversitesi takip etmektedir. TÜBİTAK Teknoloji Transfer Ofisi ve Üniversitelerin kendi bünyelerinde açmış oldukları teknoloji, bilgi transfer ofisleri/merkezleri, kuluçka merkezleri, girişimcilik kurulları gibi farklı disiplinlerden ve hatta farklı üniversitelerden ortak proje üretimine yönlendirmekte ve sanayi iş birliğini hedeflemektedir. Kısaca projelerle oluşan fikirlerin hayat bulması, kullanılması, patentlerinin alınması ya da şirket olarak büyütülüp satılması gibi ekonomik faydaya yönelik çalışmalar yapılması beklenmektedir. İncelemiş

olduğumuz 12 üniversitenin hepsinde de kendilerine ait teknoloji merkezleri ve teknokent/teknopark çalışmaları olduğu görülmektedir. Bilimsel araştırma projelerinin desteklenmesi için incelenen üniversitelerin tamamında çalışma yürütülmektedir. Başka bir deyişle hepsinde BAP bulunmaktadır. Yaşam boyu öğrenme ya da sürekli eğitim merkezleri olarak da adlandırılan, üniversitelerin öğrencileri dışında da açık olduğu eğitime destek verdiği merkezler bulunmaktadır. Üniversitelerin toplumsal fayda açısından sorumlulukları kapsamında yer alan bu birimlere bu isimlerle Bilkent Üniversitesi'nde rastlanılmamıştır. Sabancı Üniversitesi'nin de birime ait görünen sayfasındaki bilgiler çok eski olarak kaldığından tabloya işlenmemiştir. Uluslararası hareketlilik özellikle Erasmus programları kapsamında hem üniversitelerin çalışanları hem de öğrenciler için önemli bir kriterdir. Wissema'da çalışmasında uluslararasılık konusuna vurgu yapmaktadır. İncelenen tüm üniversiteler değişim programlarına sahiptir (Alan, 2016, ss. 105-118).

Bu bölümde üniversitelerin sıralamasını etkileyen kriterlerin analizi ve Türkiye'deki üniversitelerin dünya başarı sıralamalarındaki yeri ve bu sıralamalara etki eden faktörler ele alınırken, çalışmamızın bundan sonraki bölümünde bize yön verecek olan yeni nesil üniversite kavramı için birçok ayırt edici özellikten bahsedilebilir. Bu özellikler belirlenirken ülkemizde ve dünyada Yeni Nesil Üniversite kavramına en uygun kriterleri bünyesinde barındıran, buna göre yükseköğretim alanında faaliyet gösteren kurumlar ve onları farklılaştıran etkenler Tablo 8'de de gösterilmektedir. Yapılan literatür çalışmaları sonucunda "Yeni Nesil Üniversite" olabilmenin temel kriterleri şu şekilde sıralanabilir;

Kriterler kapsamlı bir şekilde çoğaltılabilmekle birlikte temel olarak bu başlıklar yeni nesil üniversite modelini oluşturan etkenlerdir.

- Araştırmaya öncelik veren
- Disiplinlerarası etkinlik
- Uluslararası rekabet
- Tam zamanlı yabancı dil eğitimi
- Yenilik ve tasarımın teşviki
- Toplum ve endüstri ile iş birliği
- Kozmopolit örgütlenme
- İnovasyon
- Sürekli eğitim merkezleri
- Ar-Ge merkezleri
- Teknoloji transfer ofisleri
- Kuluçka merkezleri
- Teknopark yapılanması
- Girişimcilik merkezleri

3. BÖLÜM

TÜRKİYE’DE YENİ NESİL ÜNİVERSİTE ENDEKSİ İLE ÜNİVERSİTELERİN SIRALAMASI

Türkiye’de uluslararası üniversite sıralamaları ile ilgili olarak yaşanan önemli gelişmelerden biri YÖK’ün bu amaçla ilk kez yaptığı 2015 yılındaki değerlendirme toplantısı olmuştur. Çeşitli üniversite rektörlerinin katıldığı toplantıda “uluslararası sıralama sistemlerinin dikkate alınması ancak üniversitelerin eğitim politikasını değiştirecek bir faktör olmaktan öte, üniversitelerin şeffaflaşması, rekabeti, tanınırlığı ve uluslararasılaşması için birer amaç değil araç olarak değerlendirilmesi” gerektiği üzerinde durulmuştur. Önemli bir gelişme olan bu toplantının sürekliliği sağlanamamıştır. Öte yandan, uluslararası üniversite sıralama sistemlerinin TÜBİTAK tarafından her yıl yapılan Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu (BTYK) toplantılarına da konu olduğu görülmektedir. BTYK 23. toplantısında “Çok Ortaklı ve Çok Disiplinli Ar-Ge İş birliği Kültürünün Yaygınlaştırılması” başlıklı stratejik amaç kapsamında CWTS 2011 yılı sıralamasında endüstri ile ortak yazarlı yayın oranı ölçütüne göre ilk 500’de yer alan Türkiye üniversitelerinin sayısına değinilmiştir. Aynı BTYK toplantısında, “Üniversitede yenilikçiliğin ve girişimciliğin tetiklenmesi amacıyla politika araçlarının geliştirilmesi” kararı kapsamında ülkedeki üniversitelerde girişimcilik ve yenilikçilik faaliyetlerinin artması amacıyla üniversiteler arasında bu konudaki rekabet ortamını canlandıracak bir sıralamaya olan gereksinimden bahsedilmiştir. Sözü edilen sıralama 2012 yılında “Girişimci ve Yenilikçi Üniversite Endeksi” adıyla yayımlanmıştır.

Bu bölümde Türkiye’deki üniversiteler sıralamasında TÜBİTAK tarafından oluşturulan GYÜE ve tarafımızca oluşturulan Yeni Nesil Üniversite Endeksi kullanılarak değerlendirmeler yapılacaktır.

3.1. TÜBİTAK Girişimci ve Yenilikçi Üniversite Endeksi

Ülkemiz üniversitelerinin girişimcilik ve yenilikçilik performanslarına göre oluşturduğu “Girişimci ve Yenilikçi Üniversite Endeksi” TÜBİTAK tarafından 2012 yılında ortaya çıkarılmıştır. Endeks sayesinde performansları ölçülen üniversiteler, ele alınan boyutlarda kendilerini ve toplumu geliştirmeye yönelik bir rekabete girmiş ve bu çerçevede fayda sağlamayı amaçlamışlardır. Bu sıralama sistemine göre, 50 ve üzeri öğretim üyesi olan 136 üniversite bilimsel ve teknolojik araştırma yetkinliği, fikri

mülkiyet havuzu, iş birliği ve etkileşim, girişimcilik ve yenilikçilik kültürü ile ekonomik katkı ve ticarileşme boyutları altında 23 göstergeye göre sıralanmakta; en girişimci ve yenilikçi ilk 50 üniversite açıklanmaktadır. Ayrıca 26. BTYK toplantısında TÜBİTAK'ın Teknoloji Transfer Ofisleri Destekleme Programı kapsamında yaptığı çağrıya ancak Girişimcilik ve Yenilikçilik Endeksi 2012 Sıralaması'nda yer alan Yükseköğretim kurumlarının başvurabileceği belirtilmiştir (TÜBİTAK, 2019).

Girişimci ve Yenilikçi Üniversite Endeksi ismi ile birebir çalışmalar yapmaya ve bu bağlamda üniversitelere destek ve katkı sunmayı hedeflemektedir. Yani endeksin asıl amacı başarı, puan sıralamasına ya da eğitim kalitesi kriterlerine göre ölçüm yapmak değildir.

Endeks için temel oluşturan veriler TÜBİTAK, YÖK, TÜİK, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, TÜRKPATENT, Kalkınma Bakanlığı, TÜBA, TTGV, KOSGEB, Avrupa Birliği Eğitim ve Gençlik Programları ve Üniversiteler'den sağlanmaktadır. YÖK tarafından sağlanan üniversitelerin öğretim üyesi sayılarına bölünerek normalize edilmiş değerleri hesaplamaya eşit oranda dahil edilmiştir (TÜBİTAK, 2019).

3.2. Yeni Nesil Üniversite Endeksi

TÜBİTAK'ın oluşturduğu Girişimci ve Yenilikçi Üniversite Endeksi hesaplamasına konu olan 5 boyut Şekil 6'da yer almaktadır. Bu endekste 5 boyut TÜBİTAK'dan farklı olarak, tarafımızca Yeni Nesil Üniversite kriterlerine uygun olarak ağırlıklandırılmış ve Yeni Nesil Üniversite Endeksi hesaplanmıştır. Yeni Nesil Üniversitelerin önceki nesil üniversitelerden farkı girişimcilik kültürünün artan etkisiyle üniversitelerin sadece bilgi sunan değil bilgiyi ticarileştiren yerler haline gelmesine vurgu yapmasıdır.

Bu çerçevede de araştırmaya öncelik veren, disiplinlerarası etkinlik, yenilik ve tasarımın teşviki, toplum ve endüstri ile iş birliği, ar-ge merkezleri, inovasyon, teknoloji transfer ofisleri, kuluçka merkezleri, teknopark yapılanması, girişimcilik merkezleri gibi oluşumların giderek ağırlıkta olduğu üniversiteler “Yeni Nesil Üniversite” olarak tanımlanmaktadır.

Şekil 6. Girişimci ve Yenilikçi Üniversite Endeksi Boyutları

Kaynak: TÜBİTAK, 2012

Endeks ile üniversiteler, bilimsel ve teknolojik araştırma yetkinliği, fikri mülkiyet havuzu, iş birliği ve etkileşim, girişimcilik ve yenilikçilik kültürü ile ekonomik katkı ve ticarileşme boyutları altında aşağıdaki Tablo 6’da gösterildiği üzere 23 göstergeye göre sıralanmıştır.

Tablo 6 - Girişimci ve Yenilikçi Üniversite Değerlendirme Boyutları

1. Boyut Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Yetkinliği	2. Boyut Fikri Mülkiyet Havuzu	3. Boyut İşbirliği ve Etkileşim	4. Boyut Girişimcilik ve Yenilikçilik Kültürü	5. Boyut Ekonomik Katkı ve Ticarileşme
1.1. Bilimsel yayın sayısı	2.1. Patent başvuru sayısı	3.1. Üniversite-sanayi işbirliğinde yapılan Ar-Ge ve yenilik projeleri sayısı	4.1. Lisans ve lisansüstü seviyesinde girişimcilik, teknoloji yönetimi ve inovasyon yönetimi ders sayısı	5.2. Üniversite öğrencilerinin ya da son beş yıl içinde mezun olanların teknopark, kuluçka merkezleri ve TEKMER'lerde ortak veya sahip olduğu faal firma sayısı
1.2. Atıf sayısı	2.2. Patent belge sayısı	3.2. Üniversite-sanayi işbirliğinde yapılan Ar-Ge ve yenilik projelerinden alınan fon tutarı	4.2. Teknoloji Transfer Ofisi, teknopark, kuluçka merkezleri ve TEKMER'lerin yönetiminde çalışan tam zaman kişi sayısı	5.3. Akademisyenlerin teknoparklarda, kuluçka merkezlerinde, TEKMER'lerde ortak veya sahip olduğu firmalarda istihdam edilen kişi sayısı
1.3. Ar-Ge ve yenilik destek programlarından alınan proje sayısı	2.3. Faydalı model/endüstriyel tasarım belge sayısı	3.3. Uluslararası işbirliği ile yapılan Ar-Ge ve yenilik proje sayısı	4.3. Teknoloji Transfer Ofisi yapılanmasının varlığı	5.4. Lisanslanan patent/faydalı model/endüstriyel tasarım sayısı
1.4. Ar-Ge ve yenilik destek programlarından alınan fon tutarı	2.4. Uluslararası patent başvuru sayısı	3.4. Uluslararası Ar-Ge ve yenilik işbirliklerinden elde edilen fon tutarı	4.4. Üniversite dışına yönelik düzenlenen girişimcilik, teknoloji yönetimi ve inovasyon yönetimi eğitimi/sertifika programı sayısı	
1.5. Ulusal ve uluslararası bilim ödülü sayısı		3.5. Dolayışındaki öğretim elemanı/öğrenci sayısı		
1.6. Doktoralı mezun sayısı				

Kaynak: <http://www.tubitak.gov.tr>

3.3. Amaç ve Kapsam

Üniversiteleri derecelendiren, ulusal ve uluslararası sıralama sistemlerinin önemli bir kısmı, kullandıkları ölçütleri ortaya çıkış nedenine göre belirli kategorilerde gruplandırmaktadır. Bu katagoriler genellikle bilimsel performansı, eğitim kalitesini, öğretim üyesi kalitesini, araştırma çıktısını ve kişi başına performansı ön planda tutmaktadır.

Ölçütlerin gruplandırılma biçimi bakımından sıralama sistemleri arasında önemli farklılıklar olduğu görülmektedir. TÜBİTAK tarafından 2012 yılından itibaren senelik olarak oluşturulan, Girişimci ve Yenilikçi Üniversite Endeksi ise bu katagorilere ek olarak girişim, teknoloji, inovasyon, patent, ofis yapılanması, Ar-Ge, proje gibi yeni nesil üniversite kavramına uyan başlıkları da değerlendirmeye almaktadır.

TÜBİTAK Ulakbim tarafından oluşturulan, Girişimci ve Yenilikçi Üniversite Endeksi'nde incelenen boyutlara verilen ağırlıkları ikinci bölümde açıklanmış olan "Yeni Nesil Üniversite" kavramına uygun ve buna göre ağırlıkları değiştirilerek yıllara göre üniversitelerin gelişimi incelenecektir. Endeksin orijinal ağırlıklandırılmış listesi ve yeni nesil üniversite özelliklerine göre endeks değerlendirmesi sonucunda üniversitelerin endeks sıralamalarındaki hareketlilikleri, büyüme oranları, yeni nesil üniversite kriterlerine uygunluğu yüzdelik olarak ve sıralama olarak ölçülebilecektir.

Bu modelin amacı Girişimci ve Yenilikçi Üniversite Endeksi'nde yer alan boyutları, Yeni Nesil Üniversite için belirlenen temel kriterler ile yeniden ağırlıklandırılarak, aynı başlıklar halinde yer alan boyutlar arasındaki ağırlık farklılıkları ile iki endekste yükseköğretim kurumlarının kendi içerisinde ve diğer kurumlarla arasında oluşan farkları ve mesafelerini ölçerek yeni bir sıralama oluşturmaktır. Yeni Nesil Üniversite kriterlerine göre yapılan ağırlıklandırma Tablo 9' da yer almaktadır. Buna göre ağırlıklardan en belirgin farklılık "Girişimcilik ve Yenilikçilik Kültürü" boyutunda gözlemlenmiştir. TÜBİTAK tarafından %15 olarak değerlendirilen oran, Tablo 8'de yer alan Yeni Nesil Üniversite kriterlerine göre değerlendirildiğinde, önem derecesinin artırılması sebebiyle %27 olarak değiştirilmiştir.

2012-2017 yılları arasındaki açıklanan endekste sürekli yer alan 34 üniversite analizimizde kullanılacaktır, diğer sıralamadaki üniversiteler kapsam dışıdır.

3.4. Çalışmada Kullanılan Veri Seti ve Özellikleri

“Girişimci ve Yenilikçi Üniversite Endeksi” TÜBİTAK tarafından, üniversitelerin girişimcilik ve yenilikçilik performanslarına göre oluşturduğu endekstir. 2012 yılında oluşturulmaya başlandığı bu endeks ülkemizin en girişimci ve yenilikçi 50 üniversitesini belirlemektedir. Endeks, üniversiteleri girişimcilik ve yenilikçilik performanslarına göre sıralayarak, üniversiteler arası girişimcilik ve yenilikçilik odaklı rekabetin artmasına böylelikle girişimcilik ekosisteminin gelişmesine katkı sağlamaktadır.

Girişimci ve Yenilikçi Üniversite sıralama sistemine göre, 50 ve üzeri öğretim üyesi olan üniversiteler bilimsel ve teknolojik araştırma yetkinliği, fikri mülkiyet havuzu, iş birliği ve etkileşim, girişimcilik ve yenilikçilik kültürü ile ekonomik katkı ve ticarileşme boyutları altında 23 göstergeye göre sıralanmakta; en girişimci ve yenilikçi ilk 50 üniversite açıklanmaktadır. YÖK tarafından sağlanan üniversitelerin öğretim üyesi sayılarına bölünerek her bir gösterge 0-100 arasında değerler alacak şekilde normalize edilmektedir.

Yapılacak olan yeni sıralamada 2012-2017 yılları arasındaki açıklanan endekste sürekli yer alan 34 üniversite kullanılmıştır. Aynı zamanda sıralamada sürekli yer alarak en iyi üniversiteler diyebileceğimiz bu 34 üniversitenin TÜBİTAK sıralamasındaki puanlarıyla Yeni Nesil Üniversite kriterlerindeki sıralamaları oluşturulup incelenmiştir. Daha sonra Yeni Nesil Üniversite sıralamasındaki 34 üniversitenin yıllar arasındaki yeni nesil vizyonu gelişimine uyumu, yüzdelik olarak belirlenerek yorumlanmıştır.

3.5. Yöntem

2012 yılından itibaren yapılan TÜBİTAK'ın yayınladığı Girişimci ve Yenilikçi Üniversite sıralamalarının temel istatistiki bilgileri 2017 yılına kadar olan 5 kriterdeki puanları ile hesaplanmıştır. Tam puan 100, minimum puan 0 olmak üzere salt ölçekte yapılan çalışma ayrıca yıllara göre de ortalamaları alınarak tanımlayıcı istatistiki bilgileri aşağıdaki Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7. TÜBİTAK Genel Tanımlayıcı İstatistik Bilgileri

İstatistik Bilgi	Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Yetkinliği	Fikri Mülkiyet Havuzu	İşbirliği ve Etkileşim	Girişimcilik ve Yenilikçilik Kültürü	Ekonomik Katkı ve Ticarileşme	Toplam
Minimum Değer	5,80	0,00	4,10	1,10	2,20	28,84
Maksimum Değer	20,00	15,00	25,00	15,00	24,40	95,03
Genel Ort. Değer	11,91	5,53	14,98	8,78	10,56	51,76
Ortalama 2012	12,23	4,38	13,16	5,62	10,35	45,76
Ortalama 2013	12,33	4,60	15,28	8,01	11,16	51,38
Ortalama 2014	11,53	4,69	14,52	9,12	11,24	51,09
Ortalama 2015	11,65	6,11	15,25	9,36	10,41	52,77
Ortalama 2016	12,30	6,56	15,39	10,31	10,68	55,24
Ortalama 2017	11,43	6,83	16,29	10,24	9,55	54,31

Çok değişkenli bir veri setinde, nesnelere ait veri grupları göz önüne alındığında iki farklı durum ortaya çıkabilir. Bireylere ait gözlemleri içeren bir veri setinde, bazı durumlarda bireylerin grup veya kümelenebilirliğinin varlığını, bazı durumlarda ise varolan gruplara göre bireylerin sınıflandırılmasını incelemek isteriz. Kümeleme analizi önceki durum ile ilgili araç ve metodlar geliştirmektedir. Öyle ki, çok sayıdaki gözleme ait çok değişkenli ölçümler içeren bir veri matrisi verilmiş olsun, buradaki amaç bireylere ait alt grup ya da kümeler elde etmektir. Yöntem, bazı uygun kriterler yardımı ile “benzerlik-yakınlık” ilkesine dayanmaktadır. Kümeleme analizi, doğa bilimleri, tıp bilimleri, ekonomi ve pazarlama gibi birçok alanda uygulanmaktadır (Härdle ve Hlávka, 2007, s. 205). Küme, birbirine yakın (benzer) bireylerin çok boyutlu uzayda oluşturdukları bulutlar benzetmesi ile ifade edilebilir. Bu ifadeden de anlaşılacağı gibi küme kavramı, benzerlik ve uzaklık gibi kavramları çağrıştırmaktadır. Bu kavramlara ve kümeleme yöntemlerine geçmeden, kümeleme analizinin aşamalarını kısaca vermek yararlı olacaktır. Ayrıca, diğer çok değişkenli istatistik tekniklerinde önemli olan verilerin normalliği varsayımı, kümeleme analizinde çok önemli değildir. Uzaklık değerlerinin normalliği yeterli sayılmaktadır (Büyüköztürk, 2002, s. 330).

Uzaklık ölçümünde kullanılan yöntemler; Manhattan Uzaklık, Pearson Uzaklık, Öklidyen Uzaklık, Normalize edilmiş Kareli Öklidyen Uzaklık, Satranç Tahtası Uzaklık, Bray-Curtis Mesafe, Canberra Mesafe, Kosinüs Mesafe, Korelasyon mesafesi, İkili mesafe, Çözümlü mesafe, Kanonik Çözümlü Mesafesi ve Minkowski Uzaklık Ölçü yöntemleridir (Wolfram, 2019, s. 1).

Kümeleme için kullanılan uzaklık ölçme yöntemlerini biz 5 boyuttan ($w_i=1..5$) oluşan GYUE ve bu endeks üzerinden Yeni Nesil Üniversite vizyonu kriterleri ile ağırlıklandırılmış sıralama arasında ve birbirleri ile olan uzaklığı incelemede kullanacağız. Aşağıdaki Tablo 8’de belirtilen boyutların alt başlıkları ile Yeni Nesil Üniversite kriterleri değerlendirilmiştir.

Bunların arasından en çok kullanılanı ve normalize edilmiş verimize ağırlıklandırılmış uzaklık ölçmeye imkân veren Normalize Edilmiş Kareli Öklidyen Uzaklık Ölçüsünü kullanarak üniversitelerin sıralamalarını nominal, ordinal ve performans odaklı sıralanarak yorumlanacaktır.

Öklidyen uzaklık ölçüsü kullanılarak iki birim arasındaki uzaklık (Wolfram, 2019, s. 1);

$$d(t, y) = \sqrt{(x_{t1} - x_{y1})^2 + (x_{t2} - x_{y2})^2 + \dots + (x_{tp} - x_{yp})^2}$$

denklemini kullanarak, ağırlıklandırılmış bir ölçüm yapılmak isteniyorsa (Wolfram, 2019, s. 2),

$$d(t, y) = d(y, t) = \sqrt{w_1(x_{t1} - x_{y1})^2 + w_2(x_{t2} - x_{y2})^2 + \dots + w_5(x_{t5} - x_{y5})^2}$$

denklemini kullanarak ölçülmektedir. Ağırlıklandırılmış bir ölçüm yapılacağı için ikinci denklem kullanılacaktır. Her iki endeks içinde kullanılan bu formüldeki değişkenler şu şekildedir:

w: TÜBİTAK ve Yeni Nesil Üniversite Endeksi için değerlendirilen 5 boyutun yüzdelik ağırlıkları.

xt: 2012-2017 yılları arasında TÜBİTAK’ın 5 farklı boyuta verdiği ağırlıklandırılma ile hesaplanan üniversitenin ağırlıklı ortalaması.

xy: 2012-2017 yılları arasında Yeni Nesil Üniversite Endeksi'nin 5 farklı boyutta verilen ağırlıklandırılma ile hesaplanan üniversitenin ağırlıklı ortalaması.

Analizimizde, 34 üniversitenin son altı yıllık endeks sonuçları ortalamaları, 5 boyut için ayrı ayrı toplanarak ortalamaları hesaplanmıştır. Öncelikle, GYUE Endeksi boyut katsayıları, iki endeksde yer alan boyutların farkının karesi ile çarpıldıktan sonra karakeökleri alınıp hesaplanmış, daha sonra aynı yöntem Yeni Nesil Üniversite Endeksi boyut katsayıları için yapılarak hesaplanmıştır.

3.5.1. Katsayının Belirlenmesi

Tablo 8'de yatay ekseninde Girişimci ve Yenilikçi Üniversite Endeksinde yer alan 5 boyut, dikey ekseninde ise yeni nesil üniversite vizyonunun tanımlayıcı ve açıklayıcı unsurlarını gerekli kılan başlıklar yer almaktadır. Yeni Nesil Üniversite Endeksi hesaplaması için belirlenen bu unsurlar, TÜBİTAK GYÜE' de yer alan 5 boyuta göre yakınlık/uzaklık düzeyine ve ilişkisine göre 0 ile 5 arasında derecelendirilmiştir. Derecelendirme sonrası oluşan toplam puanlar ile yüzdelik ağırlıkları oluşturulmuştur.

Tablo 8. Yeni Nesil Üniversite için Ağırlıklarının Belirlenmesi

Yeni Nesil Üniversite Temel Özellikleri	Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Yetkinliği	Fikri Mülkiyet Havuzu	İş birliği ve Etkileşim	Girişimcilik ve Yenilikçilik Kültürü	Ekonomik Katkı ve Ticarileşme
Araştırmaya öncelik veren	3	4	5	5	5
Disiplinlerarası etkinlik	2	1	5	5	3
Uluslararası rekabet	4	4	5	4	3
Yabancı Dil Eğitimi Tam zamanlı	2	2	4	4	4
Yenilik ve tasarımın teşviki	2	5	5	5	4
Toplum ve endüstri ile iş birliği	2	2	4	5	2
Kozmopolit örgütlenme	2	1	4	4	2
Ar-Ge Merkezleri	5	1	5	3	3
İnovasyon	5	5	5	5	3
Teknoloji Transfer Ofisleri	1	1	1	5	5
Kuluçka Merkezleri	2	2	4	5	5
Teknopark Yapılanması	1	1	1	5	5
Girişimcilik Merkezleri	1	2	3	5	3
Sürekli Eğitim Merkezleri	3	3	2	3	4

Çok Güçlü İlişki: 5, Güçlü İlişki: 4, Normal İlişki: 3, Düşük İlişki: 2, İlişkisi Yok: 1.

Boyutlara verilen ağırlık oranları, bu endeksi oluşturan beş boyutun altında yer alan 23 gösterge yeniden Wissema ve diğer literatür kaynaklarına göre Yeni Nesil kavramına uygun şekilde değerlendirilerek Tablo 9’ da sağ sütunda yer alan ağırlık oranına ulaşılmıştır (Wissema, 2009, ss. 30-270; Cleary, 2002, ss. 1-15; Mautner, 2012, ss. 95-120). Sol sütunda ise TÜBİTAK 2012-2017 yılları arasında Girişimci ve Yenilikçi Üniversite Endeksini oluştururken kullanmış olduğu ağırlıklar yer almaktadır.

Ağırlıklar incelendiğinde ise Fikri Mülkiyet Havuzu, İş birliği ve Etkileşim, Ekonomik Katkı ve Ticarileşme boyutlarında %1 ile %3 arasında değişiklikler olurken, Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Yetkinliği ile %5, Girişimcilik ve Yenilikçilik Kültürü ile arasında %12 gibi büyük oranda fark oluşmuştur.

Tablo 9. Endeksin Yüzdelerik Ağırılıkları

Kriter	TÜBİTAK (%)	Yeni Nesil Kriterleri (%)
Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Yetkinliği	20	15
Fikri Mülkiyet Havuzu	15	14
İş birliği ve Etkileşim	25	22
Girişimcilik ve Yenilikçilik Kültürü	15	27
Ekonomik Katkı ve Ticarileşme	25	22
Toplam	100	100

Kaynak: TÜBİTAK ve Tarafımızca Oluşturulan Katsayıların Ağırılıkları.

3.6. Analiz ve Uygulama

3.6.1. Ağırlıklandırılmış Öklidyen Mesafe Analizi

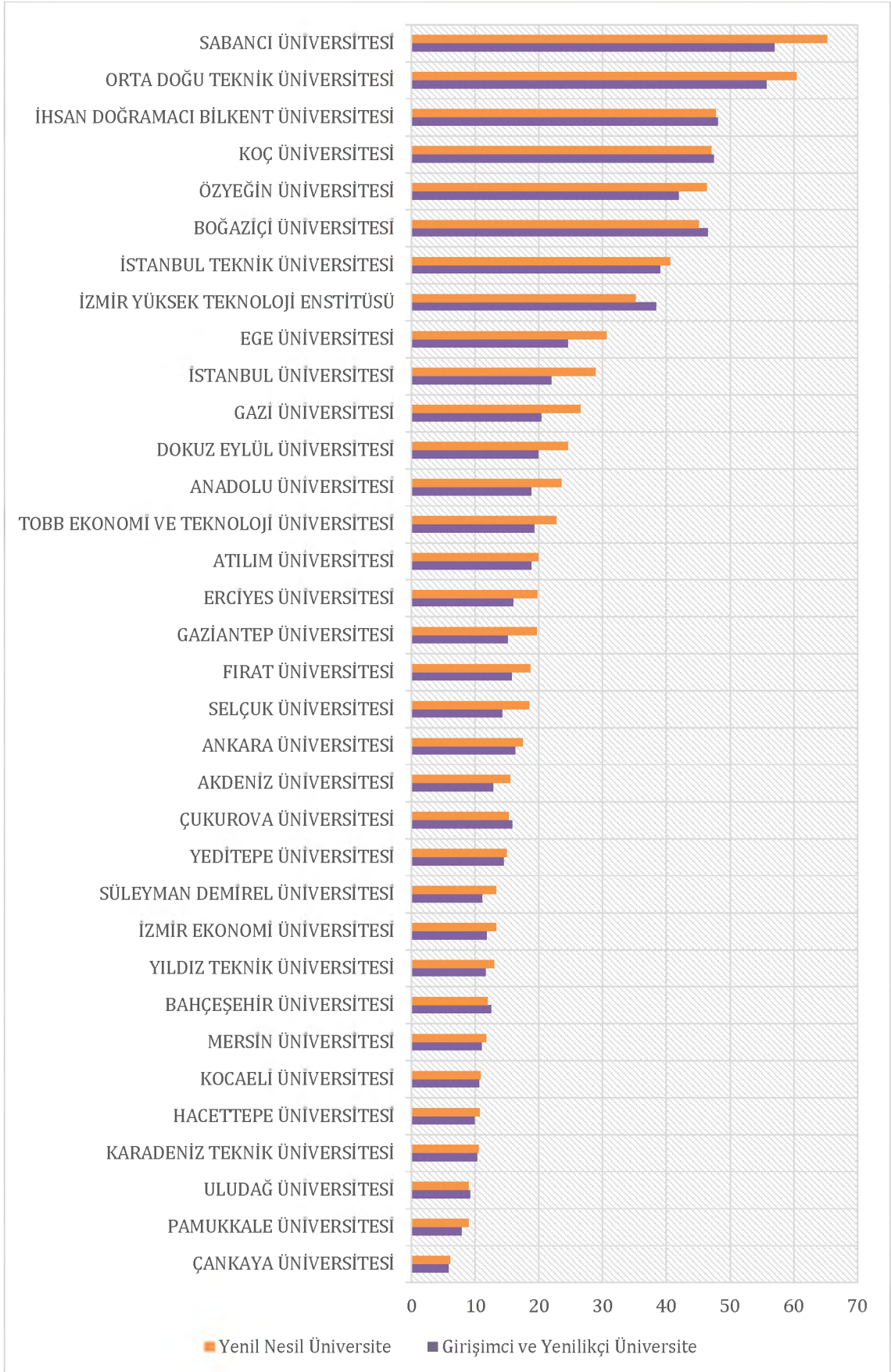
TÜBİTAK Girişimci ve Yenilikçi Üniversite Endeksi'nden faydalanarak oluşturduğumuz Yeni Nesil Üniversite endeksinde, TÜBİTAK'ın yayınladığı 2012-2017 yılları arasındaki sıralamalarda her sene yer alan 34 üniversite örneklem olarak seçilmiştir. Girişimci ve Yenilikçi Üniversite Endeksi toplam ortalama puanları ile Yeni Nesil Üniversite toplam ortalama puanları ağırlıklandırılmış öklidyen mesafe ölçümü formülü kullanılarak iki endekse göre durumu ortaya konmuştur.

Tablo 10' da iki ayrı endeks hesaplamasındaki yakınlık ve/veya uzaklık farkları yorumlanmıştır. 100 tam puan üzerinden değerlendirilmesi yapılan bu ölçümler bize iki ayrı endeks için mesafe farkını ortaya koymuştur. Turuncu renk ile gösterilen "Yeni Nesil Üniversite Kriter Endeksi" ve Mor renk ile gösterilen "Girişimci ve Yenilikçi Üniversite Endeksi" arasındaki ilişki şu şekilde yorumlanabilir:

- i. İlk 5 üniversite için Yeni Nesil Üniversite Kriter Endeksi'nin Girişimci ve Yenilikçi Üniversite Endeksi puanlamasından genel anlamda daha fazla olduğu görülür.
- ii. Özellikle ilk iki sıradaki Sabancı ve Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Yeni Nesil Üniversite kriter endeksinde daha çok uyumludur, Girişimci Ve Yenilikçi Üniversite Endeksi ile arasındaki uzaklık belirgin şekildedir.

- iii. 3. ve 4. sıradaki üniversiteler için bu mesafe ölçütü belirgin şekilde ayırt edilememektedir. İki endeks içinde birebir uyum göstergesi söz konusudur. Mesafe aralıkları neredeyse yok denecek kadar azdır.
- iv. Tablo 10'da yer alan 34 üniversitenin 30'una yakını yeni nesil üniversite kriter endeksi'nin mesafe farkını daha yüksek gösterirken özellikle 6. ve 8. sırada yer alan Boğaziçi Üniversitesi ve İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü için bu fark TÜBİTAK'ın belirlediği Girişimci ve Yenilikçi Üniversite Endeksi'nin daha fazla olduğunu göstermektedir.

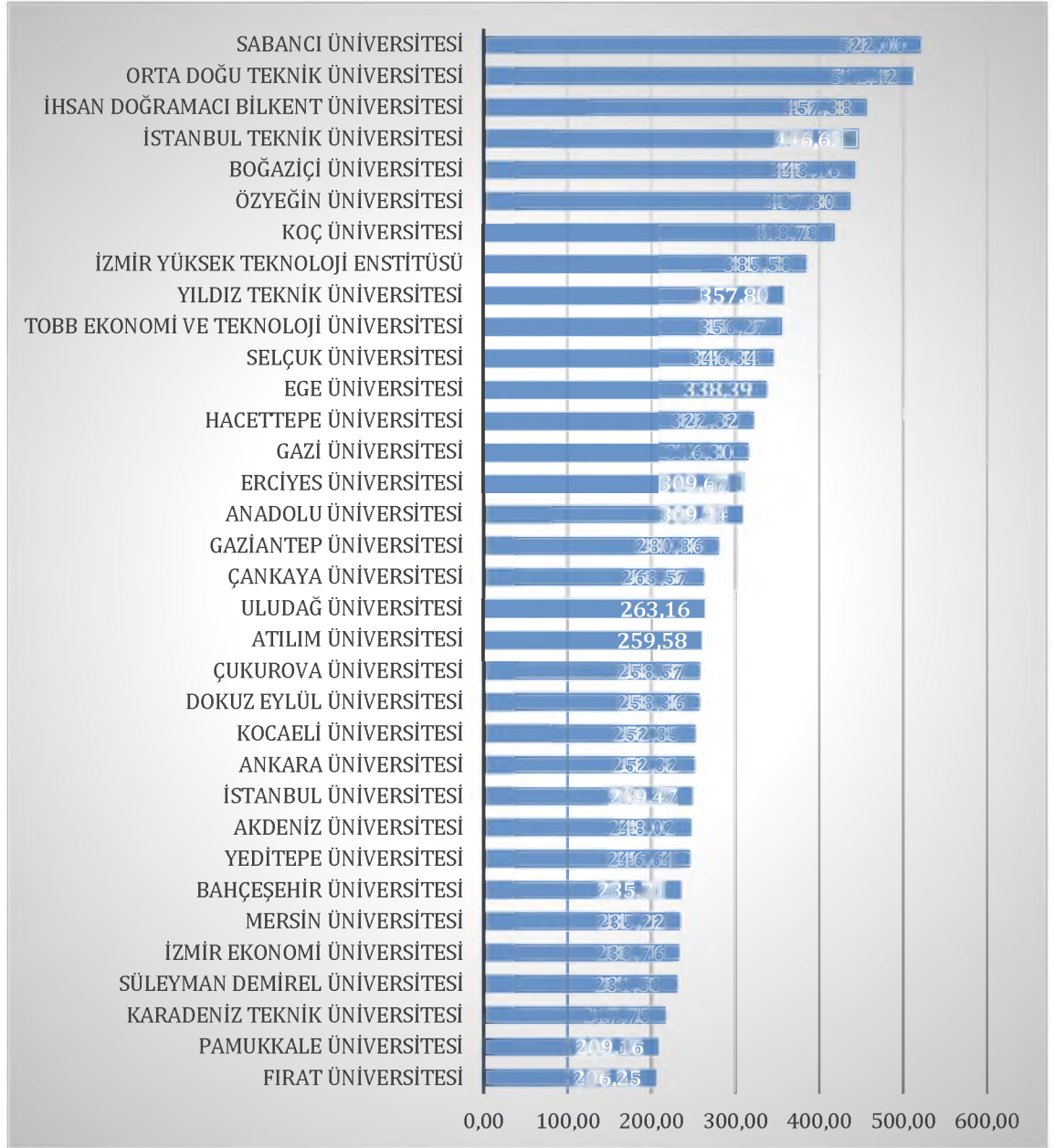
Tablo 10. Ağırlıklandırılmış Öklidyen Uzaklık Ölçümü Mesafe Analizi

3.6.2. Üniversitelerin Yeni Nesil Üniversite Endeksi Puan Toplamlarına Göre Sıralaması

Her bir yıl için 100 tam puan üzerinden ölçümü yapılan bu endeks, 6 yılın toplamı olan 600 tam puan olarak belirlenmiştir. Sıralamada 600 tam puana en yakın olan üniversite, Yeni Nesil Üniversite Kriter Endeksi'ne de en uyumlu üniversitedir.

Tablo 11. Yeni Nesil Üniversite Endeksi 2012-2017 Yılları Toplam Puan Sıralaması

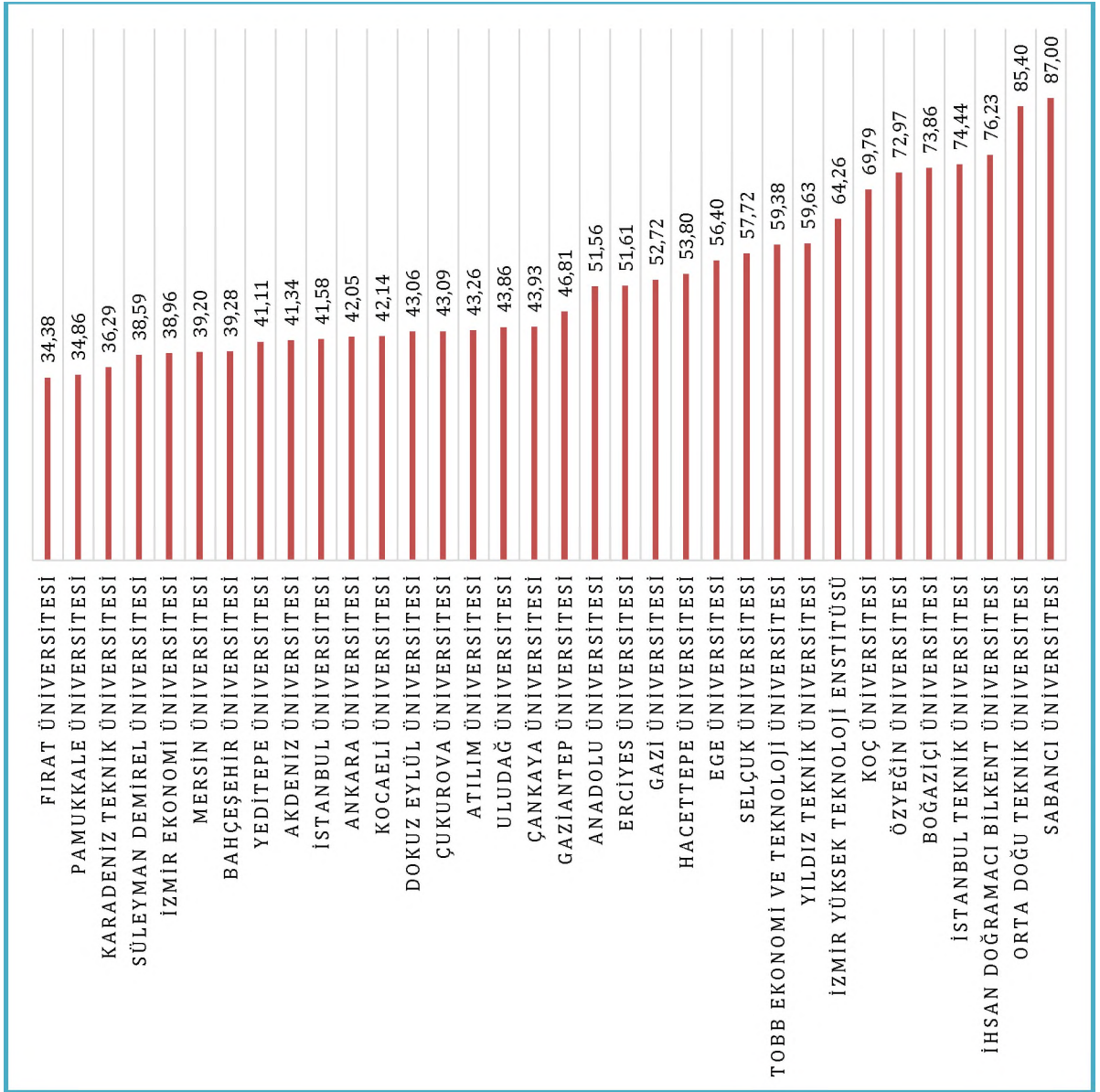
Tablo 11 incelendiğinde;

- i. İlk sırada yer alan 522,00 puanlı Sabancı Üniversitesi bizim kriterlerimize uygunluk gösteren ve 600 tam puana en yakın olan üniversitedir.
- ii. İkinci sırada 512,42 puanla Orta Doğu Teknik Üniversitesi yer alırken onu takip eden 457,38 puanla Bilkent Üniversitesi olmuştur.
- iii. Sıralamada yer alan ilk 5 üniversite içinden iki tanesi vakıf üniversitesi olup, diğerleri devlet üniversiteleridir.
- iv. Fakat sıralamanın tamamında yer alan 34 üniversiteden sadece 10 tanesi vakıf üniversitesidir.
- v. Tablo 11'e göre 8.sıradan itibaren yer alan üniversiteler 6 yıl için hesaplanan bu endekse göre yarı yarıya uyum göstermektedir.

3.6.3. Üniversitelerin Yeni Nesil Üniversite Endeksinin Yüzdesine Göre Sıralaması

Tablo 12'de yüzdelerle başarı puan hesaplamaları yapılan yeni nesil üniversite kriterleri endeksi için bir sıralama mevcuttur.

Tablo 12. Yeni Nesil Üniversite Endeksi Yüzdelik Başarı

Bu sıralama yapılırken TÜBİTAK'ın Girişimci ve Yenilikçi Üniversite endeksi'ne ait 5 boyut için belirlenmiş %100 tam oranı oluşturan kriterler, yeni nesil üniversite kriterleri endeksi içinde ayrı ayrı belirlenmiştir (Tablo 9).

2012 - 2017 yılları dahil geçen bu 6 sene için toplam oluşturulmuş %100 oranlar, söz konusu olan 5 boyut için üniversitelerce ele alınmıştır. Bu bilgiler kapsamında sıralamaya konulan üniversitelerimiz için birkaç yorum yapılabilir:

- i. İlk sırada %87,00 oran almış olan Sabancı Üniversitesi bahsi geçen toplam 6 sene için hesaplanmış en yüksek yüzdeler orana sahiptir.
- ii. Tablo 12’de yapılan analizin en yüksek ve en düşük oranları arasındaki fark yani 1. sıradaki üniversite ve 34.sıradaki üniversite arasında neredeyse 2,5 kat değişim söz konusudur.
- iii. Yine tabloda sıralaması yapılmış ve özellikle ilk 5’e giren üniversiteler yapılan yeni nesil üniversite endeksine yakın uyum sağlayan, gelişim ve değişim gösteren üniversiteler olarak bahsedilebilir.

3.6.4. Girişimci ve Yenilikçi Üniversite Endeksi ve Yeni Nesil Üniversite Endeksi Kriterlerine Göre Üniversite Sıralamaları

Tablo 13’de yer alan ikiye ayrılmış sütunlar halindeki TÜBİTAK ve kendi endeksimiz için 2012 – 2017 yılları dahil 6 yılın, 34 üniversite içerisindeki toplam sıralamaları gösterilmiştir.

Tablo 13. 2012-2017 Yılları Arası Girişimci ve Yenilikçi Üniversite Endeksi ve Yeni Nesil Üniversite Endeksi Kriterlerine Göre Sıralama

ÜNİVERSİTE ADI	TÜBİTAK GYÜE						YNÜE					
	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2012	2013	2014	2015	2016	2017
SABANCI ÜNİVERSİTESİ	1	2	2	1	1	1	1	2	2	1	1	1
ORTA DOĞU TEKNİK ÜNİVERSİTESİ	2	1	1	2	2	2	2	1	1	2	2	2
İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ	5	5	7	6	4	3	4	5	7	6	3	3
BOĞAZIÇI ÜNİVERSİTESİ	6	4	3	3	5	4	7	4	3	3	5	4
İHSAN DOĞRAMACI BİLKENT ÜNİVERSİTESİ	3	3	4	4	3	5	5	3	4	4	4	5
KOÇ ÜNİVERSİTESİ	8	8	5	5	6	6	6	8	5	5	6	6
ÖZYEĞİN ÜNİVERSİTESİ	4	7	6	7	7	8	3	7	6	7	7	7
İZMİR YÜKSEK TEKNOLOJİ ENSTİTÜSÜ	7	6	9	8	8	7	9	6	9	8	9	8
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ	18	14	11	10	9	9	16	14	11	10	8	9
TOBB EKONOMİ VE TEKNOLOJİ ÜNİVERSİTESİ	9	9	8	9	10	10	8	9	8	9	12	10
EGE ÜNİVERSİTESİ	11	13	14	14	12	12	12	13	14	14	11	11
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ	15	11	10	11	11	15	15	11	10	11	10	12
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ	27	26	23	21	14	13	26	26	23	21	14	13
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ	10	10	13	13	15	14	10	10	13	13	17	14
ANADOLU ÜNİVERSİTESİ	32	15	12	15	18	17	32	15	12	15	16	15
ERCİYES ÜNİVERSİTESİ	12	20	20	12	13	16	11	20	20	12	13	16
ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ	24	28	18	17	21	18	28	28	18	17	23	17
ATILIM ÜNİVERSİTESİ	25	19	16	23	17	11	30	19	16	23	20	18
GAZİ ÜNİVERSİTESİ	14	12	15	16	19	19	13	12	15	16	15	19
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ	26	30	30	20	22	25	23	30	30	20	22	20
PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ	34	34	34	32	30	24	33	34	34	32	26	21
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ	31	33	29	27	26	27	29	33	29	27	21	22
İZMİR EKONOMİ ÜNİVERSİTESİ	30	32	27	31	25	20	24	32	27	31	30	23
MERSİN ÜNİVERSİTESİ	28	27	28	33	28	28	25	27	28	33	25	24
ANKARA ÜNİVERSİTESİ	22	25	26	28	20	23	27	25	26	28	18	25
KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ	23	22	22	24	29	22	22	22	22	24	27	26
YEDİTEPE ÜNİVERSİTESİ	20	17	24	22	23	21	21	17	24	22	31	27
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ	19	16	17	19	24	26	20	16	17	19	29	28
KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ	29	29	32	30	34	31	31	29	32	30	33	29
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ	21	24	31	26	27	30	19	24	31	26	24	30
ÇANKAYA ÜNİVERSİTESİ	17	18	21	18	16	29	14	18	21	18	19	31
FIRAT ÜNİVERSİTESİ	33	31	33	34	33	34	34	31	33	34	28	32
BAHÇEŞEHİR ÜNİVERSİTESİ	16	23	25	29	32	32	17	23	25	29	32	33
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ	13	21	19	25	31	33	18	21	19	25	34	34

Kaynak: TÜBİTAK

Tablo 13 incelendiğinde:

- i. Belirtilen yıllar arası sıralamalar ve iki endeks için bu sıralamalarda nasıl farklılıklar olduğu konusu birçok farklı renk ile ifade edilmeye çalışılmıştır. Yeşil ile gösterilen bölümler yükselişe geçmiş ya da yerini yüksek sıralamalarda korumuş üniversiteleri ifade ederken, sarı ve turuncu renklerin hakim olduğu kısımlar yavaş yavaş düşüşe geçildiğini, kırmızı renk ile gösterilen kısımlar ise tamamen olumsuz anlamda gelişme gösterilemediği ve gerilediği durumlarını aktarmaktadır.
- ii. TÜBİTAK'ın endeksi yayınlamaya başladığı yıldan 2017 yılında dahil olmak üzere 6 yıl boyunca ilk sırada, iki endeksin tüm kriterlerine yüksek oranda uyum sağlayan üniversite Sabancı Üniversitesi olmuştur.
- iii. Yine aynı koşullar altında takip eden ve sıralamada ilk beş arasına giren üniversiteler: Orta Doğu Teknik, Bilkent, İstanbul Teknik ve Boğaziçi Üniversitesi'dir.
- iv. Tablo 13'teki sıralamada ilk beş üniversite arasında nadir olarak sıralaması değişen üniversite sayısı iki'dir. Bunlar; Girişimci ve Yenilikçi Üniversite Endeksi ile Yeni Nesil Üniversite Kriterleri Endeksi'nin 2012, 2014 ve 2015 seneleri için 6 ve 7.sıradaki Koç ve Özyeğin Üniversitesi sıralamalarında görünmektedir.
- v. Tablo 13 için yapılacak olan genel bir yorum ise: ülkemizde kriterleri uyan 34 üniversite için gerçekleştirilen bu iki endeksin sonuçları doğrultusunda sadece ilk 10 üniversitenin yakın anlamda bu içeriğe uygun olduğunu ve gelişme gösterebilecekleri yorumu yapılabilir.
- vi. Yapılan araştırmalar ve sıralama ölçütleri doğrultusunda genelde iki endeks'de de ilk sırayı sahiplenen Sabancı Üniversitesi'nin bir devlet üniversitesi değil vakıf üniversitesi olması göz önünde bulundurulabilir.
- vii. Sıralamada ikinci sırayı ülkemizin yüksek başarı gösteren köklü devlet üniversitelerinden ODTÜ alırken, onu takip eden üçüncü sıradaki üniversitenin yine bir vakıf üniversitesi olan Bilkent Üniversitesi olması dikkat çekmektedir.

Tablo 13 incelendiğinde Araştırma Üniversiteleri hakkında birkaç önemli noktaya değinilebilir:

Araştırma üniversitesi kavramı, 26 Eylül 2017 tarihinde Cumhurbaşkanlığı Külliyesi Beştepe Kongre ve Kültür Merkezi'nde yapılan 2017-2018 Akademik Yılı

Açılış Töreni'nde Bölgesel Kalkınma Odaklı Misyon Farklılaşması ve İhtisaslaşma Projesi kapsamında YÖK tarafından belirlenen 10 Araştırma Üniversitesi cumhurbaşkanı tarafından açıklanmıştır. Bunlar; Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul Teknik Üniversitesi, İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü, Hacettepe Üniversitesi, Gebze Teknik Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi, Ankara Üniversitesi, Gazi Üniversitesi, Erciyes Üniversitesi'dir (Erkut, 2019, s. 1).

Bir araştırma üniversitesinin temel amacı etkin anlamda bilimsel ve akademik araştırma yapmak olup, aynı zamanda dünya bilimine ve ülkenin kalkınmasına katkı sağlayacak olan birçok faktör için zemin oluşturmak, eğitim, bilginin üretimi, aktarımı ve paylaşımında en kaliteli ve nitelikli olanı uygulamaktır (Erkut, 2019, s. 2).

Bu tanımlama ve hedeflerden yola çıkarak Girişimci ve Yenilikçi Üniversite Endeksi boyutlarıyla benzerlik gösteren ve tarafımızca oluşturulan Yeni Nesil Üniversite olabilmeye kriterlerinin, Araştırma Üniversiteleri ile içerik olarak örtüştüğü görülmektedir. YÖK'ün bu üniversitelerden beklentisi yeni nesil üniversite kriterlerine uyum sağlamasıdır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Tarihsel süreç içerisinde üniversiteler değişim göstermiştir ve buna bağlı olarak farklı şekillerde tanımlanmıştır. Günümüzde üniversiteler sadece bilgiyi sunan değil yaptıkları Ar-Ge çalışmaları ve projeleri ile bilgiyi ticarileştiren kurumlar haline gelmişlerdir. Girişimciliğin çok önemli hale geldiği günümüzde üniversitelerin rolü ve toplumun diğer kesimleri ile ilişkisi de zaman içinde farklılaşmıştır. Yeni nesil üniversite kavramı ile anılan girişimci üniversiteler artık sanayi ile iş birliğini artıran, projelerini ticarileştiren, uygulamalı eğitime daha fazla ağırlık veren kurumlar haline gelmişlerdir. Dünyadaki rekabetçi ülkelere baktığımızda inovasyon yapabilen, katma değeri yüksek ürünler üreten ve üniversiteleri dünya çapında öğrenci çeken kurumlara sahiptirlerdir. Ekonomik büyüme sadece emek sermaye ve teknoloji ile değil ilave olarak bilgi gücüne de sahip olmayı gerekli kılmaktadır. Bunu en iyi sağlayacak kurumlar da yeni nesil üniversitelerdir.

Türkiye’de ki üniversiteleri bu anlamda değerlendirdiğimizde, TÜBİTAK tarafından oluşturulan Girişimci ve Yenilikçi Üniversite Endeksi ve bu endeks verileri kullanılarak tarafımızca oluşturulan Yeni Nesil Üniversite Endeksinde ilk sıralarda yer alan üniversitelerin ortak ve ayırt edici özellikleri arasında; inovasyon, kuluçka mekezleri, interdisipliner çalışmalar, toplum ve endüstri ile iş birliği, girişimcilik merkezleri gibi kavramlar yer almaktadır. Yeni Nesil Üniversite Endeksi yüzdelerine göre başarı sıralamasında yüksek puan sahibi çok fazla üniversite bulunmamaktadır. İlk sırada yer alan Sabancı Üniversitesi %87 oranında Yeni Nesil Üniversite kriterlerini karşılarken %85,40 başarı sıralamasıyla ikinci sırada ODTÜ gelmektedir. Endeks hesaplanırken ele alınan 34 üniversiteden sadece 16 üniversite %50 barajının üzerinde bir puana sahiptir. Bu sonuç bize Türkiye’nin küresel dünyada rekabet gücünün artırılması anlamında üniversitelerin yeni nesil üniversite kriterlerine uygun olarak yeniden yapılanmaları gerekliliğini göstermektedir. Aksi takdirde Türkiye sürekli olarak teknoloji ithal eden bir ülke konumundan kurtulamayacaktır.

Günümüzde üniversitelerin yüksek hedeflere ulaşabilmeleri sadece bilimsel ve akademik çalışmalarla değil, çağın gerektirdiği yenilikleri de benimsemeleri ile mümkün olacaktır. Örnekleme olarak aldığımız 34 üniversiteden ulaşılan sonuçlarda üniversitelerimizin yaklaşık yarısının Girişimci ve Yenilikçi Üniversite ve Yeni Nesil

Üniversite formatına uyum sürecinde ilerleme kaydettiği, kalanlarının ise gerileme yaşadığı görülmektedir.

Üniversiteler sıralamasında daha üst sıralara çıkmak isteyen üniversiteler, patent çalışmaları yapmalı, üniversite-sanayi işbirliğine, Ar-Ge ve yenilik projelerine önem vermeli, lisans ve lisansüstü seviyesinde girişimciliği desteklemeli, teknoloji yönetimi ve inovasyon yönetimi dersleri açmalı, akademisyenlere teknoparklarda, kuluçka merkezlerinde, teknoloji merkezlerinde daha fazla çalışma imkanı yaratmalı, teknoloji transfer ofisi, teknopark, kuluçka merkezi yapılanmalarının varlığına önem vermelidirler.

Sonuç olarak, bilimin evrensel niteliği yanında önceliklerine odaklanmış, uzun vadeli, çok boyutlu, kurumsal bakışı ve sürekliliği olan stratejik bir anlayışla ve buna bağlı oluşturulmuş bir model çerçevesinde planlı üniversitelerin toplum olarak kendilerinden beklenen başarıyı sağlamaları mümkün olacaktır.

KAYNAKÇA

- Abadoğlu, E. ve Ersoy, N. (1995). Yükseköğretim sistemindeki kriz ve özelleştirme uygulamaları. *İkinci Üniversite Kurultayı*, 65(01), 333-362.
- Akyol, T. (2010). *Bilim ve yanılđı*. İstanbul: Doğan Kitap.
- Akyüz, Y. (2006). *Türk eğitim tarihi*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Alabay, M.N., Çalıkoğlu, M.R., ve Aygün, A. (2013). Üçüncü nesil üniversitelerin yeniden konumlandırılması: Bağımsız bir fonksiyon olarak sosyal etkinin doğuşu. *ICQH 2013, Internatioanal Conference on Quality In Higher Education*, 7-9.
- Alan, G. A. (2016). Türkiye'de yeni nesil üniversiteler. *Maltepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 3(2), 105-118.
- Alataş, S. (2014). *Ekonomik kalkınmayı belirleyen faktörler: Ampirik bir analiz*. Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Almeida, M. (2008). Innovation and entrepreneurship in Brazilian universities. *International Journal of Technology Management and Sustainable Development*, 7(1), 39-58.
- Althusser, L. (1978). *İdeoloji ve devletin ideolojik aygıtları*. İstanbul: Birikim Yayınları.
- Altınok, V. (2008). Yükseköğretimde ilke ve yönelimler neler olmalı? *Selçuk Üniversitesi SBE Dergisi*, 19(15), 41-52.
- Anameriç, H. ve Rukancı, F. (2004). Ortaçağda ilk üniversiteler; Stadium Generale. *Researc Gate*, 39(1), 170-186.
- Antalyalı, Ö. L. (2007). Tarihsel süreç içerisinde üniversite misyonlarının oluşumu. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(2), 25-40.
- Arap, S. K. (2010). Türkiye yeni üniversitelerine kavuşurken: Türkiye'de yeni üniversiteler ve kuruluş gerekçeleri. *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 65(1), 3-25.

- Atalar, A. (2011). Araştırma üniversitelerinin temel özellikleri. *Uluslararası Yükseköğretim Kongresi*, 205.
- Ataunal, A. (1998). *Türkiye'de yükseköğretim, (1923-1998) : yasal düzenlemeler ve değerlendirmeler*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.
- Aydın, R. (2014). *Stratejik operasyon*.
<https://stratejikoperasyon.files.wordpress.com/2014/07/kreselleme-ve-yksekretn.pdf>. Erişim Tarihi: 30.04.2019.
- Barro, R. J. ve Sala-i-Martin, X. (1995). *Economic growth*. London: The MIT Press.
- Baş, M. (2015). *Türkiye'de girişimci üniversitenin oluşturulmasına ilişkin bir model önerisi ve uygulanabilirliğinin değerlendirilmesi*. Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi.
- Başçı, E. ve Voyvoda, E. (2001). Bliss and optimal growth. *METU Studies in Development*, 28(1-2), 1-14.
- Bercovitz, J. ve Feldman, M. (2006). Entrepreneurial universities and technology transfer: a conceptual framework for understanding knowledge-based economic development. *Journal of Technology*, 31(1), 175-188.
- Berg, H. (2014). How the culture of economics stops economists from studying group behavior the development of social cultures. *World Economic Review*.
- Bernheim, C. T. ve Chaui, M. D. (2003). Challenges of the university in the knowledge society, five years after the world conference on higher education. *UNESCO Forum Occasional Paper Series*, 11(4), 9-15.
- Best, M. (2001). *The new competitive advantage: The renewal of american industry*. Britain: Oxford University Press
- Bingöl, B. (2012). Üniversite özerkliğinin değişen tanımı ve üniversitelerin yeniden yapılandırılması. *Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2(2), 39-75.
- Bratainu, C. ve Stanciu, S. (2010). An overview of present research related to entrepreneurial university. *Management ve Marketing*, 5(2), 117-134.

- Bronstein, J. ve Reihlen, M. (2014). Entrepreneurial university archetypes: A meta-synthesis of case study literature. *Leuphana University of Lüneburg*, 28(4), 245-262.
- Büyüköztürk, Ş. (2002). Faktör analizi: Temel kavramlar ve ölçek geliştirmede kullanımı. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yöntemi*, 4(8), 47-53.
- Büyükuşlu, A. R. (2011). Yükseköğretimde 300 milyon dolarlık pazar: <http://www.turcomoney.com/yukse-ogretimde-300-milyar-dolarlik-dev-pazar.html>. Erişim tarihi: 12.05.2019.
- Cabal, A. B. (1993). *The University as an institution today: Topics for reflection*. Canada: UNESCO.
- Cano, M., Kirby, D., ve Urbano, D. (2006). A literature review on entrepreneurial universities an institutional approach. *In 3rd Conference of Pre-communications to Congresses. In Business Economic Department of Autonomous University of Barcelona*, 3-4.
- Charles, D. (2003). Universities and territorial development: Reshaping the regional role of UK universities. *Local Economy*, 18(1), 7-20.
- Clark, B. (2000). Collegial entrepreneurialism in proactive universities. *Change*, 10-19.
- Clark, B. (2004). Delineating the character of the entrepreneurial university. *Higher Education Policy*, 355-370.
- Clark, B. (2015). The character of the entrepreneurial university. *International*, 38.
- Clark, B. (1998). Creating entrepreneurial universities. *IAU and elsevier science*, 5-16.
- Cleary, J. (2002). *The entrepreneurial university and the learning economy in a regional Context*. Aair: <http://www.aair.org.au/app/webroot/media/pdf/AAIR%20Fora/Forum2002/Cleary.pdf>. Erişim tarihi: 08.05.2019.

- Cooke, P. ve Leydesdorff, L. (2006). Regional development in the knowledge-based Economy: the construction of advantage. *The Journal of Technology Transfer*, 31(1), 5-15.
- Çağlar, N. (2008). Postmodern anlayışta siyaset ve kimlik. *Süleyman Demirel Üniversitesi İİBF Dergisi*, 3(13), 369-386.
- Çetin, M. (2007). Bölgesel kalkınma ve girişimci üniversiteler. *Ege Akademik Bakış*, 7(1), 217-238.
- Çiftçi, M. (2010). Girişimci üniversite ve üçüncü kuşak üniversiteler. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(27), 83-97.
- Çınar, İ. (2009). Küreselleşme, eğitim ve gelecek. *Kurumsal Eğitimbilim*, 2(1), 14-30.
- Çoruh, M. (1998). *Cumhuriyetin 75. yılında yükseköğretim*. Ankara: MEB Yayınları.
- D'este, P. ve Perkmann, M. (2010). Why do academics engage with industry? The entrepreneurial university and individual motivations. *The Journal of Technology Transfer*, 36(3), 316-339.
- Davies, J. (2001). The emergence of entrepreneurial cultures in european universities. *journal of the programme on institutional management in higher education*, 13(2), 25-44.
- Deem, R., Mok, K., ve Lucas, L. (2008). Transforming higher education in whose image? Exploring the concept of the 'World-Class' university in europe and asia. *Higher Education Policy*, 21(1), 83-97.
- Doğramacı, İ. (2000). *Günümüzde rektör seçimi ve atama krizi*. Ankara: Meteksan Yayınevi.
- DPT. (1995). *Dünyada küreselleşme ve bölgesel bütünleşmeler*. Ankara: DPT.
- Durukan, H. (2004). Ülkemizin kalkınmasında çağdaş üniversitelerin yeri. *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(2), 19-25.
- Ekonomi Hukuk (2016). <https://ekonomihukuk.com/buyume-kalkinma/icsel-buyume-modelleri>. Erişim tarihi: 24.06.2019.

- Erdem, A. (2012). Küreselleşme: Türk yükseköğretimine etkisi. *Yükseköğretim Dergisi*, 2(2), 109-117.
- Erdem, A. (2013). Bilgi toplumunda üniversitenin değişen rolleri ve görevleri. *Yükseköğretim Dergisi*, 3(2), 109-120.
- Erden, A. (2016). Üniversite anlayışındaki değişim; Birinci nesil üniversiteden dördüncü nesil üniversiteye. *Türkiye Yükseköğretim ve Akademi, Dil ve Edebiyat ve Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(16), 28-31.
- Erdoğan, S. ve Canbay, Ş. (2016). İktisadi büyüme ve araştırma geliştirme (Ar-Ge) harcamaları ilişkisi üzerine teorik bir inceleme. *Muş Alpaslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(2), 36-37.
- Erdoğan, N. (2019). *Geleceğin Türkiye'sinde yükseköğretim*. İstanbul: İlim Kültür Eğitim Derneği.
- Esterman, T. ve Nokkala, T. (2009). Exploratory. *University Autonomy in Europe I*, 20-28.
- Etzkowitz, H. (2013). Anatomy of the entrepreneurial university. *Studies of science/Etudes sur la science*, 52(3), 488.
- Etzkowitz, H. (1998). The norms of entrepreneurial science: cognitive effects of the new university–industry linkages. *Research policy*, 27(8), 823-833.
- Fuller, S. (1991). An overview of social epistemology, social epistemology. *Indiana University Press*, 1(2), 3-30.
- Gajon, E. (2007). Internal factors affecting the entrepreneurial university: the case of the tecnológico de monterrey. *in departament d' economia de l' empresa facultat de ciències econòmiques i empresarials: Universitat Autònoma de Barcelona*.
- Green, A. (2010). The entrepreneurial university in europe. *In 'the quest for innovation and entrepreneurship in asia and the pacific region zhejiang university*. Zhejiang, China: Zhejiang University.

- Guenter, J. ve Wagner, K. (2008). Getting out of the ivory tower – perspectives on the entrepreneurial university. *European J. International Management*, 2(4), 400-417.
- Guerrero, M. ve Urbano, D. (2010). The development of an entrepreneurial university. *The Journal of Technology Transfer*, 43-74.
- Gupta, A. (2007). Entrepreneurial university: india's responsei. in international conference of knowledge innovation and the entrepreneurial university. *Research ve Occasional Paper Series*, 2-19.
- Güler, A. (1994). *Türkiye 'de üniversite reformları*. Ankara: Adım Yayıncılık.
- Gümrükçü, H. (2011). *Bologna süreci ve Türkiye*. Antalya: Yorum Yayın.
- Gümüş, A. ve Kurul, N. (2011). *Üniversitelerde bologna süreci neye hizmet ediyor?* Ankara: Eğitim-Sen Yükseköğretim Bürosu.
- Günkör, C. (2017). Eğitim ve kalkınma ilişkisinin incelenmesi. *Journal of International Social Sciences Education*, 3(1), 14-32.
- Gürüz, K. (2003). *Dünyada ve Türkiye 'de yükseköğretim tarihçe ve bugünkü sevk ve idare sistemleri*. Ankara: ÖSYM Yayınları
- Gürüz, K., Şhubi, E., Şengör, C. A., Türker, K., ve Yurtsever, E. (1994). *Türkiye 'de ve Dünya 'da yükseköğretim bilim ve teknoloji*. İstanbul: TUSİAD Yayınları.
- Güven, İ. (2002). Yeni gelişmeler ışığında yükseköğretimde yapısal dönüşümler. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi*, 35(1-2), 93.
- Hakala, J. (2009). The future of the academic calling? Junior researchers in the entrepreneurial university. *Journal of Higher Education*, 57(173), 137-190.
- Hamlyn, D. (1996). *The concept of a university*. Cambridge: Cambridge University Press,.
- Härdle, W. ve Hlávka, Z. (2007). *Multivariate statistics: exercises and solutions*. New York: Springer.

- Hatipoğlu, T. (1995). *1933 Üniversite devrimi, malche raporu ve YÖK*. İstanbul: Sarmal Yayınevi.
- Hatipoğlu, T. (2000). *Türkiye üniversiteler tarihi*. Ankara: Selvi Yayınları.
- Heterington, H. (1965). *University autonomy: it's meanings today*. Paris: Association of Universities.
- Hines, S. (2006). The entrepreneurial university: rewards and risks. In Universities and Corporations. *Center of the Study of Ethics in Society Western Michigan University*, 13-42.
- Howard, J. (2005). The emerging business of knowledge transfer: from diffusion to engagement in the delivery of economic outcomes from publicly funded research. *In Triple Helix Conference 5*. Turin: The Capitalization of Knowledge, Turin.
- Hu, M.C. (2009). Developing entrepreneurial universities in taiwan: the effects of funding sources. *Science Technology&Society*, 14(1), 35-37.
- İbicioğlu, H., Taş, S. ve Özmen, İ. (2010). Üniversite eğitiminin girişimcilik düşüncesinin değişimine etkisi. üniversite öğrencileri üzerine uygulama. *Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, 2(1), 74.
- Janne, H. (1973). *Üniversite ve çağdaş toplumun ihtiyaçları*. İstanbul: Uluslararası Üniversiteler Birliği Yayınları.
- Jaspers, K. (1959). *The idea of the university*. Boston: Beacon Press.
- Kaykayoğlu, C. (1997). *Üniversite-endüstri-devlet bilimsel işbirliğinin temelleri, III: ulusal makina mühendisliği ve eğitimi sempozyumu*. İstanbul: Rapor ve Bildiriler Kitabı.
- Kerr, C. (2001). *The uses of the university*. Harvard: Harvard University Press.
- Kılıçbay, M. A. (1999). Hayalimdeki üniversite. *Düşünen Siyaset Dergisi*, 1(3), 18-20.
- Kirby, D. (2006). Creating entrepreneurial universities in the UK: Applying Entrepreneurship Theory to Practice. *Journal of Technology Transfer*, 31(5), 599-603.

- Krueger, A. B. ve Lindahl, M. (1998). Education for growth in sweden and the world. *Princeton University Industrial Relations Section*, 6(2), 41.
- Transcript Verlag (2007). *Towards a multiversity? universities between global trends and national traditions*. http://www.transcript-verlag.de/ts468/ts468_1.pdf. Erişim tarihi: 01.06.2019.
- Küçükcan, T., ve Gür, B. S. (2009). *Türkiye'de yükseköğretim karşılaştirmalı bir analiz*. Ankara: Seta Yayınları.
- Küyel, M. (1970). Orta Çağ Felsefe Tarihi ve S.İ.E.P.M. *Araştırma Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafiya Fakültesi Felsefe Bölümü Dergisi*, 8, 187-280.
- Kwiek, M. (2002). Yükseköğretimi yeniden düşünürken yeni bir paradigma olarak küreselleşme gelecek için göstergeler. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 2(1), 143.
- Kyrö, P. ve Mattila, J. (2010). *Towards future university by integrating enterpreneurial and the 3rd generation university*. <http://pyk2.aalto.fi/ncsb2012/Kyro.pdf>. Erişim tarihi: 12.05.2019.
- Lehrer, M., Nell, C. P. ve Garber, L. (2009). A national systems view of university entrepreneurialism: Inferences from comparison of the german and US experience. *Research Policy*, 38(2), 268-280.
- Lendel, I. (2010). The impact of research universities on regional economies: The concept of university products. *Economic Development Quarterly*, 24(3), 210-230.
- Leydesdorff, L. (2003). *The triple helix of university-industry-government relations*. <http://eprints.rclis.org/16559/1/The%20Triple%20Helix%20of%20University-Industry-Government%20Relations.Jan12.pdf>. Erişim tarihi: 21.06.2019.
- Lucas, R. E. (1988). On the mechanics of economic development. *Journal of Monetary*, 3(42), 5-7.
- MPRA (2013). *Successful universities towards the improvement of regional competitiveness: fourth generation' universities*. <https://mpra.ub.uni-muenchen.de/77621/>. Erişim tarihi: 21.06.2019.

- Lukovics, M. ve Zuti, B. (2015). New functions of universities in the XXI. century: "Fourth Generation" universities". *Transition Studies Review*, 22(2), 33-48.
- Marginson, S. ve Considine, M. (2000). *The enterprise university: power governance and reinvention in Australia*. Melbourne: Cambridge University Press.
- Mautner, G. (2012). The entrepreneurial university: a discursive profile of a higher education buzzword. *Critical Discourse Studies*, 2(2), 95-120.
- Mcburnie'den aktaran Koç, H., ve Koç, G. T. (2002). Küreselleşme, GATS ve ulus-aşırı eğitim. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 185.
- McMahon, V. W. (1998). Education and growth in east Asia. *Economics of Education Review*, 17(2), 159-172.
- Mets, T. (2009). Creating business model for commercialization of university research. *Management of Organizations: Systematic Research*, 21(1), 1-13.
- Nelles, J. ve Vorley, T. (2009). Constructing an entrepreneurial architecture: an emergent framework for studying the contemporary university beyond the entrepreneurial turn. *Innovative Higher Education*, 35(3), 161-176.
- Odabaşı, Y. (2006). Değişimin ve dönüşümün aracı olarak girişimci üniversite. *Girişimcilik ve Kalkınma*, 1(1), 87-104.
- Ortaylı, İ. (2001). *Gelenekten geleceğe*. İstanbul: Ufuk Yayınları.
- Ortaylı, İ. (2012). *Türkiye teşkilat ve idare tarihi*. Ankara: Cedit Neşriyat.
- Önder, İ. (2014). Üniversite üzerine biraz eğilelim. *Toplum ve Demokrasi*, 8(17-18), 1-6.
- Özdem, G. ve Sarı, E. (2008). *Yükseköğretimde yeni bakış açılarıyla birlikte yeni kurulan üniversitelerden beklenen işlevler (Giresun Üniversitesi Örneği)*. XVI.Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi'nde sunulan bildiri. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi, Ankara.
- Özer, Y. (2011). Girişimci Üniversite modeli ve Türkiye. *Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 30(2), 85-100.

- Özkul, O. (2006). J.Ortega ve Gasset'e göre üniversite, bilim ve kültür. *Akademik İncelemeler*, 1(1), 87-94.
- Öztürk, N. (2005). İktisadi kalkınmada eğitimin rolü. *Sosyo Ekonomi*, 1(1), 27-36.
- Pawlowski, K. (2009). The 'fourth generation university' as a creator of the local and regional development . *Higher Education in Europe*, 34(1), 51-64.
- Philpott, K. (2011). The entrepreneurial university: examining the underlying academic tensions. *Technovation*, 31(4), 161-170.
- Rabbinge, R. ve Slingerland, M. ResearchGate (2009). *Change in knowledge in infrastructure: the third generation university*. https://www.researchgate.net/publication/40798939_Change_in_knowledge_in_infrastructure_the_third_generation_university. Erişim tarihi: 03.06.2019.
- Ramaprasard, A., ve La Paz, A. (2008). *Transformation to an entrepreneurial university: balancing the portfolio of facilitators and barriers*. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1307111. Erişim tarihi: 13.04.2019.
- Rashdall, H. (1895). *Universities of Europe in the Middle Ages*. Oxford: Oxford at the Clarendon Press.
- Rehber, E. (2007). *Dünyada değişen yükseköğretim ve kalite anlayışı*. İzmir: Yaşar Üniversitesi.
- Renault, C. (2006). Academic capitalism and university incentives for faculty entrepreneurship. *Journal of Technology Transfer*, 31(2), 227-239.
- Romer, P. (1990). Endogenous technological change. *The Journal of Political Economy*, 98(5), 71-102.
- Ronald, B. (2008). *Her türlü aklın ötesinde üniversitelerde ideoloji ile yaşamak*. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları
- Sakinç, S. ve Bursalıoğlu, S. (2012). Yükseköğretimde küresel bir değişim girişimci üniversite modeli. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 2(2), 92-99.

- Saklı, A. R. (2017). *Recep Tayyip Erdoğan üniversitesi öğrenci ve akademisyenleri ile rize halkının algı ve beklentileri*. Ankara: Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Yayınları.
- Schulte, P. (2004). The entrepreneurial university: a strategy for institutional development. *Higher Education in Europe*, 29(2), 188.
- Schutte, F. (1999). The university-industry relations of an entrepreneurial university: The case of the university of twente. *Higher Education in Europe*, 24(1), 47-65.
- Scott, P. (2002). Küreselleşme ve üniversite: 21. yüzyılın önündeki meydan okumalar. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimler*, 12(3), 208.
- Aydoğdu, H. (1997). *Bilim, bilim politikası ve üniversiteler*. İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Shattock, M. (2009). *Entrepreneurialism and organizational change in higher education. in entrepreneurialism in universities and the knowledge economy diversification and organizational change in european higher education*. United Kingdom: Open University Press.
- Siegel, D., Wright, M. ve Lockett, A. (2007). The rise of entrepreneurial activity at universities: organizational and societal implications. *Industrial and Corporate Change*, 16(4), 489-504.
- Simin, D. ve Ellison, P. (2006). *Implications of the bologna process for planning education in europe, bologna survey*. United Kingdom: Oxford Brookes University.
- Sooreh, L. K., Salamzadeh, A., Safarzadeh, H. ve Salamzadeh, Y. (2011). Defining and measuring entrepreneurial universities a study in iranian context using importance-performance analysis and topsis technique. *Global Business and Management Research: An International Journal*, 3(2), 182-199.
- Subotzky, G. (1999). Beyond the entrepreneurial university: the potential role of south africa's historically disadvantaged institutions in reconstruction and dvelopment. *International Review of Education*, 45(5-6), 507-527.

- Suciu, C. M., ve Platis, M. (2009). Entrepreneurial university in the new economy. *The Journal of the Faculty of Economics*, 2(1), 591-596.
- Şahin, İ. (2004, Temmuz). *Postmodern çağ ve hümanist eğitim*. XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı'nda sunulan bildiri. İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Malatya.
- Şimşek, H. ve Adıgüzel, T. (2012). Yükseköğretimde yeni bir üniversite paradigmasına doğru. *Eğitim ve Bilim*, 37(166), 250-260.
- Taban, S. ve Kar, M. (2006). Beşeri sermaye ve ekonomik büyüme. *Anadolu Üniversitesi Yayınları*, 6(1), 159-181.
- Tanilli, S. (1991). *Uygarlık tarihi*. İstanbul: Say Yayınları.
- Tekeli, İ. (2003). Dünya'da ve Türkiye'de üniversite üzerinde konuşmanın değişik yolları. *Toplum ve Bilim Dergisi*, 97(1), 123-143.
- Terzioğlu, T. (2003). *Akademik özgürlükler*. İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayını.
- Timur, T. (2000). *Toplumsal değişme ve üniversiteler*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Top, S. ve Öner, A. (2012). İşletme perspektifinden sosyal sorumluluk teorisinin incelenmesi. *Uluslararası Yönetim İktisat Ve İşletme Dergisi*, 4(7), 95-108.
- TÜBİTAK. (2011). *Bilim ve teknoloji yüksek kurulu 23.toplantısı*. <http://www.tubitak.gov.tr/tr/kurumsal/bilim-ve-teknoloji-yuksekkurulu/toplantilar/icerik-bilim-ve-teknoloji-yuksekkurulu-23toplantisi-27-aralik-2011>. Erişim tarihi: 17.06.2019.
- TÜBİTAK. (2018). *Girişimci ve yenilikçi üniversite endeksi*. http://www.tubitak.gov.tr/sites/default/files/289/gyue_ilk50.pdf. Erişim tarihi: 17.06.2019.
- Türel, O. (2004). Türkiye'de yükseköğretimin (yeniden) kurumsallaşması üzerine düşünceler. *Mülkiye Dergisi*, 28(242), 151-180.
- Uçkan, Ö. (2006). Bilgi politikası ve bilgi. *Bilgi Dünyası*, 7(1), 29.

- Unesco. (1991). *The Role of Higher Education in Society: Quality and Pertinance*. Paris: UNESCO.
- Baskan, G. (2000). Yirmi Birinci Yüzyılda Yükseköğretim Vizyon ve Eylem. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 6(2), 174-176.
- URAP (2018). <http://tr.urapcenter.org/2018/index.php>. Erişim tarihi: 17.06.2019.
- Ülgen, P. (2010). Geç Ortaçağ'da Avrupa'daki Üniversiteler ve Eğitim. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(14), 347-372.
- Ülker, H. İ. (2016). *Üçüncü kuşak üniversitelere neden gelindi?* <https://docplayer.biz.tr/9434143-Ucuncu-kusak-universitelere-neden-gelindi.html>. Erişim tarihi: 12.05.2019.
- Ünsal, E. (2013). *Makro iktisat*. Ankara: Vamos Kitap.
- Valero, A. (2019). The economic impact of universities: Evidence from across the globe. *Economics of Education Review*, 68, 53-57.
- Verene, D. (1979). *Man and culture-a philosophical*. New York: Dell Publishing.
- Veugelers, R. ve Rey, E. (2014). The contribution of universities to innovation, (regional) growth and employment. *European Expert Network on Economics of Education*, 18, 24-32.
- Viale, R. ve Etzkowitz, H. (2019). *Research Gate*. Third academic revolution: polyvalent knowledge; The "DNA" of the Triple Helix: <https://www.researchgate.net/publication/242406526>. Erişim Tarihi: 10.02.2019.
- Viale, R. ve Ghiclione, B. (1998). *The Triple Helix Model: a tool for the study of european regional socio-economic systems*: <https://www.researchgate.net/publication/242406526>. Erişim Tarihi: 10.02.2019.
- Watts, R. (1992). Public Puse public purpose; autonomy and accountability in the groves of acedeme. *Universities and Public Policy*, 76.
- Wertz, M. (1993). Wilhelm von Humboldt's classical education curriculum. *Printed in The American Almanac*, 6.

- Wertz, M. (2019). *Wilhelm von Humboldt's Classical Education Curriculum*. American almanac tripod: http://american_almanac.tripod.com/humboldt.htm. Erişim Tarihi: 01.03.2019.
- Widmann, J.G. (2000). *Atatürk ve Üniversite Reformu*. İstanbul: Kabalıcı Yayınevi.
- Wissema, J.G. (2009). *Üçüncü Kuşak Üniversitelere Doğru*. İstanbul: Özyeğin Üniversitesi Yayını.
- Wolfram. (2019). Distance and similarity measures: <https://reference.wolfram.com/language/guide/DistanceAndSimilarityMeasures.html>. Erişim Tarihi: 10.05.2019.
- Yi, G. ve Hou, H. (2009). Mapping of mainstream theories and research hottopics in the field of international entrepreneurial university research. *Tsinghua Journal of Education*, 8.
- Yıldırım, N. (2014). Üniversitelerin yenilikçilik, üniversite sanayi işbirliği ve bölgesel kalkınma yönelimleri üzerine bir araştırma. *Marmara Üniversitesi Öneri Dergisi*, 11(42), 157-174.
- Yılmaz, Z., ve Danişoğlu, F. (2017). Ekonomik kalkınmada beşeri sermayenin rolü ve türkiye'de beşeri kalkınmanın görünümü olarak insani gelişim endeksi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 117-146.
- YÖK Tarihçe (2019). *Yüksek Öğretim Kurumu*. Yüksek Öğretim Kurumu: <https://www.yok.gov.tr/kurumsal/tarihce> Erişim Tarihi: 10.06.2019.
- Zahaira, R. ve Dainora, G. (2009). Challenges and opportunities faced by entrepreneurial university. some lessons from romania and lithuania. *Annals of the university of OREDEA Economic Science*, 874-876.
- Zaharia, S. ve Gibert E. (2005). The entrepreneurial university in the knowledge society. *Higher Education in Europe*, 30(1), 31-40.
- Zhou, C. ve Peng, X. (2008). The entrepreneurial university in China: nonlinear paths. *Science and Public Policy*, 35(9), 617-646.

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı, Soyadı: Behiye Özge Sarıkaya BÜTÜN

Uyruğu: T.C.

Doğum Tarihi ve Yeri: 07/03/1992, Ankara

Medeni Durumu: Evli

GSM: 0554 963 72 49

E-Posta: behiye.ozge.sarikaya@gmail.com

Yazışma Adresi: Osman Kavuncu Mah. Çağlayan Sok. No:14/5 Melikgazi-Kayseri

EĞİTİM

Derece	Kurum	Mezuniyet Tarihi
Yüksek Lisans	Nuh Naci Yazgan Üniversitesi	-
Lisans	Nuh Naci Yazgan Üniversitesi	04.07.2015
Lise	Abidinpaşa Anadolu Lisesi	18.06.2010

İŞ DENEYİMLERİ

Yıl	Kurum	Görev
2012	Aydın Kibar Mali Müşavirlik Bürosu	Stajyer (ANKARA)
2012-2013	Serhat Mobilya	Stajyer (KAYSERİ)
2014	T.C AB Bakanlığı Türk Ulusal Ajansı	Stajyer (ANKARA)
2014	TEB Bankası	Stajyer (ANKARA)
2016	Abdullah Gül Üniversitesi Gençlik Fabrikası – Erasmus Ofisi	Proje Sorumlusu

YABANCI DİL

İngilizce